

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İKTİSAT PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YENİ KEYNESYEN İKTİSAT VE 2008 KRİZİ

**BARIŞ KARADUMAN
12710013**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. MELİKE BİLDİRİCİ**

**İSTANBUL
2019**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İKTİSAT PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

YENİ KEYNESYEN İKTİSAT VE 2008 KRİZİ

**BARIŞ KARADUMAN
12710013**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. MELİKE BİLDİRİCİ**

**İSTANBUL
2019**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

İKTİSAT PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YENİ KEYNESYEN İKTİSAT ve 2008 KRİZİ

**BARIŞ KARADUMAN
12710013**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih: 22.07.2019

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Melike BİLDİRİCİ
Jüri Üyeleri	: Prof. Dr. Meral UZUNÖZ
	Prof. Dr. Özgür ERSİN

İmza

**İSTANBUL
MAYIS 2019**

ÖZ

YENİ KEYNESYEN İKTİSAT VE 2008 KRİZİ

Barış KARADUMAN

Mayıs 2019

Bu yüksek lisans tez çalışması günümüz makro iktisat teorisine büyük katkılar sunmuş olan Yeni Keynesyen Makro İktisat Teorisini ayrıntılı bir şekilde incelemeyi ve ayrıca 2008 Küresel Finansal Krizi ile ilgili gerek oluşum mekanizması gerekse de sebepleri ve sonuçları açısından bir değerlendirmesi amaçlamaktadır. Yeni Keynesyen İktisat, teorinin temellerinin atıldığı 1980’li yıllardan itibaren başlayan çalışmalar süresince gerek iktisat literatürüne gerekse de iktisat politikalarının şekillenmesinde çok büyük bir rol oynamıştır.. Geniş bir literatür taraması yapılan bu tezde heterojen düşüncelere sahip iktisatçılardan meydana gelen Yeni Keynesyen Teori olabildiğince geniş bir kapsamda değerlendirilmeye ve onların konjonktürel dalgalanmalar ile ilgili görüşü araştırılmaya çalışılmıştır.

Hem Yeni Keynesyenlerin ortaya attığı kavramlar hem de bu kavramların oluşmasına zemin hazırlayan benzer kavramlar ilgili iktisat ekollerinin görüşleri karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır. Son olarak bu okula mensup iktisatçıların yaptıkları çalışmalar yardımıyla söz konusu iktisadi modellerin Yeni Keynesyen literatür içinde nasıl bir yer tuttuğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: 2008 Krizi, Yeni Keynesyen Makro İktisat Teorisi, İçerdekiler-Dışarıdakiler yaklaşımı, Etkin Ücret Hipotezi, Nominal ve Reel Ücret Katılıkları, Nominal ve Reel Fiyat Katılıkları, NAIRU (Enflasyonu Hızlandırmayan İşsizlik Oranı), Menü Maliyetleri, Histerisis

ABSTRACT

NEW KEYNESIAN ECONOMICS AND THE CRISIS OF 2008

Barış KARADUMAN

May, 2019

In this master's thesis, the New Keynesian Macroeconomic Theory, which has contributed the most to the current macroeconomic theory, has been studied in detail. On the other hand, both the formation process and the cause and effect relation of the 2008 global crisis are discussed. New Keynesian Economics played a major role in shaping economic literature as well as economic policies during the 1980s when the foundations of the theory were laid. In the light of these developments, it is evident that the New Keynesian Macroeconomic Theory, which continues to develop, will continue its pioneering role in shaping the economic theory of the future. In this thesis, the new Keynesian Theory which is composed of heterogeneous and very different schools, is evaluated as broadly as possible.

Although both the New Keynesian and the earlier literature used in the economics literature, the most frequently used terms and the main models of the theory were first defined within the scope of the possibilities, and then the approaches of other economics schools were discussed. Finally, with the help of the studies of the economists of this school, it is aimed to find out how the economic term in the new Keynesian literature. The topics that research mostly revolves around are real and nominal wages and price rigidities. In addition to this, asymmetric information, incomplete competition, coordination errors, NAIRU and hysteresis are explained as much as possible and policy implications and current developments are mentioned.

Key Words: 2008 Crisis, New Keynesian Macro Economic Theory, Insider-Outsider Theory, Efficiency wage hypothesis, Nominal and Real Wage Stickness, Nominal and Real Price Stickness, NAIRU (Non-Accelerating InflationRate of Unemployment), Menu Costs, Hysteresys

ÖN SÖZ

Yeni Keynesyen teorileri bir çatı altında toplayarak toplu bir çerçeve sunan ve 2008 küresel finans krizini ele alan bu yüksek lisans tez çalışmamda her şeyden önce ihtiyaç duyduğum her anda tüm sorularımı ve isteklerimi geri çevirmeyen ve tezi bitirmem konusunda beni motive eden sayın danışmanım Prof. Dr. Melike Bildirici'ye özel teşekkürlerimi sunarım. Bugünlere ulaşmamda en büyük emeği geçen rahmetli babam Yusuf Karaduman'a ve elinden gelen hiçbir fedakârlığı bizden esirgemeyen annem Vesile Karaduman'a, tüm zorluklarda arkamda sıcaklığını hissettiğim biricik kardeşlerime, Özlem'e, hayat ışığım kızlarım Zelal ve Hilda'ya, özellikle tez yazım aşamasında bana yoldaşlık eden Ali'ye sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

İstanbul; Mayıs, 2019

Barış KARADUMAN

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
2. 2008 KRİZİNE BAKIŞ	1
2.1. Keynesyen Literatürde Krizin Oluşum Süreci	1
2.2. Krizin Başlaması	4
2.3. Krizin Sebepleri.....	5
2.3.1. Kredi Dağıtım Sürecindeki Yanlış Uygulamalar	5
2.3.2. Menkul Kıymet Oluşturma Süreci	6
2.3.3. Sürecin Şeffaflıktan Uzaklaşması	7
2.3.4. Kredi Derecelendirme Kuruluşları	7
2.3.5. Denetleme ve Düzenleme Yapan Kuruluşlar	8
2.4. Negatif Talep Şokunun Negatif Arz Şoku İle Birleşmesi	8
2.5. Krizin Sonuçları	9
2.5.1. Gayrimenkul Fiyatlarında Düşüş	10
2.5.2. Ekonomik Büyüme Oranlarındaki Azalışlar	10
2.5.3. İşsizlik Oranlarının Artışı.....	11
2.5.4. Enflasyon Oranlarındaki Değişiklikler.....	12
2.5.5. Müdahaleci Yaklaşımlar ve Regülasyonlar.....	13
3. KLASİK İKTİSAT SONRASI GELİŞİM	14

3.1. Keynes'in İktisadı	15
3.2. Keynes İktisadı'nın Farklı Yorumları	18
3.2.1. Keynesyen Teori	19
3.2.2. Post-Keynesyen İktisat	20
3.2.3. Neo-Keynesyen Teori.....	20
4. YENİ KEYNESYEN İKTİSAT	22
4.1. Yeni Keynesyen İktisadın İsimlendirilmesi	23
4.2. Yeni Keynesyen İktisat'ın Sınıflandırılması	23
4.3. Yeni Keynesyen İktisadın Temel varsayımları	24
4.4. Yeni Keynesyen İktisat Teorisi	26
4.5. Nominal Katılıklar.....	26
4.5.1. Nominal Fiyat Katılıkları	26
4.5.1.1. Menü Maliyetleri.....	27
4.5.2. Nominal Ücret Katılıkları.....	30
4.5.2.1. Uzun Dönemli İş Sözleşmeleri.....	32
4.5.2.2. Güven Sorunu.....	33
4.5.2.3. İşsizlik Sigortası	33
4.6. Reel Katılıklar	33
4.6.1. Reel Fiyat Katılıkları	34
4.6.1.1. Mark-up Fiyatlama.....	34
4.6.1.2. Yoğun Piyasa Dışsallıkları	34
4.6.1.3. Tüketici Piyasaları.....	34
4.6.1.4. Girdi-çıkıtı Tablosu	35
4.6.1.5. Sermaye Piyasası Aksaklıkları	35
4.6.1.6. Kalitenin Fiyatla Yargılanması	36
4.6.2. Reel Ücret Katılıkları	36

4.6.2.1. Örtük Sözleşme Modeli.....	36
4.6.2.2. Etkin Ücret Teorileri	38
4.6.2.3. İçerdekiler Dışarıdakiler Yaklaşımı	45
4.7. Koordinasyon Başarısızlıkları	48
4.8. NAIRU	49
4.9. Philips Eğrisi	53
4.10. Histerisiz Kavramı.....	55
4.10.1. Histerisiz Kavramını açıklayan Modeller	55
4.10.1.1. Beşeri Sermaye Modeli	55
4.10.1.2. İçerdekiler dışarıdakiler modeli	56
4.10.1.3. Kurumsal Modeller	56
4.11. Eksik Rekabet.....	56
4.12. Asimetrik Enformasyon	57
4.12.1. Ters Seçim.....	58
4.12.2. Mesleki Sinyaller.....	59
4.12.3. Ayırt etme.....	59
4.13. Özelleştirme ve Kamu Müdahaleleri.....	60
4.14. LM Eğrisiz Makro Ekonomi	61
4.14.1. D. Romer Yaklaşımı.....	61
4.14.2. Taylor Kuralı	64
4.14.3. MP – IS Eğrisi ve Toplam Talep.....	69
4.15. Yeni Keynesyen Model	71
4.16. Yeni Keynesyen Konjoltürel Dalgalanma Modeli	72
5. POLİTİKA ÖNERİLERİ	77
5.1. Para Politikası.....	78
5.2. Maliye Politikası	79

5.3. Enflasyon Karşıtı Politikalar	80
6. YENİ NEO-KLASİK SENTEZ.....	81
7. SONUÇ	85
KAYNAKÇA	88
ÖZ GEÇMİŞ.....	92

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1: Küresel Kriz ve Büyük Bunalımda Dünya Borsaları.....	2
Şekil 2: Küresel Kriz ve Büyük Bunalımda Para Arzı.....	3
Şekil 3: Küresel Kriz ve Büyük Bunalımda Politika Faizleri	4
Şekil 4: 2008 Krizinde Toplam Arz ve Toplam Talep.....	8
Şekil 5: ABD Konut Fiyat Endeksi	10
Şekil 6: Dünya'da GSYH Büyümesi	11
Şekil 7: Küresel Kriz Sürecinde İşsizlik Oranlarının Karşılaştırılması.....	12
Şekil 8: Küresel Kriz Sürecinde Enflasyon Oranları	13
Şekil 9: Keynesyen ve Monetarist Piyasa İşleyiş Süreci.....	17
Şekil 10: Tekelci Rekabet Piyasasında Fiyatlandırma	28
Şekil 11: Fiyat Ayarlama Mekanizmasında Menü Maliyetlerinin Etkisi.....	29
Şekil 12: Nominal Ücret Katılığı Durumunda Para Politikasının Etkisi.....	30
Şekil 13: Nominal Ücret Katılığı ve Piyasa Dengesi	31
Şekil 14: Örtük Sözleşmeler Teorisinin Şekille Açıklanışı.....	38
Şekil 15: Etkin Ücret	41
Şekil 16: Etkin Ücret Teorisinde Solow Koşulu	42
Şekil 17 Etkin Ücret Modelinde İstek Dışı İşsizlik.....	43
Şekil 18: Kaytarma Modeli	44
Şekil 19: Doğal İşsizlik Oranı'na Göre Ekonomideki Şokların İşsizlik Üzerindeki Etkisi.....	51
Şekil 20: NAIRU'ya Göre Ekonomide Karşılaşılan Bir Talep Şokunun İşsizlik Üzerindeki Etkisi.....	52
Şekil 21: Kısa Dönem Monopolcü Rekabet Piyasası Dengesi.....	57

Şekil 22: IS-MP Eğrisi	62
Şekil 23: MP Eğrisinin Yer Değiştirmesi ve Toplam Talep Eğrisi.....	63
Şekil 24: Kısa Dönem Toplam Arz Eğrisi - Enflasyon Ayarlama Hattı	64
Şekil 25: Para Politikası Eğrisi.....	66
Şekil 26 : Para Politikası Eğrisi.....	67
Şekil 27: Para Politikasındaki Kaymalar.....	68
Şekil 28: Toplam Talep Eğrisinin Türetilmesi.....	70
Şekil 29: Yeni Klasik ve Yeni Keynesyen Kısa Dönem Arz Eğrilerinin Mukayesesi.....	73
Şekil 30: Yeni Keynesyen Model.....	74
Şekil 31: Merkez Bankası Hedef Faiz Oranında Düşüş Olduğunda Yeni Keynesyen Model .	75
Şekil 32: Yatırım Mallarına Olan Talep Artışı Durumunda Yeni Keynesyen Model	76
Şekil 33: Ekonominin Para Politikası Kullanılarak Dengelenmesi.....	79
Şekil 34: Yeni Keynesyen Enflasyon Karşıtı Politikalar	80
Şekil 35: Farklı Modellerin Karşılaştırılması.....	83

KISALTMALAR

YKİ	: Yeni Keynesyen İktisat
YKMİT	: Yeni Keynesyen Makro İktisat Teorisi
NAIRU	: Non-Accelerating Inflation Rate of Unemployment (Enflasyonu Hızlandırmayan İşsizlik Oranı)
NRU	: Natural Rate of Unemployment (Doğal İşsizlik Oranı)
AS	: Aggregate Supply (Toplam Talep)
AD	: Aggregate Demand (Toplam Arz)
IS	: Mal Piyasası Eğrisi
LM	: Sermaye Piyasası Eğrisi
MP	: Monetary Policy
MC	: Marginal Cost
MR	: Marginal Revenue
SRAS	: Short Run Aggregate Supply
LRAS	: Long Run Aggregate Supply
NSC	: No Shirking Constraint (Kaytarma Olmama Kısıtı)

1. GİRİŞ

Bu tez çalışması hazırlanırken öncelikle 2008 krizi ele alınmış, oluşumu, sebepleri ve sonuçları ile ilgili geniş bir çerçeve sunulduktan sonra keynesyen yaklaşımın ve özellikle de yeni keynesyen iktisat okulunun küresel çaplı yaşanan bu kriz hakkındaki görüşleri ortaya konmuştur. Bunun yanında 1929 ekonomik buhranı ile 2008 krizi arasında yapılan karşılaştırmalı analiz de farklı bir perspektif sunmuştur. Daha sonra tarihsel işleyiş sürecinde iktisat teorisinde yaşanan gelişmelerin bir özeti sunulmuş, daha sonra Keynesyen iktisat ana hatlarıyla anlatılmıştır. Keynesyen ekoller üzerine odaklanılarak devam eden çalışmada Keynesyen, Post Keynesyen ve Neo-Keynesyen Teori hakkında temel bilgiler verilerek karşılaştırmalı bir analizi amaçlanmıştır. Daha sonraki aşamada Yeni Keynesyen Teori'ye girilmiş, isimlendirilmesi, tarihçesi ve temel varsayımları sırayla anlatılmıştır. Böylece bu teorinin tarihsel çerçevesi kendine yer bulduktan sonra teorik kısım ayrı bir başlık altında sunulmuştur.

İktisat teorisinin gelişim sürecini incelediğimiz zaman, A.Smith'le başlayan süreç 1929 Bunalımına kadar emekleme sürecindeki iktisat teorisine önemli katkıların ve teorik temellerin atıldığı bir dönem olmuştur. Devletin ekonomideki rolü konusunda birbirine benzer fikirleri paylaşan iktisatçıların oluşturdukları 'Klasik İktisat' tarihin en büyük eleştirisini J.M. Keynes tarafından almıştır.

Keynes'in ortaya koyduğu eserlerin yüzyıllar geçmesine rağmen gerek araştırmacıların gerekse de iktisat teorisine ilgi duyan akademisyenlerin başvurdukları eserler arasında olması dikkat çekicidir. Bunun yanında Keynes'in ortaya koyduğu perspektifle yola çıkan birçok iktisat okulunun varlığı Keynes'in fikirlerinin de eserleri gibi ne kadar doğurgan olduğunun bir kanıtıdır. Keynes'ten sonra iktisadın gelişim sürecini Keynesyen taraf ile klasik taraf arasında bir sarkaç misali hareket eden topa benzetmek yanlış olmayacaktır.

İşte bu minvalde iktisat teorisi sahnesinde kendine yer bulan Yeni Keynesyen İktisat Teorisi günümüz ekonomisini anlamak konusunda önemli katkılar sunan bir ekol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni Keynesyen İktisat Teorisi keynesyengil iktisadın mikro temellerini ortaya koymaya çalışan bir ekol olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda reel ve nominal ücret katılıkları kapsamında emek piyasası ile ilgili yapılmış çalışmalara ve ortaya konmuş modellere değinilmiştir. Emek piyasasına kazandırılmış kavramlar olan etkin ücret teorisi, içerdekiler dışarıdakiler modeli, örtük sözleşme modeli başlıca değinilen kavramlardır. Reel ve nominal fiyatlar başlığı altında ise Menü maliyetleri gibi yapışkanlık oluşturan kavramlara değinilmiştir. Bunların yanı sıra eksik piyasa, asimetrik enformasyon, koordinasyon başarısızlıkları kavramları ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. YKİ'nin iktisat yazınına kattığı diğer iki kavram olan NAIRU ve histerisis üzerinde ise detaylı bir biçimde durulmuştur. Son olarak YKİ'nin sunduğu politika önerileri ile bu çalışma sonlandırılmıştır.

Yukarıda anlatıldığı gibi YKİ'nin teroik genel ve ayrıntılı bir çerçevesi ortaya konmadan önce 2008 krizi özellikle oluşum süreci ve sonuçları bakımından 1929'da yaşanan büyük bunalım ile karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmiştir. Böylece etki alanı olarak küresel bir nitelik barındıran bu iki kriz ile ilgili yeni keynesyen perspektifte bir bakış açısı ortaya konmuştur.

2. 2008 KRİZİNE BAKIŞ

Büyük finansal krizler resesyonların ve depresyonların oluşumunda büyük rol oynarlar. Özellikle finans piyasasında fonların verimli projeleri olan yatırımcılara aktarım sürecinde karşılaşılan asimetrik enformasyon krizlerin oluşumunda önemli bir yer tutar. Fonların yanlış kullanımından kaynaklanan asimetrik bilgi sorunu, ters seçim ve ahlaki riziko gibi problemler doğurur. Asimetrik enformasyon sorununun nasıl ters seçim ve ahlaki riziko doğurduklarının analizi asıl-vekil sorunu olarak isimlendirilir. Dolayısıyla piyasadaki asimetrik enformasyon büyüklüğünün artması kriz meydana getirir (Ekren, Parasız, 2015).

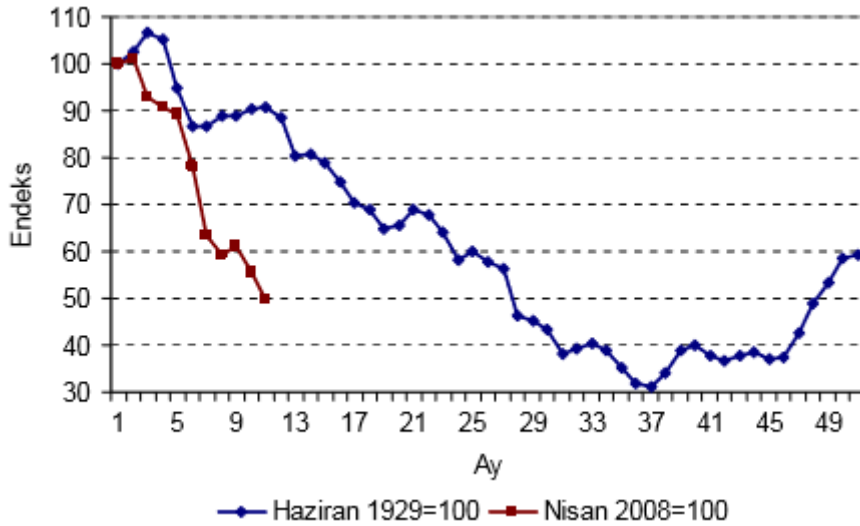
2.1. Keynesyen Literatürde Krizin Oluşum Süreci

Keynes'e göre kriz, ekonomik döngüde var olan aşağı ve yukarı doğru gerçekleşen hareketlenmelerde yukarı yükselişin ardından aşağı doğru gerçekleşecek tepkinin sıklıkla, ani ve şiddetli bir şekilde gerçekleşmesi olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda krizler sistemin içsel unsurlarıdır. Bu durum sistemin yapısal olarak kusurlu kılmış, buna karşı ise yeni bir teoriye ihtiyaç duyulmuştur. Konjonktür dalgalanmalarındaki sistemi yukarıya doğru hareket ettiren mekanizmanın iyi tahlil edilmesi gerekir. Kriz ani ve şiddetli değişimler olarak ifade edildiğine göre beklentiler kilit rol oynar. Dalgalanmaların arkasında yatan unsurlar; tüketim eğilimindeki değişiklikler, likidite tercihinde meydana gelen değişiklikler ve sermayenin marjinal etkinliğindeki değişikliklerdir. Bu üç unsurdan iş çevrimleri üzerinde kilit rol oynayan unsur O'na göre sermayenin marjinal etkinliğindeki dalgalanmalardır (Ekinci, Bocutoğlu, 2009).

Keynesyen okulun okulun iktisat dünyasına kazandırdığı en büyük olgu devletin ekonomiye müdahalaesi olmuştur. 1929 Ekonomik Buhranı ile başlayan keynesyen süreç de iktisat dünyası artık devletin piyasaya müdahale edipetmeyeceğini değil, bu müdahalenin nasıl olacağı ile ilgili tartışmalara sahne olmuştur. Keynesyen yaklaşımın zamanın konjonktürüne göre bir takım gerilemeler göstermesine rağmen yaşanan son küresel kriz olan 2008 Küresel Finansal Kriz'de dahi fon kurtarma operasyonlarından Birleşik Devletler'in en büyük Hedge Fonu olan HDCM'ye sağlanan 3.6 milyar dolara, seri faiz indirimlerinden bankaları birleştirme işlemlerine ve hatta mortgage kurumlarına karşı gerçekleştirilen el koyma

işlemlerine varana dek müdahaleci devlet yapısının normal bir hale geldiğini göstermektedir (Alantar, 2012).

Tüketim eğilimini değiştiren objektif faktörler; ücretlerde, gelir-net gelir arasındaki farkta, sermaye değerinde, zaman iskonto oranında, maliye politikasında ve cari-gelecek gelir arasındaki farkta meydana gelecek değişiklikleri içermektedir. Sübjektif faktörler ise; zevk-tercihler, moda, risklere karşı tedbir amaçlı birikim gibi psikolojik unsurları içerir. Milli gelirdeki birim artış miktarının ne kadarının tüketime gittiğini ifade eden marjinal tüketim eğilimi olarak tanımlanır. Keynes, 1929 bunalımında borsalarda gerçekleşen ani ve büyük ölçekli düşüşlerden dolayı, tüketim eğilimindeki değişimin arkasında yatan şeyin, sermaye değerindeki değişimler olarak görmüştür (Ekinci, Bocutoğlu, 2009).

Şekil 1: Küresel Kriz ve Büyük Bunalımda Dünya Borsaları

Ekinci, Bocutoğlu, 2009. Genel Teori, Küresel Krizler ve Yeniden Maliye Politikası. **Maliye Dergisi** , 66-82.

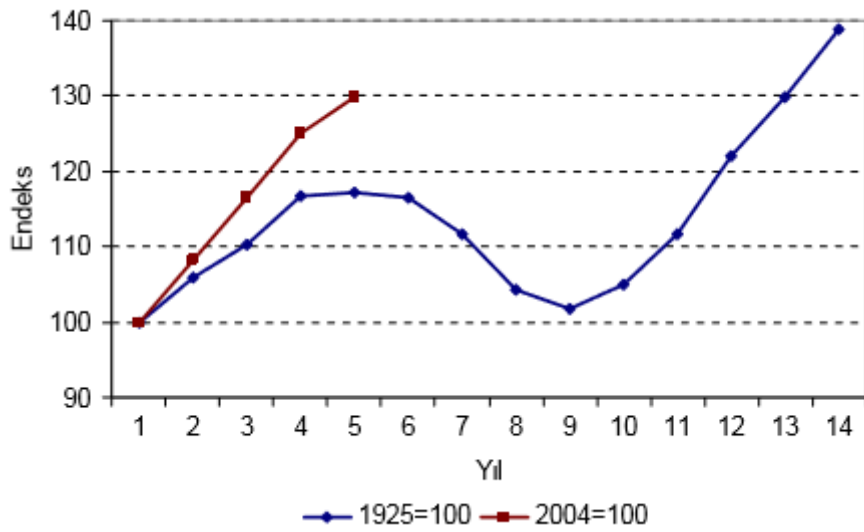
Dünya borsalarının karşılaştırıldığı şekil1’de görüleceği gibi üretimde daralmanın yaşandığı Haziran 1929 tarihi ve Nisan 2008 tarihi başlangıç alınmak kaydı ile iki büyük kriz mukayese edilmiştir. Şekilden rahatlıkla görüleceği gibi 2008 krizi Büyük Bunalım’a göre borsalarda çok hızlı bir biçimde düşüşe sebep olmuştur (Ekinci, Bocutoğlu, 2009).

Diğer yandan maliye politikasının da etkin kullanılması durumunda tüketim eğilimini yükseltmeye yönelik bir etki doğurabilir. Kamunun borçlanmaya yönelik politikasındaki değişiklikler efektif talebi artış veya azalış yönünde değiştirme potansiyeline sahiptir. İşlem, ihtiyat ve spekülasyon güdüsüyle hareket eden iktisadi aktörlerin likidite tercihleri iktisadi dalgalanmaların diğer bir belirleyicisidir. Kriz döneminde uygulanacak bir para politikasının

etkili olabileceğini, ancak ciddi kısıtlamalara sahip olduğunu düşünülmektedir. Bu kısıtlamalardan kasıt para arzının yaratacağı muhtemel belirsizlik durumudur (Ekinci, Bocutoğlu, 2009).

Merkez bankalarının krize hemen müdahale etmek yerine beklemeyi tercih etmelerinin sebebi krizin sınırlı finans piyasası ile sınırlı kalacağını ve bu durumun reel piyasalara sirayet etmeyerek kendiliğinden söneceğine dair var olan öngörüleridir. Bunun yanında eğer müdahale olacaksa bile krizin büyüklüğü hakkında bir fikir sahibi olabilmek için krizin sonuçlarının gözlemlenebilir bir seviyeye gelmesi yönünde bir tavır takındılar (Tokucu, 2010).

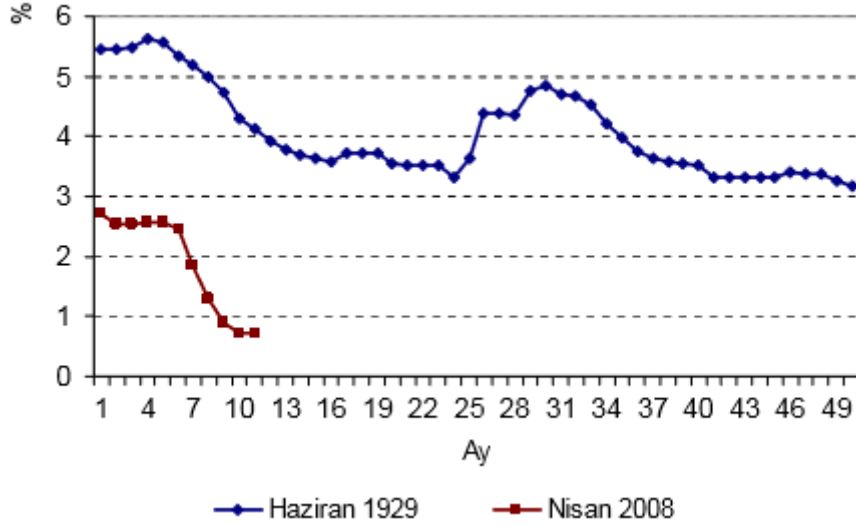
Şekil 2’de Küresel Kriz ve Büyük Bunalım’da 19 ülke ekonomisinin GSYİH’larına göre ağırlıklandırılmış para arzını karşılaştırmıştır. Buna göre 1929 bunalımında para arzı genişletilip daraltılırken, 2008 Küresel Krizinde sürekli bir artış söz konusu olmuştur.

Şekil 2: Küresel Kriz ve Büyük Bunalımda Para Arzı

Ekinci, Bocutoğlu, 2009. Genel Teori, Küresel Krizler ve Yeniden Maliye Politikası. **Maliye Dergisi** , 66-82.

Şekil 3’de ise İngiltere, Japonya, Amerika, Polonya, İsveç Merkez Bankalarının ve Avrupa Merkez Bankası’nın GSYİH’larına göre ağırlıklandırılmış politika faiz oranları iki farklı kriz dönemi için karşılaştırılmıştır. Burada dikkat çeken husus her iki krizde faiz oranlarındaki azalmanın daralmayı 6 ay geriden izlemesidir. Küresel Krizdeki faiz oranının düşüşünün nispeten hız ve değişim olarak daha etkili olmasıdır (Ekinci, Bocutoğlu, 2009).

Şekil 3: Küresel Kriz ve Büyük Bunalımda Politika Faizleri

Ekinci, Bocutoğlu 2009. Genel Teori, Küresel Krizler ve Yeniden Maliye Politikası. **Maliye Dergisi** , 66-82.

Ayrıca FED özelinde daha önce değinildiği gibi krize ani müdahale etmekten çekinildi. Faiz oranları ile ilgili ancak Ağustos 2007 ayındayaklaşık %1, Ocak 2008’de ise yaklaşık %2,5 dolaylarında bir faiz indirimine gidilmiştir (Tokucu, 2010).

2.2. Krizin Başlaması

2007 yılının Ağustos ayında ilk sinyallerini gördüğümüz krizin işaret fişğini dokuz ay önce bir ipotekli kredi firmasının batışı tetiklemiştir. Ardından aynı sektörde iş yapan HSBC Bankası’nın konut piyasasında zarar ettiğini açıklamasıyla birlikte buna benzer haberler birbirinin ardı sıra gelmeye başladı. Krizin başlangıcı kendini bankalar arası ödünç piyasasında belli etmiş, ardından FED bu aksaklığı giderecek likiditeyi piyasalara vererek rahatlama sağlamaya çalışacağını duyurmuştur. Bu duyurunun sonucunda da kredi faiz oranı düşürülmüş, ödünçlerin ödeme süreleri uzatılmıştır. Bu gelişmeler bir süre piyasa üzerinde olumlu etkiler yapıyor gibi görünse de Kasım ayında söz konusu durum yeniden görülmeye başladı. Bu sefer ise başta Avrupa Merkez Bankası olmak üzere 10 merkez bankasıyla swap anlaşmaları yapıldı. Prestijli ve saygın finans kuruluşlarına iskonto seçeneği yerine daha yaygın olan vadeli müzayede kolaylığı (TAF) oluşturularak piyasa rahatlatılmaya çalışıldı (Ekren, Parasız, 2015). Diğer yandan 2001 yılındaki krizi atlatabilmek amacıyla FED tarafından %1 seviyesine çekilen kısa dönem faiz haddi, 2005 yılında %4.25, 2006 yılında 5,25 seviyelerine ulaşmıştı (Kazgan, 2012).

Bu krizi diğerlerinden ayıran özgün yanı yerelde başlamış olmasına rağmen klasik bankacılık krizlerinin aksine içinde barındırdığı yaygın bir şekilde kullanılan kompleks yapılara sahip türev ürünleri ile nüfuz etmiş olmasıdır. Çözüm olarak denenen ihracata yönelme dış ticaret hacmindeki azalıştan dolayı, para politikası ise finansal krizlerde özellikle kısa vadede para aktarım mekanizmalarının zayıflamasından dolayı bir işe yaramamıştır. Regülasyonların ve kanuni düzenlemelerin de uzun vadede etkili olabileceği düşünülürse, geriye kalan seçenek ise kısa vadede etkisini göstermesi beklenen maliye politikası olmuştur (Alantar, 2012).

2.3. Krizin Sebepleri

Krizin sebepleri; kredi dağıtım sürecindeki yanlış uygulamalar, menkul kıymet oluşturma süreci, sürecin şeffaflıktan uzaklaşması, kredi derecelendirme kuruluşlarının yanlış uygulamaları ve denetleme düzenleme yapan kuruluşların uygulamadaki hataları başlıkları altında incelenebilir.

2.3.1. Kredi Dağıtım Sürecindeki Yanlış Uygulamalar

Krizi doğuran sebepleri üç kategori altında inceleyebiliriz. İlki İpotek piyasasında oluşan finansal yeniliklerdir. FICO adı verilen kişisel kredi kayıt rakamı, fon dağıtan bankalara kişinin kredibilitesini kayıt altında tutarak gelecekte olması muhtemel geri ödememe riskini derecelendirme fırsatı vermiştir. Bunun yanı sıra menkul kıymetleştirme olarak adlandırılan ipotekler gibi küçük ödünçlerin borç menkul kıymetleri ile birleştirilmesi ipotek piyasasına getirilen bir yenilik gibi görünse de krizin sebeplerinden birini teşkil eder. Kredi riski en yüksek olan eşik altı kesime özel krediler oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra ipoteğe dayalı menkul kıymetler (MBC), teminatlandırılmış ipotekli konut kredisi (CMO) ve teminatlandırılmış borç senedi (CDO, Collateralized Debt Obligations) gibi yeniliklere başvurulmuş finans sektörü çeşitlendirilme yoluna gidilmiştir (Ekren, Parasız, 2014).

2005'te CDO tutarı 200 milyar dolar seviyesinin üzerindeyken, 2006 yılında 520 milyar dolar seviyesine ulaşarak küresel bir ürün olma özelliğine ulaşmıştır. Bu tarz ürünlerin hem çeşitliliği hem de miktarları konut fiyatlarının da yükselmesi ile birlikte artmaya devam etti. Junk Bond olarak ifade edilen güvencesiz bonolar ve hedge buna bir örnektir. Merrill Lynch bir müşterek bahis oyununa dahil olup hedge'ye karşı bir CDO yaratmış olmasına rağmen bu bilgiyi yatırımcılardan gizlemeyi tercih etmiş ve nihayetinde bir sene içerisinde bu CDO çökmüştür. CDS (Credit Default Swap) bir sigorta fonu olarak karşımıza çıkmakta iken

aslında bu fonları satın alanların bir ülkenin borcunu geri ödeyeceğine bahse girerken fonu satan ise ülkenin borcunu ödemeyeceğine bahse girer (Kazgan, 2012).

Kredi yaratım sürecinde Minsky'nin önemli bir bakış açısı haklılığını ortaya koymaktadır. O'na göre özellikle ekonominin istikrarlı bir seviyede olduğu dönemlerde gerek bankaların gerekse de kredi yaratan ve dağıtan finansal kurumların kredi dağıtımını konusunda daha cesur bir davranış sergilerler (Tokucu, 2010).

Özensiz bir şekilde arz edilen krediler bir likidite bolluğu meydana getirmiş, bu likiditenin değerlendirilmesi ve dağıtılması konusunda sorumlu olan bankalar görevlerini yapma konusunda başarısız kalmışlardır. Amerikan kamuoyunda NİNJA(No income, no job, no asset) kredisi olarak tabir edilen krediler hiçbir geliri olmayan kişilere dağıtılmıştır. Bu gibi uygulamalar sonucunda konut fiyatları hızla yükseliş trendine geçerken geri ödeme konusunda yaşanan aksaklık hacizli konut satışlarını artırarak piyasadaki konutların fiyatlarında düşüşe yol açmıştır. Sonuç itibariyle mortgage yoluyla gayrimenkul alan kişilere yüksek maliyetlere katlanmışlarken, artan ipotekli satışlardan dolayı gerçekleşen fiyat düşüşleri neticesinde kredi kullanan kişilerin elde ettikleri konutlar kendilerine mal olan fiyatların çok altına düşmüşlerdir. Bütün bu yaşanan olayların yansıması ise kredi alanların bu kredileri ödemekten vazgeçmiş olmalarıdır. Özellikle finansal kuruluşları zor duruma sokan bu gelişmeler domino etkisi ile tüm finans piyasasında bir domino etkisi yaratmıştır (Alantar, 2012). Lehman Brothers, Bear Stearns, Merrill Lynch gibi büyük çaplı finans kuruluşlarının batmasının altında yatan sebep özellikle konut piyasasında gelecekte beklenen durum ile ilgili yaptıkları tahminlerin tutmamış olmasıydı (Alantar, 2012).

2.3.2. Menkul Kıymet Oluşturma Süreci

Kriz öncesi 6 yıllık süreçte yaşanan likidite bolluğu bireylerin kredi talebini arttırmakla birlikte ürün çeşitliliğini de beraberinde getirmiştir. Bu sorunun altında yatan en kritik nokta ise menkul kıymetlerin el değiştirirken eskiye nazaran daha kolay bir yol izlemesidir. Bankalar tarafından oluşturulan ürünlerin son kullanıcı tarafından geri ödenmemesi durumunda hem banka hem de aracılık eden kurumların hepsinin bundan etkilenmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca krizin sebebi tek başına kredilerden değil, bu kredilerin ambalajlanarak yeniden piyasaya sürülmesinden kaynaklanmaktadır (Alantar, 2012).

Geleneksel yarat tut modelinden ödünçlerin uzun vadeli verildiği yarat tut modeline geçilmiştir. Süreç menkul kıymetlerde ipoteğe dayalı bir büyüme meydana getirmiştir. Asimetrik enformasyonun asıl vekil sorununa yol açtığı süreçte yatırımcılar adına karar verme

pozisyonundaki ipotek brokerleri işlem başına ücret alırken, riski yatırımcılar üstlenmektedir. Dolayısıyla ödemelerin zamanında yapılıp yapılmayacağı konusu brokerleri ilgilendirmeyecektir. Yüksek risk almaya meyilli yatırımcıların yarattığı talep ise ters seçim sorununu doğurmuştur. Danışmanlık yaptıkları yatırımcılara CDO gibi ürünlerin kullanımı konusunda yardımcı olan kredi değerlendirme kuruluşlarının kendi aralarındaki rekabeti ise asimetrik enformasyonu büyüten diğer bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Ekren, Parasız, 2015).

2.3.3. Sürecin Şeffaflıktan Uzaklaşması

Zaman içerisinde oluşan finansal sistemdeki kuruluşların çeşitlenmesi ve birbirleri arasındaki karmaşık ilişki ve ürünlerdeki aşırı çeşitlilik sıradan yatırımcı için sistemin anlaşılabilirliğini güç kılmaktadır. İşte tam da bu olgudan dolayı finans endüstrisi asimetrik bilgi içermekte bu da beraberinde kriz doğurmaktadır. Yapılan ampirik çalışmalar da şeffaflık ile kriz olgusu arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu doğrulamaktadır. Yaşanan bu kriz ile birlikte gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelere oranla daha az saydam olduğu yönündeki kanıyı da ortadan kaldırmıştır (Alantar, 2012).

2.3.4. Kredi Derecelendirme Kuruluşları

Çarpıcı bir örnek Yunanistan Hükümeti ile bir kredi derecelendirme kuruluşu olan Goldman Sachs arasındaki anlaşmadır. Şöyle ki Avrupa Birliği ülkelerinin %60 olması gereken kamu borçlanması miktarı Yunanistan'da %124.9, %3 olması gereken bütçe açığı ise gerçekte %14.7 iken Yunanistan Hükümeti, Goldman Sachs ile 50 milyon dolar karşılığında bu bilgilerin gizlenmesi için anlaşmıştır. Böylece Yunanistan Goldman Sachs'ın yayınladığı raporlar neticesinde diğer kredi derecelendirme kuruluşlarından da yüksek not alabilmiştir (Kazgan, 2012).

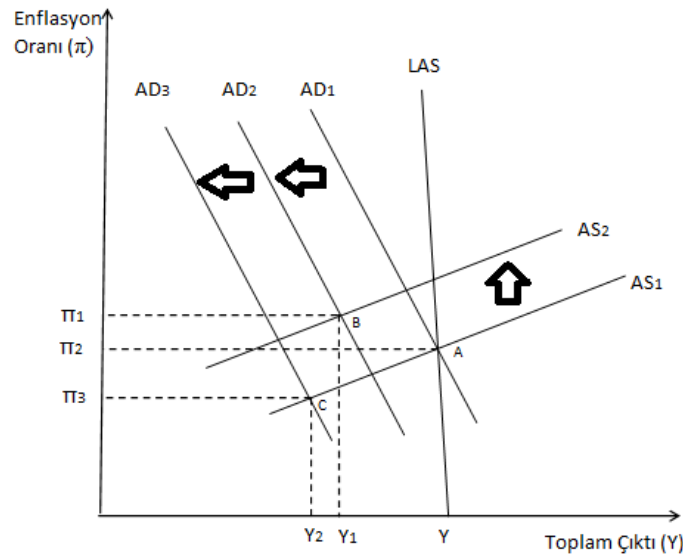
Bu kuruluşların objektif bir değerlendirme yapmalarının önündeki en büyük engel, değerlendirme yaptıkları bankalar ve finansal kuruluşlar tarafından finanse edilmeleridir. Enron firmasının iflas etmeden kısa bir süre önce derecelendirme kuruluşları tarafından olumlu yönde raporlanmasının altında hem gerçeğe uygun olmayan tabloların hazırlanmasının hem de derecelendirme kuruluşlarının firmanın mali yapısını sağlıklı bir biçimde ortaya koyamamasının etkisi vardır. Bunu açacak olursak derecelendirme kuruluşlarının temerrüt riski odaklı bir raporlama yapmalarının, rating değiştirme ve likidite risklerini içeren bilgiyi göz ardı etmelerinin etkisi büyüktür. Kriz öncesi kredi değerlendirme kuruluşlarının olumlu

raporları açıklanırken, kriz başladıktan sonra özellikle mortgage destekli menkul kıymetlerin değerlerini düşürmesi bu olguyu açık bir şekilde doğrulamaktadır (Alantar, 2012).

2.3.5. Denetleme ve Düzenleme Yapan Kuruluşlar

Konut piyasasında başlayan krizin finans piyasasına sıçrayarak reel ekonomiyi etkilemesine oradan da diğer ülkelere yayılmak suretiyle küresel bir boyut kazandığı sürecin başında FED krizin konut piyasasıyla sınırlı kalacağını öngördüklerini açıklayarak politikalarını ona göre şekillendirmiştir. Bunun yanı sıra eyalet bazında aşırı riskli satışları önleme çabaları Hazine tarafından federal yasalara aykırı olduğu gerekçesiyle engellenmiştir. Denetleyici ve düzenleyici kuruluşların krizin oluşumunda oynadıkları role diğer bir örnek ise ABD Sermaye Piyasası Kurulu'nun Hedge fonlarla ilgili bir regülasyon talebinin Bölgesel Yüksek Mahkeme tarafından iptal edilmesidir. Bu regülasyon, 25 Milyon doların üzerindeki ve 15'ten fazla yatırımcısı olan hedge fonlarının kayıt altına alınması ile ilgiliydi (Alantar, 2012).

2.4. Negatif Talep Şokunun Negatif Arz Şoku İle Birleşmesi

Şekil 4: 2008 Krizinde Toplam Arz ve Toplam Talep

Ekren, Bocutoğlu, 2015. **Parasal Ekonomi Teori ve Politika**. Bursa: Ezgi Kitabevi

Yükselen ekonomileriyle 2007 yılında göze çarpan Çin ve Hindistan gibi ülkelerin artan petrol talepleri petrol fiyatlarında ciddi yükselmelere neden oldu. Bu artış sonucunda emtia fiyatları da yükseliş göstererek negatif bir arz şoku meydana getirdi (Ekren, Parasız, 2015).

Petroldeki fiyat artışlarının tetiklediği negatif arz şoku şekil 4’te görüldüğü gibi toplam arz eğrisini AS_1 ‘den AS_2 ’ye hareket ettirmiştir. Diğer taraftan finansal krizin sonucunda firmalarda ve hane halkında görülen toplam talep düzeyindeki azalma AD_1 eğrisinin AD_2 ’ye kaymasına yol açmıştır. A noktasından B noktasına gelen ekonomi, enflasyon oranının yükseldiği üretim miktarının ise düştüğü bir tablo sergilemiştir. Lehman Brothers’ın batması neticesinde ise işler daha kötüye giderek bu eksik istihdam oranını artırıp, enflasyon oranını düşük bir seviyeye çekmiştir (Ekren, Parasız, 2014).

2.5. Krizin Sonuçları

Öncelikle gerek hane halkının gerekse de finansal kuruluşların ve firmaların bilançolarında dengesizlikler baş göstermiştir. Bunun neticesinde ipoteklerdeki geri ödenme oranlarında büyük düşüşler yaşanmış, akabinde hem menkul kıymetlerin hem de bunları piyasaya süren kuruluşların net değerlerinde ciddi azalmalar olmuştur (Ekren, Parasız, 2015).

Krizin sonucunun hane halkı ve firmalar cephesinden değerlendirecek olursak, bu iktisadi aktörlerin servetlerinde meydana gelen azalış, Pigou’nun tüketimin hem gelirin hem de servetin bir fonksiyonu olduğunu söylediği teorisi ışığında servet kaybının tüketimi ve dolayısıyla toplam talebi azalttığını söyleyebiliriz (Ekren, Parasız, 2014).

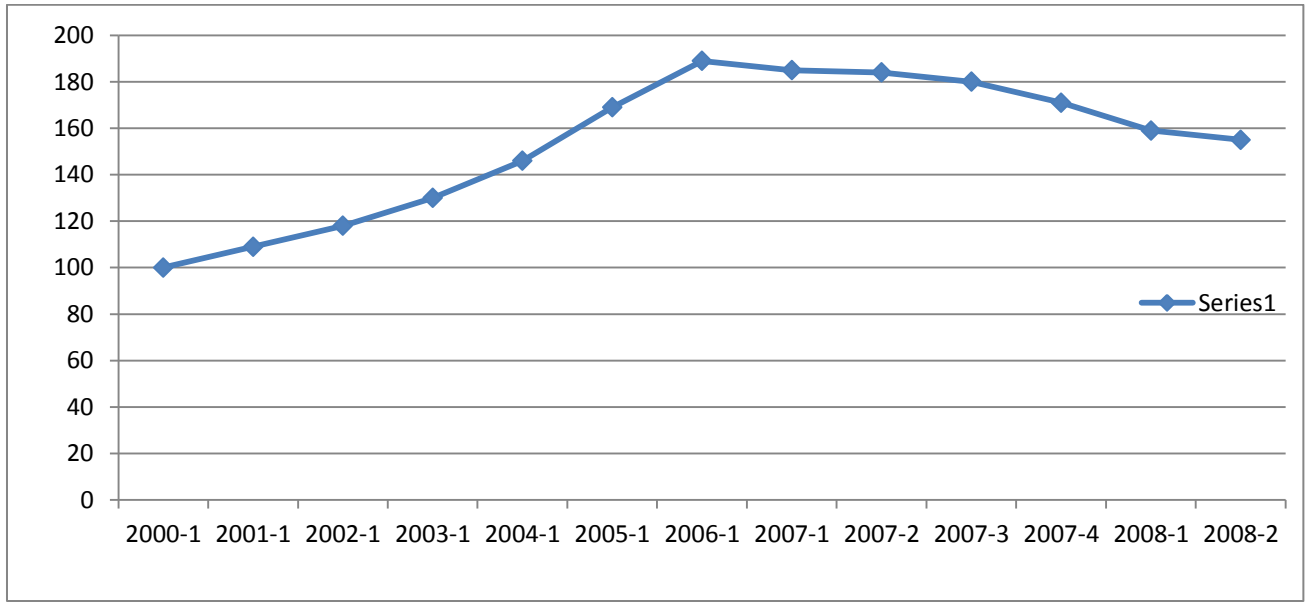
Diğer taraftan merkez bankalarının para politikası konusunda uyguladıkları politikalar ile ilgili de bir takım eleştirilerde bulunulmuştur. Bunlardan en çarpıcı olanı merkez bankalarının politika belirlerken ellerinde tuttukları en güçlü silah olan politika faiz oranının tek başına kullanılmasının yeterli olamayacağı yönünde kannaller ortaya çıkmıştır. Çünkü finans piyasası eskiye göre daha çok evrilerek yeni araçlar ortaya koymuştur. Buna karşın merkez bankasının veya daha geniş çerçevede devletin ve hükümetin elinde müdahale edecek bir enstrüman kullanılmamıştır. Oysaki mevcut para politikasının yanında bu yeni türev araçlara karşı geliştirilecek düzenleyici regülasyon politikalarının klasik merkez bankası politikasını güçlendirileceği sonucuna varılmıştır. Böylece kriz sonrası eğilim hem politika faiz oranının en etkin biçimde kullanılması hem de bunu güçlendirecek diğer düzenlemelerin eş zamanlı ve koordinasyonlu bir biçimde ortaya konması yönünde olmuştur (Tokucu, 2010).

Yaşanan bu krizin 1929’da olduğu gibi bir bunalıma dönüşmemesinin altında FED’in bu değişiklikler karşısında oynadığı roldür. Kriz karşısında saldırgan bir tablo sergileyen Amerika Merkez Bankası, gerek konvansiyonel gerekse de konvansiyonel olmayan para politikaları kullanarak süreci yönetmeye çalışmıştır. Bu hareketlere örnek olarak, otonom

parasal gevşetme, faiz yerine kredi kanalının kullanılması, bekleyişler kanalının kullanılması, harcamaları teşvik etmeye yönelik eylemler, hem reeskont penceresinin genişletilerek hem ihale kolaylığı (TAF) hem de yeni ödünç program kullanılarak piyasaya likidite sağlanmıştır (Ekren, Parasız, 2014).

2.5.1. Gayrimenkul Fiyatlarında Düşüş

Krizin yaşandığı süreç öncesinde çok yüksek seviyelere çıkan konut fiyatları, kredilerde yaşanan geri dönmeme durumundan dolayı çıkmaza girmiş ve süreç sonrasında ciddi düşüşler yaşanmıştır.

Şekil 5: ABD Konut Fiyat Endeksi

Alantar, 2012. Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. **Maliye Finans Yazıları** , 1-10.

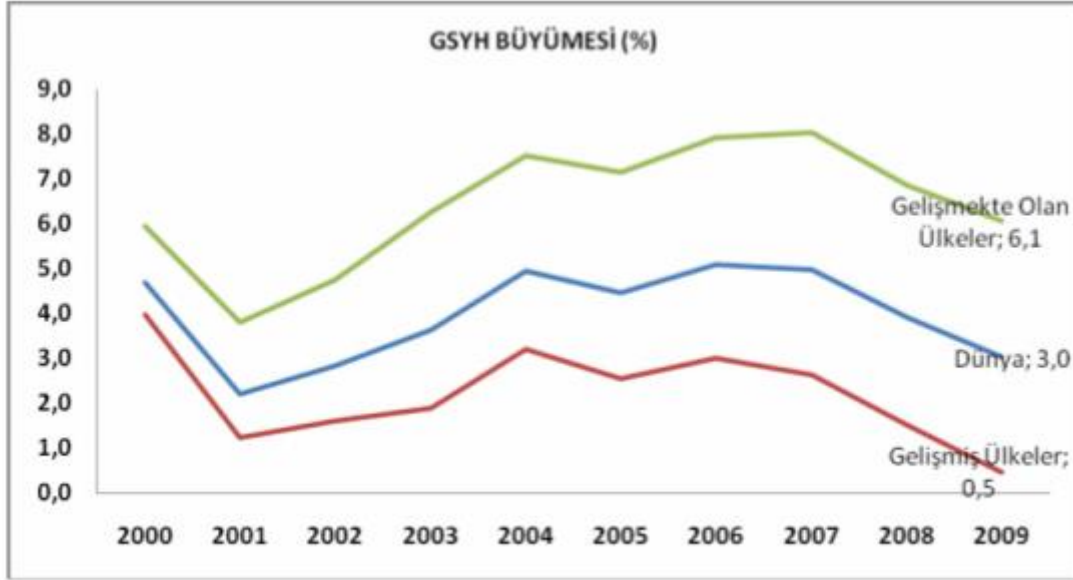
Yukarıdaki Şekil 5'te S-P/Case Schiller Endeksi kullanılmıştır. Buna göre 2001-2007 yılları arasında yaklaşık %90 oranında artan konut fiyatları, %45 civarında bir düşüşle kriz sonuna ulaşmıştır. Benzer düşüşler İngiltere'de de yaşanmıştır (Alantar, 2012).

2.5.2. Ekonomik Büyüme Oranlarındaki Azalışlar

Krizin küresel yansımaları görebileceğimiz en önemli göstergeler Dünya ülkelerindeki büyüme oranlarının süreç içerisindeki değişimidir.

Gerek ABD ve Avrupa gibi gelişmiş ekonomilerde gerekse de gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik büyüme oranlarındaki değişimi gösteren grafik, krizin küresel yansımaları ortaya koymaktadır. Bu kriz konut kredisi kaynaklı olduğu için beklenen düzelme eğilimi bankacılık

veya hisse senedi kaynaklı krizlerle karşılaştırıldığında daha uzun zaman almıştır (Alantar, 2012).

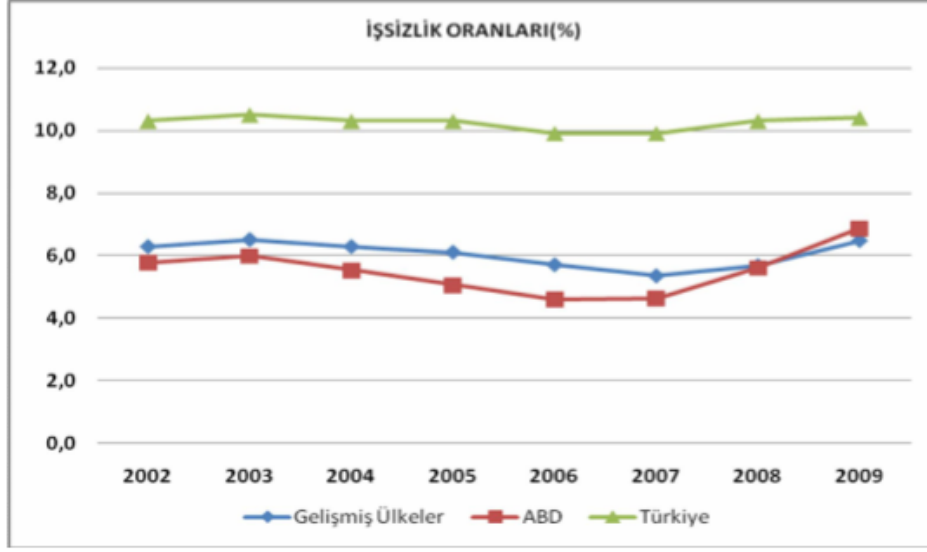

Şekil 6: Dünya'da Nominal GSYİH Büyümesi

Alantar, 2012. Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. **Maliye Finans Yazıları** , 1-10.

2.5.3. İşsizlik Oranlarının Artışı

Yaşanan krizin özellikle büyümedeki düşüşle birlikte işsizlik üzerinde de önemli etkileri olmuştur. Özellikle gelişmiş ekonomilerde artan işsizlikle karşılaşılırken Türkiye'nin önemli ölçüde etkilendiği yönünde görüş bildirilebilir.

Şekil 7: Küresel Kriz Sürecinde İşsizlik Oranlarının Karşılaştırılması

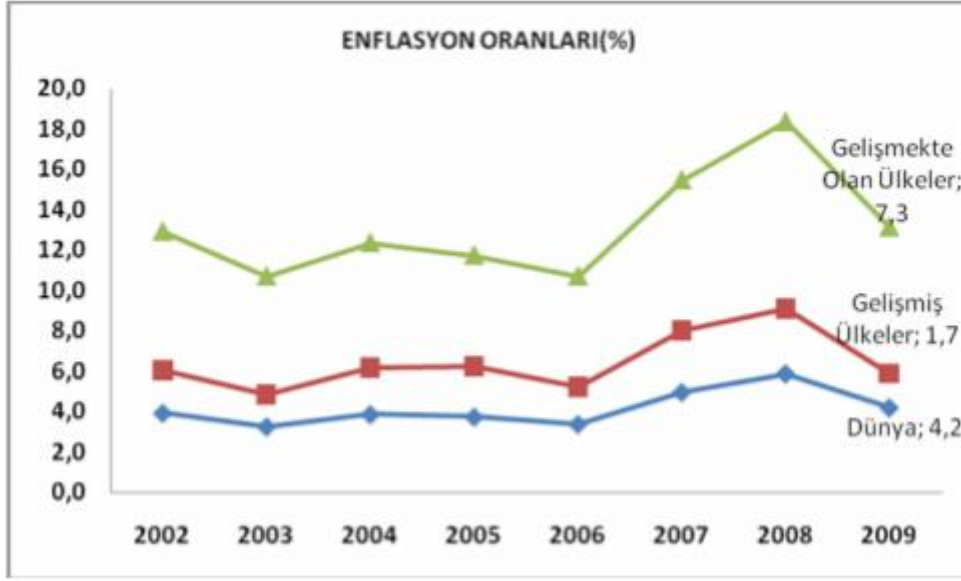
Alantar, 2012. Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. **Maliye Finans Yazıları** , 1-10.

Ancak bundan sonraki süreçte Türk Mali Sistemi için daha ihtiyatlı gelişmeler yaşanmış, kredi konusunda bankalar ve finansal kuruluşlar tedbirli davranmışlardır (Alantar, 2012).

2.5.4. Enflasyon Oranlarındaki Değişiklikler

Enflasyon oranlarını sabit bir düzeyde sabit tutmak günümüz dünyasında merkez bankalarının en önemli ve birinci derece hedefi olarak sayılabilir. Çünkü ancak sabit bir enflasyon durumunda gerçekleştirilecek para politikaları gözlenebilir sonuçlar verecek ve doğru hedefi bulacaktır. Aynı zamanda Yeni Keynesyen İktisat Teorisinin bu yönde ve aynı mantıkla bir takım modeller sunmuş olmaları onları günümüz dünyasında etkin teoriler ortaya koymasının altında yatmaktadır. Günümüzde en itibarlı merkez bankaları bu sözkonusu hedefleri yerine getirebilmiş olanlardır. Bahsettiğimiz bu durum birçok ülkede yasalarla desteklenmiş ve merkez bankası ile ilgili kanunlarda hedef olarak yerini almıştır (Tokucu, 2010)

Finansal krizin yanında büyümekte olan ekonomilerin petrol taleplerinin artması ve bunun da gıda ve diğer emtiaların fiyatlarındaki artışa sebep olması enflasyon artışını tetiklemiştir. Enflasyon konusunda gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş olanlara kıyasla çok yüksek değerler almasının altında yatan unsur krizin yansımalarından ziyade bu ülkelerin enerji talebinde meydana gelen artışlardır (Alantar, 2012).

Şekil 8: Küresel Kriz Sürecinde Enflasyon Oranları

Alantar, 2012. Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. **Maliye Finans Yazıları** , 1-10.

2.5.5. Müdahaleci Yaklaşımlar ve Regülasyonlar

Bu krizin en etkili ve kalıcı sonucu diğer sonuçlarından az da olsa çok da olsa etkilenmiş ülkelerin hepsinde özellikle konut kredilerinde ve finans piyasasında yeni düzenlemelere gidilmesine duyulan ihtiyacın artmasıdır. Ayrıca teorik iktisadi tartışmaların da müdahalecinin gerekli olduğu yönünde bir eğilim sürecine girdiği sonucunu da çıkarabiliriz. Bu düzenlemelerin diğer bir ayağını ise bankacılıkla ilgili yapısal değişiklikler izlemektedir. Bu değişiklikler; içerden öğrenilen ticaret gibi kötü niyetli kullanımların engellenmesi, finans sektöründe hizmet gösteren kuruluşların lisanslanması, şikayet ve ihbarların daha sistematik bir şekilde cevaplanıp değerlendirilmesi ve finansal kuruluşların kayıt sistemlerinin yeniden gözden geçirilmesi gibi yasal yenilenmeleri içermektedir (Alantar, 2012).

Bu bölümde genel bir çerçevesi sunulan 2008 küresel krizini inceledikten sonra Yeni Keynesyen İktisat Teorisine geçmeden önce iktisat dünyasında başlangıcından itibaren genel bir tarihsel değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu incelemeyle birlikte Yeni Keynesyen İktisat'ın oluşumunun arka planında yaşanan tartışmaları kavramak hedeflenmektedir.

3. KLASİK İKTİSAT SONRASI GELİŞİM

1929 Bunalımı öncesinde iktisat alanına hâkim olan Klasik İktisat Teorisi; ekonomideki dalgalanmaların kalıcı etkiler bırakmayacağını, piyasadaki denge noktasının daima tam istihdam noktasında gerçekleşeceğini savunmuşlardır. Bu varsayımlar altında hükümetlerin herhangi bir müdahalesinin piyasadaki denge halini bozmak dışında herhangi bir sonucunun olmayacağını savuna gelmişlerdir. İktisat Tarihi'nin en önemli kırılma noktası olarak 1929 bunalımını ele alacak olursak, iktisat okullarının biçimlenmesini 1929 öncesi ve 1929 sonrası olarak ayırabiliriz. Bu kırılmanın en büyük aktörü ve İktisat'ın yönünü kalıcı bir biçimde değiştirmeyi başaramış kişi J.M.Keynestir.. (Tan, 2009)

Yirminci Yüzyıl dönemini ele alacak olursak üç aşamalı bir inceleme yapmamız mümkündür. 1940'lı yıllardan önce bir bütünlükten daha çok arayış süreci hâkimdi. 1940-1980 arası dönemde dinamik genel denge yaklaşımına ulaşılan sürecin başı IS-LM eğrileri eksenindeki tartışmalar ve 1960'lı yılların sonuna dek Neo-Klasik Sentezin hâkimiyet sürdüğü teorik tartışmalardır. 1980'li yıllardan başlayıp bugüne kadar süregelen dönem ise makro iktisadın eksik taraflarını tamamlamaya çalışan bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu sürecin içeriğini, nominal ücret ve fiyat belirleme mekanizmaları, asimetrik enformasyon, üretim sürecindeki artan verimler ve ayrılmış piyasalar benzeri başlıklar belirlemektedir. (Yıldırım, Lopcu, 2010)

1960'lı yılların ortalarında iktisat yazınına hâkim olan uzlaşma, dünya ekonomisinin karşılaştığı petrol şokları sonrasında oluşan yeni durumu açıklamaya yetmemiş ve sonuçta teorik olarak eksik kalmıştır. İktisat teorisinde yaşanan bu boşluğu rasyonel beklentiler hipotezine dayalı Yeni Klasik Makro İktisat Teorisi tarafından doldurulmuştur. Rasyonel beklentilere sahip iktisadi aktörler ekonomideki değişen parametreler karşısında fiyatların kendiliğinden ayarlanması sonucunda optimum tepkiyi verecektir. Bu aynı zamanda iktisat politikasını belirleyen otoritelerin ekonomiye müdahale etmeleri durumunda bunun denge bozucu bir etki meydana getirmek dışında bir işe yaramayacağını söylemişlerdir. 1970'li yıllara hakim olan Yeni Klasik akımın bu politika önerisi 'Politika Etkinsizliği' olarak adlandırılır. Ancak Yeni Klasiklerin teorik alandaki bu başarısı ampirik sahada karşılık

bulamayarak yeni arayışlara yol açmıştır. Bu arayışlar neticesinde Reel İş Çevrim Modelleri ve Yeni Keynesyen Teori meydana çıkmıştır. (Yıldırım, Lopcu, 2010)

3.1. Keynes'in İktisadı

Keynes'in başarısının ardında yatan en önemli faktörlerden biri yapmış olduğu ampirik gözlemleri sonucunda tıpkı Büyük Bunalım'ın onayladığı gibi piyasanın kendi başına bırakıldığı zaman tam istihdam noktasına ulaşamaması olmuştur. Keynes'in kaleme aldığı 'İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi' adlı eseri bir yandan dönemin ekonomik durgunluğunun arkasındaki sebepleri açıklarken diğer yandan Geleneksel iktisadın öngörülerinin gerçekleşmeme sebebini ortaya koyuyordu. Bu eserdeki değerlendirilen dönem sadece 20. Yüzyıl değil, aynı zamanda 19. Yüzyılı da kapsamaktadır. Klasik iktisat genelde teorik anlamda kaynakların nasıl dağıtılacağı sorunu ile ilgilenirken Keynes analizinde istihdam sorununa ve Klasiklerin ihmal ettiği makro analize ve dolayısıyla 'dengesizliğe' dikkat çekmiştir (Tan, 2009).

Keynes'e göre Klasik Teori'nin varsaydığı denge hali ekonomik olasılıklar içerisinde gerçekleşmesi muhtemel bir durumdur, ancak tek durum değildir. Dolayısıyla tam istihdam ekonominin kendiliğinden ulaşabileceği bir nokta değil, olasılıklar içerisinde gerçekleşme oranı düşük olan bir durumdur. Buna paralel olarak Klasik Teori'nin varsaymadığı 'İstek Dışı İşsizlik' olgusu, yani piyasadaki emek arzı ve talebinin kesiştiği noktadaki cari ücret düzeyinde çalışmaya hazır olduğu halde işsiz kalan insanların istihdam edilmesi piyasanın kendi başına çözebileceği bir sorun değildir (Ekinci, Bocutoğlu, 2009).

Klasik iktisatçılar ile Keynesyenler arasında piyasanın denge noktasından sapıp sapmayacağı ile ilgili görüş ayrılığı söz konusu değildir. Bunun yerine asıl anlaşmazlık dengeden sapmış olan ekonominin tekrar denge noktasına nasıl getirileceği ile ilgilidir. Yani hangi politikalar uygulanarak ekonomi tekrar denge durumuna döndürülecektir. Bu durumla ilgili klasik iktisadın yaklaşımı aslında gerçekleşmiş olan dengesizlik durumunun kısa süreli ve geçici olduğu yönündedir. Oysaki teorik cephenin karşı tarafında yer alan keynesyen iktisatçılara göre ise durum tam aksi yöndedir. Yani ortaya çıkmış olan dengesizlik durumu ve dolayısı ile tam istihdamdan sapma, belli bir müdahalenin olmaması durumunda kendiliğinden asla denge durumuna dönmeyeceği yönündedir (Baştav, 2011).

Keynes'in Teorisi'nin Klasik Teori'den ayrıştığı diğer bir husus ekonomideki dalgalanmaların kaynağı olarak görülen toplam talepteki değişikliklerdir. Klasik İktisat'ın temelini oluşturan

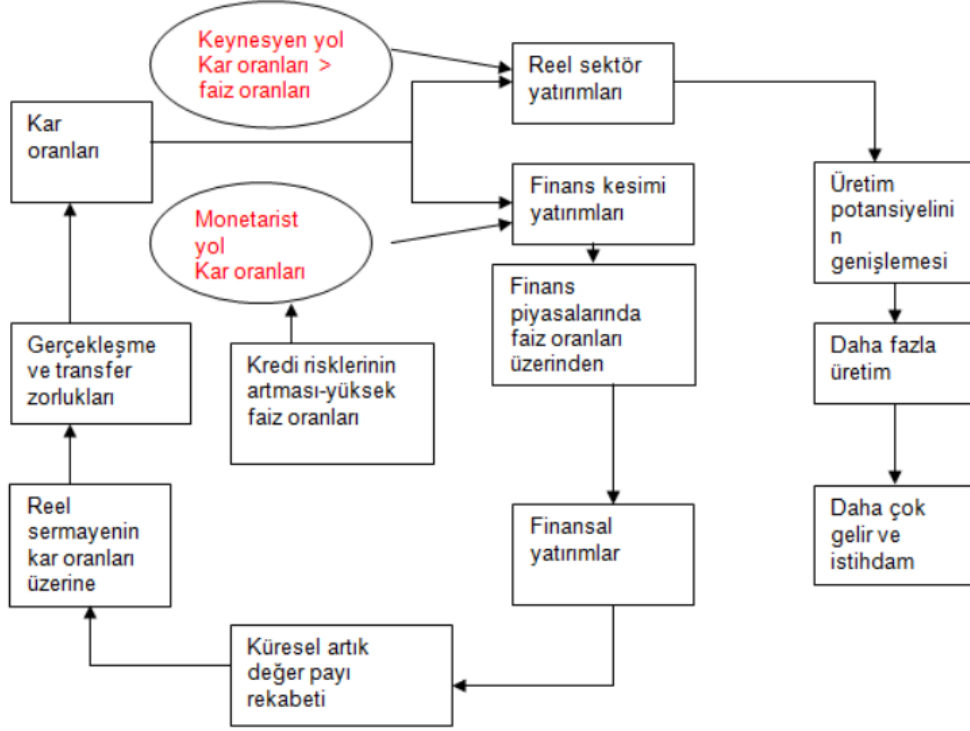
Say Yasası'na göre 'Her arz kendi talebini yaratır'. Keynes'e göre bu yasa ancak takas ekonomilerinde geçerli olup, paranın kullanıldığı durumda gerçekte bağdaşmamaktadır. Bunun yerine üretimi ve istihdamı belirleyen temel olgunun efektif talep olduğunu öne sürmüştür. O'na göre istihdam sorununun ardında yatan mekanizma; talepteki yetersizlik üretimi düşürecek, zincirleme olarak faktör gelirleri düşüşe geçecek, sonuç olarak efektif talep oranı azalacaktır. (Tan, 2009)

Keynes'i Klasiklerden ayıran farklılıklar; cari reel gelirin bir fonksiyonu olan tüketim fonksiyonu, yatırım teorisi, fiyat ve ücretlerdeki yapışkanlıklardır. Efektif talep, Likidite tercihi ve sermayenin marjinal etkinliği kavramları Genel Teori'nin özünü oluşturmaktadır. Efektif talep olarak isimlendirilen olgunun iki ayağı vardır. Bunlar; tüketim ve yatırımdır. Tüketim gelirin, yatırım ise karlılığın birer fonksiyonudur. Belli bir gelir düzeyinin üzerindeki kısım tasarruf edilir. Tasarruflar yatırımın temel kaynağı iken, üretilecek mal kapasitesi yatırım miktarının büyüklüğüne bağlıdır. Tüketimi ve yatırımı farklı değişkenler belirlerken bunların kesişeceği tam istihdam noktasına kendiliğinden ulaşılması imkan dahilinde gözükmemektedir. Beklentiler, faiz ve politika gibi değişkenlerin sabit varsayılması durumunda tüketim, gelirin bir fonksiyonudur (Ekinci, Bocutoğlu, 2009).

Keynes'in psikolojik boyuta dahil ettiği faktörler; tüketim, likidite tercihi, sermayenin marjinal etkinliğidir. Yatırımlar efektif talebin tetikleyici unsuru olmakla birlikte, Keynes'in teorisinin temel taşlarından biridir. Çarpan veya çoğaltan olarak ifade edilen kavram, eksik istihdam seviyesindeki bir ülkede yatırımın kendisinden daha fazla bir istihdam sağlayacaktır. Dolayısıyla bu kavram daha önceki iktisatçıların açıklamakta zorlandıkları para arzının artması durumunda gelirin nasıl arttığını ve gelirdeki bu artış zaman içerisinde harcamalara kayan sızıntılar yüzünden eriyerek zamanla tükenecektir. (Tan, 2009)

Faiz ve sermayenin marjinal etkinliği, yatırımı belirleyen faktörlerdir. Dolayısıyla Keynes'e göre sermayenin ortaya koyacağı kar beklentisi ile faiz oranları yatırım oranını belirlerken, O'nun teorisini Klasiklerden ayıran taraf ise sermayenin gelecekteki beklenen getirisinin de modele dâhil edilmesidir. Gelecek ise belirsizlik barındırdığına göre burada yatırımcıların karar alırkenki motivasyonları hayvani güdüler (animal spirit) olacaktır. Belirsizlik kavramı Keynes'in Teorisinde önemli bir yer tutmaktadır. Öyleki belirsizlik, spekülatif para talebi faiz karşısında gayet esnek iken, aksine sermayenin marjinal etkinliği karşısında ise az esnek olmasına yol açar. Belirsizliğin yanında zaman kavramı da Keynes'in teorisinde önemli bir yer tutar. Klasiklerin rasyonel olarak varsaydığı tercih süreci, Keynes'te kesin tahminler barındırması imkânsız olan geleceğe dair daha çok enformasyon edinmek arzusu ile biran

önce karar alınma zorunluluğu arasındaki paradoksun bir yansımasıdır. Bu süreci sağlıklı ve tam bilgi altında idare etmenin çok yüksek maliyetleri olacaktır. Dolayısıyla karar alma süreci bu argümanlardan bağımsız olarak sezgiye, geçmiş deneyimlere ve rutinleşmiş davranışlara dayanacaktır (Ekinci, 2016).

Şekil 9: Keynesyen ve Monetarist Piyasa İşleyiş Süreci

Daldal, 2009. Kapitalizmin Bütünsel Bir Analizi . **Toplum ve Demokrasi** , 41-66.

Yukarıdaki Şekil 9'da Keynesyen ve monetarist piyasalar arasındaki işleyiş farkı görülmektedir. Birbiri ile tamamen zıt sonuçlar yaratan bu iki yaklaşımdan Keynesyen döngüye göre; sermaye yatırımlarının olduğu sürecin kesintisiz devam etmesi için faiz oranlarının, sermayenin marjinal verimliliğine göre daha az bir seviyede gerçekleşmesi gerekir. Bu koşul altında reel sektör yatırımlarına kolayca aktarılabilen sermaye, gerçek yollardan gelişim sürecini sürdürebilmekte ve herhangi bir kesinti ile karşılaşmamaktadır. Dolayısıyla talep düzeyindeki artışla orantılı olarak reel sektördeki mal ve hizmet üretimi yukarı doğru bir eğilim yakalar. Aynı süreci Monetarist Yaklaşım ekseninde değerlendirecek olursak; faiz oranları serbest piyasa mekanizması içerisinde belirlenir. Özellikle küresel güçlerin uluslar arası sermaye yatırımlarının spekülasyon içeren karakteri neticesinde sermaye piyasalarındaki kar oranları, reel sektör üzerinde ciddi baskılar yaratabilir. Diğer taraftan reel sektördeki iktisadi aktörler, rekabetin yaşandığı kendi işkollarında en düşük maliyetlerle mal

retmek zorundadırlar. Bu süreç ise özellikle ücretler üzerinde baskı yaratarak hem işsizlik hem de düşük ücretler meydana getirmektedir. (Daldal, 2009)

3.2. Keynes İktisadı'nın Farklı Yorumları

Keynes'in iktisat alanında yaptığı önemli devrimden sonra iktisat teorisinde birçok ekol ortaya çıkmıştır. Bu ekollerin bir kısmı Keynes'in teorisine karşı bir tepki niteliğinde olup Klasik yaklaşımın bir devamı iken, diğer bir kısmı Keynes'in yaklaşımından ilham alarak bu teoriye farklılıklar katmılardır. Keynesyen veya Keynesgil olarak adlandırılan bu ikinci grubun birçoğu Keynesyen teoriden farklılamasıyla birlikte, tam bir homojen yapı oluşturdukları söylenemez.

Ancak bir takım ortak özellikler barındırırlar. Şöyle ki Keynesyen yaklaşımların hepsi klasik dikotomiye ve Walrasyan yaklaşımı kabul etmemektedir. Ortak önermeleri ise; Ekonomide büyük dalgalanmaların varlığı, emek arzının aırılığı ve paranın önemli olmasıdır. Diğer bir ortak noktaları ise devlet müdahalesinin gerekliliğine olan inançlarıdır. Keynesyen iktisatçıları ve ekolleri birbirinden ayıran en önemli nokta Keynes'in ortaya attığı kavramlardan hangisine veya hangilerine öncelik verileceğiyle ilgilidir. Bu kavramlar: Efektif talep, nominal ücret/fiyat katılıkları, likidite tuzağı, eksik rekabet şartları, belirsizlik, İşsizlik teorisi gibi kavramlardır. (Tan, 2009)

Keynesyen ekonomi, Büyük bunalımdan sonra, İkinci Dünya Savaşı'nın nasıl finanse edileceğinin tartışıldığı yılların haricinde, özellikle 50'li yıllarda tamamen yaygınlamıtı. Yaa daha büyük olan iktisatçılar Keynes'in orijinal teorisine sadık kalırken, yeni jenerasyonun arasında yeni düşünceler hızla yayılıyordu. 1953-1956 yıllarındaki durgunluk ise Başkan Eisenhower'ın ısrar ettiği denk bütçe savından kaynaklanıyordu. Böyle bir havanın estiği 1960'lı yıllardaki tartışmalar yönünü Keynes'in Teorisi'nin Klasiklerin bir parçası mı, yoksa tamamen bir karşı çıkış mı olduğu yönünde ilerledi. Bütün bu tartışmaların altında Keynes'in eserlerinin içerdiği çelişkiler ve iyi olmayan yazım üslubunun yanında eserlerin doğurganlığı ve geliştirilebilir olması da yatmaktadır. (Büyükakın, 2007)

Blinder ise Keynesyen yaklaşımların ortak ilkelerini altı maddede özetlemiştir. Bunlar; para ve maliye politikalarının ikisinin de toplam talebi etkilemesi, toplam talepteki değişikliklerin tamamının istihdam hacmi ve üretim üzerinde etkisinin olması, Fiyat ve ücretlerin oklar karşısındaki reaksiyonlarının yavaş olması, istihdamın ve üretim optimum bir seviyesinin

bulunmaması, uygun istikrar sağlayıcı politikalar önermesi ve mücadele noktasının enflasyon değil işsizlik olmasıdır. (Tan, 2009)

3.2.1. Keynesyen Teori

Başlıca temsilcileri; James Tobin, Robert Solow, Paul Samuelson, John Hicks, Alvin Hansen, Franco Modigliani, Lawrence Klein, James Meade olarak sayılabilir. (Bocutoğlu, 2013) ‘Ortodoks Keynesyen Makro iktisat Teorisi’, ‘Keynesyen Teori veya Neo-Klasik Sentez’ olarak adlandırılır. (Bocutoğlu, 2013) Bunun yanında ‘IS-LM Analizi’ ve ‘Gelir-Harcama Teorisi’ olarak da adlandırılırlar. (Tan, 2009)

Bu yaklaşıma göre Keynes’in ortaya koyduğu teori Klasik Teori’nin özel bir durumudur. Bu yaklaşım tarzını ortaya atanlar P.Samuleson, J.Hicks ve F.Modigliani’dır. F. Modigliani ve J.Hicks üç durumun gerçekleşmesi halinde Keynesyen işsizlik durumunun kendi modelleri ile gösterilebileceğini dile getirmişlerdir. Bu üç durum; nominal ücretlerin yapışkanlığı, paraya olan talebin faiz haddine tam esnek tepki vermesi ve yatırıma olan talebin faiz haddine duyarsız reaksiyonudur. P. Samuelson ise gelir etkisi ile temellendirilmiş olan Keynesyen teoriyi, ikame etkisine temellendirilmiş Ortodoks Mikro İktisat ile harmanlayarak sentez oluşturma yoluna gitmiştir. (Büyükkın, 2007) Keynes ise bu yaklaşımın bir ürünü olan IS-LM analizinin kendi teorisini tam olarak yansıtmadığını söylemiştir. Bunun yanında Keynes’in belirsizlik, beklentiler ve olasılık gibi savlarını dışlayarak, ayrıca Keynes’in klasik faiz teorisine bir itirazı üzerine kurulu olan IS-LM modelini teorilerinin merkezine oturttukları kendi teorilerini ‘Hidrolik’ bir sisteme indirgemişlerdir. Pigou etkisini Keynes’in teorisine bütünleştirmiş, diğer taraftan parasal ücretlerdeki katılığın bir yansıması olarak isteksiz işsizlik yaratacağını kabul etmişlerdir. Enflasyonun ancak tam istihdam düzeyinin üzerine çıkılması sonucunda ortaya çıkacağını söyleyerek diğer keynesyen akımlarda olduğu gibi işsizliğin enflasyondan daha önemli bir sorun olduğunu söylemişlerdir. 1970’li yıllarda ortaya çıkan stagflasyon olgusuna kadar Philips eğrisini teorilerinin temeline oturtmuşlardır. (Tan, 2009) Büyük Buhran’dan itibaren yaklaşık otuz yılı aşkın bir süre iktisadi düşüncelerin lokomotifini görmüşlerdir. (Bocutoğlu, 2013)

Neo-Klasik Sentez’e getirilen en büyük eleştiriler A.Leijonhufvud ve R. Clower’ın başını çektiği ‘Dengesizlik Keynesyenciliği’ ve H. Mynsky, P. Davison, J. Robinson ve S. Weintraub’un başını çektiği ‘Post Keynesyen Okul’dur. Söz konusu bu teorisyenlerin temel eleştiri noktası, Neo-Klasik yaklaşımın Keynes’in devrimci ruhunu yumuşatması ve gerçek gidişatından saptırdıklarıdır. Peki, Neo-Klasik Sentez’in sonunu hazırlayan şey neydi? Cevap

Post Keynesyenlerin ve Dengesizlik İktisatçılarının eleştirileri değildir. 1970’li yıllarda özellikle güçlü ekonomilere sahip ülkelerde karşılaşılan stagflasyon karşısında Neo-Klasik Sentezin temsilcileri ince ayardaki uygulama yanlışlığına bağladılar, bu sorunun üstesinden gelirler politikasıyla gelinebileceğini tavsiye ettiler. Ancak bu öneriler sorunun çözülmesine yardımcı olmadı. Ayrıca teoride yapılacak ufak ayarlamalarla bu işin üstesinden gelmek imkân dâhilinde görünmüyordu. Çünkü Neo-Klasik Senteze göre toplam talebin üretimden daha fazla olması durumunda enflasyon gerçekleşirken, tersi durumda ise işsizlik meydana gelir. Yani hem işsizliğin hem de enflasyonun bir arada belirmesi bu teoriye göre imkân dâhilinde değildir. (Büyükakın, 2007)

3.2.2. Post-Keynesyen İktisat

Başlıca Temsilcileri; Nicholas Kaldor, Pierro Sraffa, Michal Kalecki, Paul Davidson, Hyman Minsky, Richard Khan, Jan Kregel, Sidney Weintraub, Victoria Chick, Basil Moore, Alfred Eichner, George Schalke, Geoff Harcourt (Snowdon, Vane, 2005)

Post-Keynesyen İktisat Neo-klasik Sentez’e bir tepki olarak çıkmıştır. NeoKlasik sentezi savunanlar 1970’li yıllardan sonraki 10 yıllık süreçte iktisat teorisindeki bunalımın sebebi olarak gördükleri Keynesyen iktisatçıların görüşlerinin yalnızca piyasadaki kısa dönemli aksaklıkların meydana geldiği ve işsizlik ortaya çıkardığı durumda geçerli olacağını kabul etmişlerdir. Onlara göre Keynesyen İktisatçılar Pigou ve Keynes etkisini aynı potada eriterek büyük bir yanılgıya düşmüşlerdir. Post Keynesyen Teorinin temel argümanı yatırımlardır. Yatırımlar ekonominin kapasitesini artırdığı ve aynı zamanda gelir yarattığı için makro iktisadın ana unsurudur. Ayrıca Post-Keynesyenlere göre kapitalist ekonomiler yapısal olarak istikrarsızdırlar. (Tan, 2009)

3.2.3. Neo-Keynesyen Teori

Başlıca Temsilcileri; R. Barro, E. Malinvaud, A. J.P. Benassy ve R. Barro’dur. D. Patinkin ve J. Hicks de bu teoriye katkılarda bulunmuşlardır. Neo-Keynesyen teorinin oluşum sürecine göz atacak olursak; her şeyden önce Keynes yeniden yorumlanmıştır. Tam rekabetçi olmayan durumlar için genel denge çalışmaları yapılmıştır. Diğer taraftan ise Yeni Keynesyen ekolün de çıkış noktası olan mikro anlamda temellendirme sürecidir (Tan, 2009).

60’lı yıllarda Neoklasik Sentez’e tepki olarak çıkan diğer bir akım ise Neo-Keynesyen Teoridir. Bunlara göre Walras yaklaşımı, maksimizasyon kavramı ve IS-LM modelin aynı teori içerisinde olması başlı başına yanlıştır. Ayrıca Keynesyen ve Keynes İktisadı da

tamamen zıt pozisyonlardadır. Bu teori Walrasçı özellikler barındırmasına rağmen piyasa dengesi konusunda ısrarcı olmamıştır (Bocutoğlu, 2013).

Keynesyen devrim ardından yukarıda ele alındığı gibi iktisat literatürünü tamamen başka bir yöne sürüklemiştir. Bunun neticesinde karşı tarafı temsil eden Klasik İktisatta ciddi tartışmaların yaşanmasına ve teorik yeniliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Keynesyen tarafta ise tartışmalar yeni ortaya çıkmış Keynesyen Yaklaşımın çeşitlenmesine sebep olmuştur. Bu şekilde ilerleyen süreç günümüz iktisat dünyasında özellikle merkez bankalarının hedefleri, politikaları ve kullandıkları araçlar bakımından ciddi teorik temeller sunan Yeni Keynesyen İktisat Teorisi'nin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Önümüzdeki bölümde Yeni Keynesyen İktisat'ın doğuşu, ilerleyişi ve teorik temelleri ile birlikte sundukları modeller ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

4. YENİ KEYNESYEN İKTİSAT

Başlıca temsilcileri; Joseph Stiglitz, George Akerlof, Edmund Phelps, Stanley Fischer, Robert Hall, Janet Yellen, Gregory Mankew, John Taylor, Assar Lindbeck, Lawrence Summers, Buce Greenwald, Ben Bernanke, Laurence Hall, Dennis Snower'dır (Bocutoğlu, 2013).

Yeni Keynesyen iktisadın doğuşunun altında yatan temel sebep Keynesyen iktisadın 1970'li yıllarda popülaritesini kaybetmesiydi. Bunun başlıca sebebi makro analize yönelerek analizin mikro temellerini önemsememesi idi. Buradaki en büyük mücadele ise Rasyonel beklentiler yaklaşımı karşısında nasıl bir tavır sergileneceği konusuydu. Çünkü mikro iktisattaki boşluğu bu yaklaşım teslim almıştı. Yeni Keynesyenlerin çoğunluğu Rasyonel beklenti kavramını analizlerinde kabul etmişlerdir. (Tan, 2009)

Bazı iktisatçılar Yeni Keynesyen akımın Monetarizmle veya Hume'la aynı sınıflandırmaya dahil edilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir (Bilgin, 2002).

Diğer Keynesyen ekoller ve Monetaristler fiyat katılıklarının farkında olmalarına rağmen kritik bir faktör olarak görmedikleri için modellerine dâhil etmemişlerdir. Ancak Yeni Keynesyenler fiyatlardaki ve ücretlerdeki katılıkları analizlerine dâhil ederek Walrasyen bir model oluşturmaya çalışmışlardır. Yeni Keynesyenlerin çabaları oluşturmaya çalıştıkları toplam arz teorisine fiyatlardaki ve ücretlerdeki yapışkanlıkları dâhil etmektir. Söz konusu yapışkanlıklar ekonominin karşılaşacağı muhtemel şoklar karşısında ücretlerin dengeye ulaşmalarının önünde bir engel oluşturarak istihdamın ve üretimin üzerinde reel sonuçlar doğuracaktır. (Sarıpek, Kesici, 2010)

Günümüz Makro İktisadında birçok teorik yaklaşım mevcut ise de bir uzlaşıdan söz etmek mümkündür. Bu uzlaşıya katkı sunan başlıca İktisat ekolleri; Yeni Keynesyenler, Reel İş Çevrim Kuramı ve Yeni Klasiklerdir. Dolayısıyla uzlaşının teorik temelleri, kişilerin optimizasyon davranışı, ücret ve fiyat katılıkları, eksik rekabet piyasası, maliyetli fiyat ayarlama ve rasyonel beklentiler hipotezinden oluşmaktadır. Bu uzlaşının çıkarımı ise şöyle izah edilebilir: Firmaların fiyat belirleme mekanizmalarında nominal bir takım yapışkanlıklar söz konusudur. Dolayısıyla para politikası kısa dönemde bir takım reel etkiler gösterirken, uzun dönemde yansızdır. Bu yeni uzlaşının 60'lı yıllardaki Neoklasik Sentezden farklarından

bahsedecek olursak; mikro temellerinin sağlam olması, para arzını Neoklasik Sentezin aksine dışsal değil içsel olarak alması ve eksik rekabet koşulları olarak sayılabilir (Yıldırım, Lopcu, 2010).

4.1. Yeni Keynesyen İktisadın İsimlendirilmesi

Yeni Keynesyen İktisat'ın isim babası M. Parkin'dir. Böyle bir isimlendirme yapmasının altında yatan sebepleri R. Gordon incelemiştir. Buna göre Yeni (New) etiketinin kullanılmasının sebepleri; Neo-Klasik Sentezle olan farkını vurgulamak, Neo-Klasik Mikro İktisat ile farklılaştırmak ve bu teorinin Yeni Klasiklere uygun cevabı tam olarak verdiğini vurgulamaktır (Büyükakın, 2007).

Farklı Üniversitelerden ve farklı coğrafyalardan oluşan heterojen bir akımdır. (Sarıipek, Kesici, 2010) Keynes'in iktisadının bir yorumu olarak değerlendirilmesinin yanında Monetaristlere yakın olduğu görüşü de mevcuttur. Bunun altında ise tıpkı monetaristlerde olduğu gibi uzun dönem analizinde paranın yansız olduğu ve kısa dönemde ise tarafsız olmadığını söylemeleridir. Bu arada Mayer'in iktisadi akımların tanımında Keynesyen teorileri 'konjonktür dalgalarının sebebinin piyasadaki aksaklıkları kabul eden yaklaşımlar' olarak tanımlaması ve Monetarizmi de Keynesyen sınıflandırmaya dahil etmesi ilginç bir sınıflandırmadır. Yine dikkat çekici bir isimlendirme ise Rommer ve Mankiw'in bu iktisat teorisini 'Yeni Monetarist İktisat' ismiyle nitelendirmeleri olmuştur (Tan, 2009).

Avrupalı ve Amerikalı olarak da ayırma tabi tutulan Yeni Keynesyenler, genel bir uzlaşa içerisinde olsalar bile analizleri bakımından bir takım farklılıklar içerirler. Örneğin Avrupalı Yeni Keynesyenler, bu coğrafyadaki ekonomiye paralel olarak analizlerinde Amerikalılardan farklı olarak emek piyasasında sendikalara özel bir vurgu yapmışlardır (Sarıipek, Kesici, 2010).

Kullandığı Klasik unsurları vurgulamak için 90'larda ortaya çıkan bu iktisat ekolü 'Yeni NeoKlasik Sentez' olarak da adlandırılmıştır (Yıldırım, Lopcu, 2010).

4.2. Yeni Keynesyen İktisat'ın Sınıflandırılması

Stiglitz ve Greenwald'a göre tüm Keynesyenlerin ortak önermeleri; gönülsüz işsizlik olgusu, ekonomideki dalgalanmalar, para politikasının kimi zaman etkin olmayabileceğidir. Bu önermeler ışığında ekonomiye müdahale Keynesyen ekollerin ve iktisatçıların uzlaştıkları bir konudur. Peki, Yeni Keynesyenleri 'eskilerden' ayıran faktörler nelerdir? Bu sorunun

cevabını D.Rommer tarafından yapılan sınıflandırmada bulabiliriz. Şöyle ki D.Rommer makroekonomik akımları sınıflandırmak için bu okulların klasik dikotomiye olan bakış açılarını ve ekonominin Walrasyen bir karakter içerip içermediği sorgulayarak bir sınıflandırmada bulunma yolunu seçmiştir. (Büyükakın, 2007)

Buna göre klasik dikotominin de ekonominin Walrasyen olmayan karakterini de kabul etmeyen iktisat okulu ‘Reel İş Çevrimi Teorisi’dir. Klasik dikotominin geçersiz olduğunu ancak ekonominin Walrasyen olmayan bir karakteri olduğunu kabul eden okullar ‘Koordinasyon Başarısızlığı Teorileri’dir. Monetaristler, Keynesyen Teoriler ve Lucas’ın Mükemmel Olmayan Bilgi Teorisi klasik dikotominin geçerliliğinin yanında ekonominin Walrasyen olmayan karakterinin olmadığını kabul ederler. Bütün bunlardan farklı olarak hem klasik dikotominin hem de ekonominin Walrasyen olmayan bir karakter sergilediğini kabul eden okul Yeni Keynesyen Teorilerdir (Yıldırım, Lopcu, 2010).

Yeni Keynesyenlerin makroekonomiye mikro temeller oluşturma çabalarını ise iki farklı yönden inceleyebiliriz. Bunlar; bir yandan Arrow-Debreu modeli çerçevesinde şekillenmiş Walrayen yaklaşımın, ücretlerdeki ve fiyatlardaki nominal katılıklar sebebiyle geçersiz olduğunun açıklanması, diğer yandan fiyat ve ücretlerdeki katılığın olmadığı varsayımı altında bile piyasa başarısızlığı ile eksik bilgi dolayısıyla Walrasyen olmayan durumun imkansızlığı üzerinde çalışmalardır. (Büyükakın, 2007)

Yeni Keynesyen Makro İktisat Teorilerinin ortak yanları; İstek dışı işsizliğin varlığı, işsizliğin denge noktasının arz tarafınca belirlenmesi, talep şokları kendisine fiyat ve ücretlerin değil çıktı ile istihdamın reaksiyon vermesinden dolayı dengeden uzaklaşması, talep şoklarının etkisinin çarpan fonksiyonu yüzünden artabileceği, enflasyondaki eylemsizliğin dengeden sapma durumunu kalıcı hale getirmesi, merkez bankasının ekonomiyi dengelemek için optimum reaksiyonu verebileceği, birden fazla denge durumunun olabileceği ve histeresis olarak sayılabilir. (Yıldırım, Lopcu, 2010)

4.3. Yeni Keynesyen İktisadın Temel Varsayımları

Bu ekolün varsayımlarından bir tanesi piyasanın dengesizlik yöneliminde olmasıdır. Resesyon ve işsizlik liberal ekonomilerin zayıf noktalarıdır. Klasik varsayımların gerçek dünyada karşılık bulmasının önündeki engeller; fiyatların ve ücretlerin senkronize hareket etmemesi, bilginin birçok alanda asimetrik olması, ekonomik ajanların koordinasyondaki başarısızlıkları

ve eksik rekabet gibi gerçeklerdir. Yeni Keynesyenlerin temel dayanağı ve çıkış noktaları ise tartışmasız olarak mikro temler oluşturmak konusundaki çabalarıdır. (Tan, 2009)

Geleneksel iktisatçıların sık bir şekilde vurguladıkları piyasaların temizlenmesinin rasyonellikle bir paralellik göstermediğini dile getirmişlerdir (Bilgin, 2002).

Snowdon ve Gordon'a göre Yeni Keynesyenler ile Yeni Klasikler arasındaki en büyük fark, modellerindeki fiyat belirleme mekanizmasıydı. Yeni Klasiklere göre firmalar eksik bilgi şartları altında tam rekabetçi bir ortamda hareket ederek fiyat yapıcı değil fiyat alıcı bir rol alırlar. Yeni Keynesyenlere göre ise piyasadaki firmalar tam rekabet şartlarında değil, eksik rekabet koşullarında hareket ederek fiyat alıcı bir pozisyonda hareket ederler. (Yıldırım, Lopcu, 2010)

Rasyonel mikro davranışlar makro düzeyde rasyonel olmayan sonuçlar yaratabilir. Yeni Keynesyen analizde kısa ve uzun dönem ayrımı vardır. Ancak bu teorinin odak noktası uzun dönem üzerine yoğunlaşmıştır. İş çevrimlerindeki dalgalanmaların sebeplerinden en büyüğü olarak piyasa başarısızlığı olarak görülmüştür. Aksak piyasalar, eksik rekabet, doğal işsizlik oranına karşı NAIRU sayılabilecek diğer Yeni Keynesyen unsurlardır (Bilgin, 2002).

Yeni Keynesyenler için parasal politika önemlidir. Parasal politikanın pozitif ve normatif sonuçları vardır. Pozitif yönden iş çevrimleri para politikası modele dâhil edilmeden açıklanamazdır. Normatif yönden ise istikrar sağlamak için toplam talebin kullanılması gereğidir. Ayrıca uzun dönemde arz tarafı çıktı düzeyinin belirleyicisidir. Bu sebepten dolayı para politikası kullanılırken ekonomideki uzun dönem değişkenler göz ardı edilmemelidirler. (Yıldırım, Lopcu, 2010)

Para arzındaki bir kısıtlama durumunda hane halkları daha az tüketimde bulunurlar, bu da talepte bir düşüşe neden olur. Fiyatlar ve ücretler üzerindeki katılıklar bu değişikliğe hemen cevap verilmesini engellediği için üretimdeki düşüş işsizlikte artışa neden olur. Yeni Klasikler söz konusu bu mekanizmanın işleyişinde kilit rol oynayan katılıkların tatmin edici teorik bir gerekçe sunmadığı için eleştiriye tabi tutmuşlardır. Yeni Keynesyenler bu eleştirilere cevap verecek mikro temeller sunmak için bir çok çalışmaya imza atmışlardır. (Sarıipek, Kesici, 2010)

Yeni Keynesyen Teoriye göre arz yönlü ve talep yönlü şokların her ikisi de istikrarsızlık meydana getirebilecek unsurlardır. İstek dışı işsizlik ise tıpkı Keynes'in teorisinde olduğu gibi imkân ve ihtimal dâhilinde olduğu görüşüne katılırlar. Yapışkanlıklardan dolayı daimi bir

denge durumunun gerçekleşebileceği fikrine katılmazlar. Bunun yanında şokların reel sonuçlar doğuracağı konusunda hemfikirdirler (Büyükakın, 2007).

Monetaristlerin ve Klasiklerin istekli olarak kabul ettikleri işsizlik olgusuna Yeni Keynesyenler gönülsüz işsizlik olarak nitelendirmişlerdir. Dolayısıyla işsizlerin bir kısmı düşük ücretlerde çalışılmayı kabul etmelerine rağmen iş bulamamaktadırlar (Bilgin, 2002).

Yeni Keynesyen Teoriye göre ekonominin tam rekabetçi değil de aksak rekabetçi bir görüntü ortaya koymasının temel sebepleri, bilgidaki asimetri ve belirsizliktir (Baştav, 2011)

4.4. Yeni Keynesyen İktisat Teorisi

Yeni Keynesyen İktisat Teorisi altında incelenecek kavramlar öncelikle reel ve nominal katılıklar olarak iki ana başlık altında incelenmiştir. Nominal fiyat veya ücret katılıkları nominal değerlerin talep eğrisi üzerindeki denge noktalarını yakalamak için karşılatıkları engeller olarak genellendirebiliriz. Yine aynı şekilde reel ücret ve fiyatları da denge noktasına gelmelerinin önünde bulunan reel değerli engeller olarak tanımlayabiliriz. Yeni Keynesyen İktisat Teorisini meydana getiren diğer kavramlar ise NAIRU, histeresis, eksik rekabet, asimetrik enformasyon, kamu müdahaleleri ve LM eğrisiz makro ekonomi olarak sıralanabilir.

4.5. Nominal Katılıklar

Yeni Klasik İktisat modeline karşın Yeni Keynesyenler piyasadaki bir şok karşısında fayda maksimizasyon dürtüsüyle hareket eden firmaların fiyatlarını, işçilerin ise ücretlerini yeni duruma uygun hale getirmek için bir takım engeller bulunmaktadır. İşte bu engeller nominal katılıklar olarak isimlendirilirler. Ekonominin bu modelle çalışmasının en önemli sonucu para politikasının reel sonuçlarının olabileceğidir. Şimdi bu nominal katılıkları Fiyatlar üzerinde ve ücretler üzerinde nasıl bir işleyiş mekanizmalarının olduğu aşağıdaki bölümlerde incelenecektir.

4.5.1. Nominal Fiyat Katılıkları

Bir fiyat değişikliği durumunda firmaların katlanmak zorunda kaldığı maliyet yükü nominal fiyat katılığıdır. Tam rekabet piyasasında çalışan firmalar için piyasadaki herhangi bir fiyat değişikliği karşısında onlar da fiyatlarını yeni duruma ayarlamak zorundadırlar. Çünkü bu tip piyasalardaki firmalar fiyat yapıcı değil, fiyat alıcıdırlar. Nominal fiyat katılığı yaratan

unsurlar menü maliyetleri ve toplam talep dışsallığıdır. Toplam talep dışsallığı para arzındaki bir daralma karşısında bir firmanın fiyatlarını aşağı doğru çekmesi sonucunda tüketicilerin reel gelirlerinin artması olarak ifade edilir. Toplam talep dışsallığı, tüketiciye sağladığı reel gelirdeki artışın bir sonucu olarak piyasadaki diğer firmaların mallarına olan talebi de artıracaktır. Toplam talep dışsallığı ile birlikte menü maliyetlerinin küçük gibi görünmesine rağmen makro düzeyde toplum üzerinde büyük etkiler yaratma potansiyeline sahiptir (Sarıpek, Kesici, 2010).

Fiyat değiştirmenin maliyeti üzerinde bazı Yeni Keynesyenler fikir birliğinde bulunmuşlardır. Firmalar fiyatlarını değiştirdikleri zaman yeni fiyatları müşteriye aktarmanın katalog basma, yeni fiyat durumuna adaptasyon, firmalar arası sözleşmelerin yenilenmesi, çalışanların yeni şartlara adaptasyonu gibi bir takım maliyetler içerir. İşte bu konu hakkında Parkin, Akerlof, Yellen ve Mankiw'in yaptığı uzlaşma, baş harflerinin birleştirilmesi ile PAYM kavrayışı olarak iktisat literatürüne geçmiştir (Ekinci, 2016).

4.5.1.1. Menü Maliyetleri

Menü maliyetler ilk kez Mankiw tarafından ortaya atılmış bir kavram olup, firmaların bir takım sebeplerden dolayı fiyatlarında yapacakları değişiklikleri gerçekleştirmek zorunda kaldıkları baskı, katalog, kâğıt ve kırtasiye gibi kalemleri içeren maliyetlerdir. Bu maliyetlerden kaçınmak istemenin sonucunda firmalar fiyatlarını değişen koşullar karşısında hemen değiştirmek yerine belli zaman aralıklarında bu fiyat değişikliklerini yapmayı tercih ederler. (Sarıpek, Kesici, 2010)

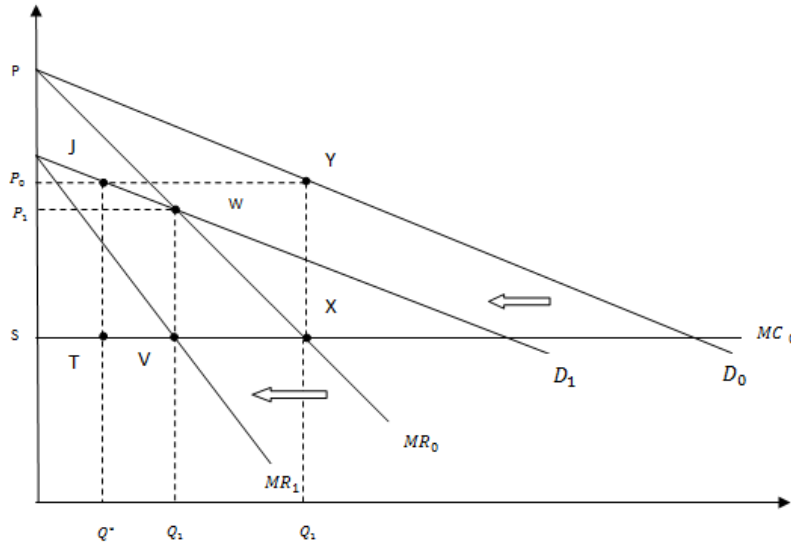
Fiyat değişikliklerinin bir takım negatif dışsallıklar meydana getirebileceğini söyleyen menü maliyetleri kavramı sadece yukarıda örneklendirilen maliyetleri içermez. Bahsi geçen fiyat değişiklikleri karşısında firmanın kendi çalışanlarının bilgilendirilmesi ve adaptasyonu da tüketicilerde olduğu gibi bir maliyet içermektedir (Bilgin, 2002).

Mankiw, ücret yapışkanlıkları ile ilgili yapılan araştırmaların iyi bir sonuç vermemesi dolayısıyla çalışmalarını mal piyasalarına doğru kaydırmıştır. Bu bağlamda fiyat değişikliklerinde firmaların etiketlerinde yapacakları değişikliklerin maliyeti dikkate değer görünmese bile makro sonuçlarının olacağı yönünde çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar firmaların fiyat değişikliklerinde karşılaşacakları maliyetleri değişiklik yapma konusunda bir engel teşkil eder. Sonuç itibari ile para arzında meydana gelen değişiklikler karşısında fiyatların vereceği tepkinin büyüklüğü göreceli olarak daha az olur. Bu yapışkanlık durumu ekonominin Walrasyen özelliklere sahip olmamasının arkasında yatan sebebi ortaya

koymaktadır. Rommer ise menü maliyetlerinin büyük dalgalanmalar yaratacağı konusunda aynı fikirde olmasına rağmen yine de asıl dikkat çekilmesi gereken noktanın sermaye ve emek piyasalarında karşılaşılan aksaklıklar olduğunu dile getirmiştir. (Büyükkın, 2007)

Menü maliyetleri kavramının iktisat literatürüne girmesinden sonra bu kavram üzerinde farklı görüşler oluşmuştur. İktisatçıların bazıları ekonomideki büyük resesyonların açıklanmasında menü maliyetleri kavramının yeterli olamayacağını, söz konusu bu maliyetin önemsizmeyecek kadar küçük olduğunu söylemişlerdir. Ancak Yeni Keynesyen iktisatçılar bir maliyetin küçük olmasının önemsiz olması anlamına gelmeyeceğini, bir firma için menü maliyetlerinin çok küçük bir maliyet içerse bile ekonominin tümüne bakıldığında büyük makro sonuçlar doğurabileceğinin kuvvetle muhtemel olduğunu söylemişlerdir. (Sarıpek, Kesici, 2010)

Şekil 10'da eksik rekabet piyasasında tek el gücünü elinde bulunduran bir firmanın fiyat oluşum mekanizması görülmektedir.

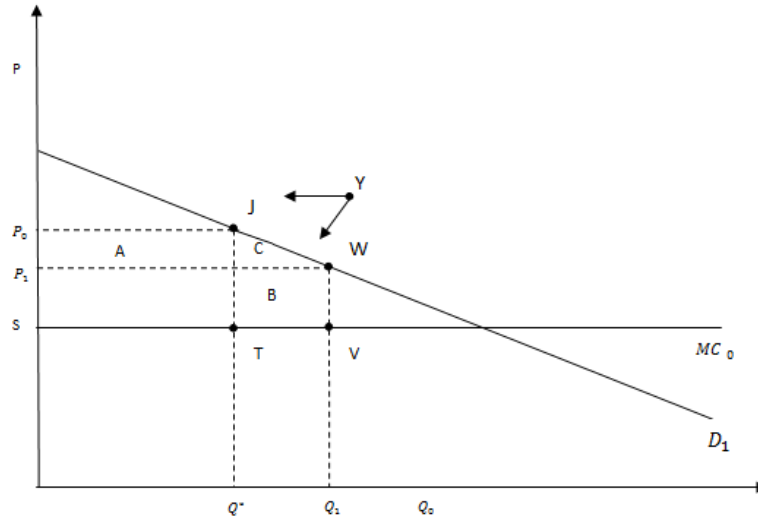

Şekil 10: Tekelci Rekabet Piyasasında Fiyatlandırma

Snowdon, Vane, 2005. **Modern Makroekonomi Temelleri, Gelişimi ve Bugünü**. B. Kablamacı, Çev. Massachusetts: Efil Yayınevi.

Herhangi bir sebeple toplam talep düzeyinde meydana gelecek bir azalma, tek elci firmanın sattığı mallara olan talebi de azaltarak talep eğrisini D_0 seviyesinden D_1 konumuna hareket ettirecektir. D_0 seviyesindeyken firmanın belirlediği satış fiyatı ve miktarı $P_0 - Q_0$ olarak kabul edilir. Talep eğrisinin kayması firmanın kar oranında düşüşe neden olacaktır. D_0 ,

seviyesindeyken firmanın karı SP_0YX kadardır. D_1 , Seviyesine gerileyen talep sonrası firmanın fiyat seviyesini düşürmediğini varsayarsak kar oranı SP_0JT düzeyine gerileyecektir. Tekelci olduğu için fiyat belirleme şansı olan firmanın yeni durumda satış fiyatını ve miktarını sabitleyeceği nokta yeni oluşan marjinal gelir eğrisi ile marjinal maliyet eğrilerinin kesiştikleri noktada belirlenecektir. Bu da grafikte V noktasına denk gelmekte $P_1 - Q_1$ fiyat ve miktar noktası olmaktadır. Bu noktada firmayı bekleyen kar miktarı ise SP_1WV 'dir. Bu durumda kar maksimizasyonu davranışına sahip firma fiyatını P_0 'dan P_1 'e düşürmesi gerekir. İşte bu noktadan itibaren firmanın fiyat ayarlamaları sırasında karşılaşıcağı menü maliyetleri (z) ortaya çıkmaktadır (Snowdon, Vane, 2005). Bundan sonraki firma stratejisi Şekil 11 üzerinden anlatılmaya çalışılacaktır.

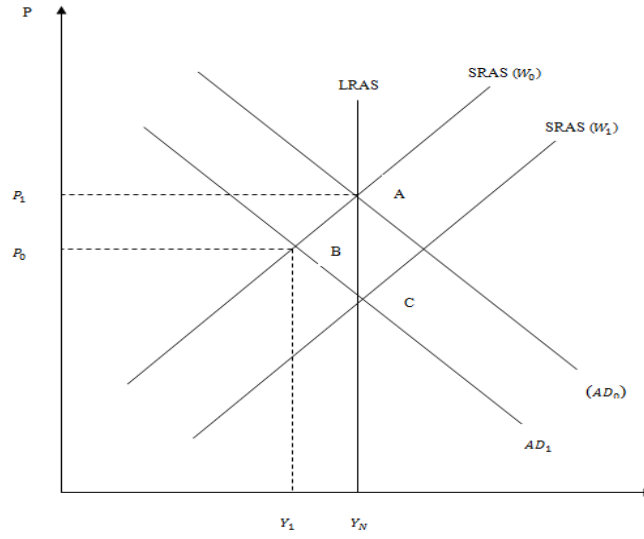

Şekil 11: Fiyat Ayarlama Mekanizmasında Menü Maliyetlerinin Etkisi

Snowdon, Vane, 2005. **Modern Makroekonomi Temelleri, Gelişimi ve Bugünü**. B. Kablamacı, Çev. Massachusetts: Efil Yayınevi.

Firma menü maliyetlerine katlanmak istemezse Y noktasından J noktasına hareket eder. Eğer firma fiyat seviyesini P_0 'dan P_1 'e düşürürse karını $B-A$ kadar artıracaktır. Ancak eğer z , $B-A$ değerinden büyükse fiyat değişikliği yapması için firmanın herhangi bir motivasyonu olmayacaktır. Ancak Q^* düzeyinde üretime devam etmenin $B+C$ kadar bir topluma kaybı olur

4.5.2. Nominal Ücret Katılıkları

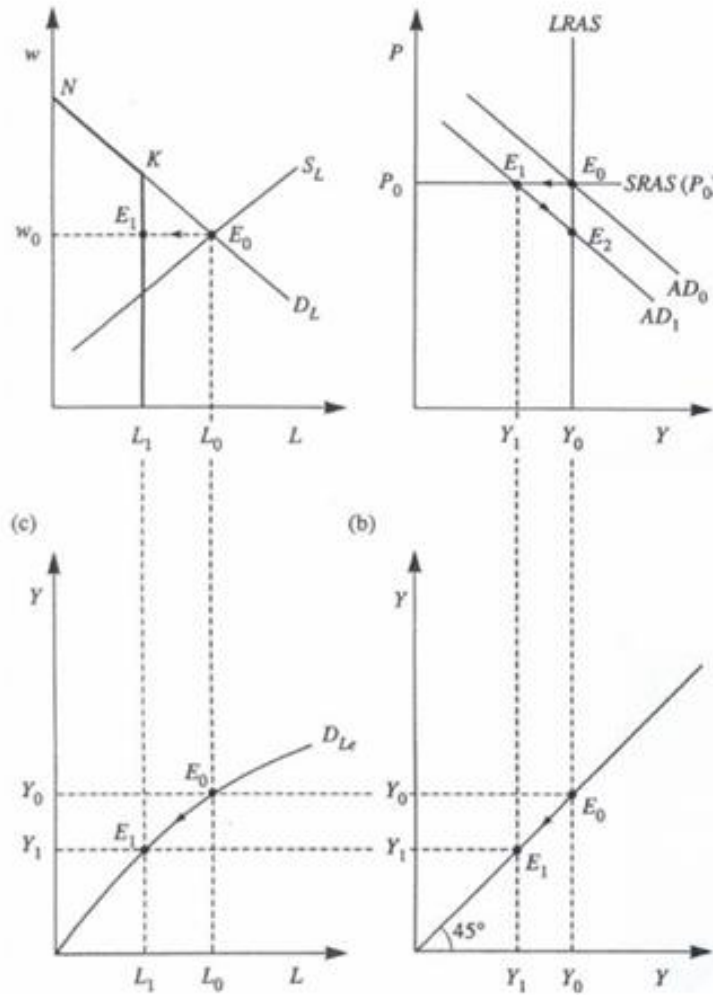
Şekil 12: Nominal Ücret Katılığı Durumunda Para Politikasının Etkisi

Bocutoğlu, 2013. **Karşılaştırmalı Makro İktisat, Teoriler ve Politikalar**. Bursa: Ekin Yayınevi.

Yeni Keynesyenlerin makro iktisadın mikro temellerini güçlendirmeye yönelik ilk öncü çalışmaları emek piyasasındaki ücret katılıklarını incelemeye yönelik araştırmaları olmuştur.

Şekil 12’de Fisher’in örtüşen iş sözleşmeleri dolayısı ile para politikasındaki değişikliklere karşı emek piyasasının geç tepki vererek kısa dönem için reel sonuçlar doğacağını içeren çalışmalar grafik halinde gösterilmiştir. Buna göre A noktasında dengede olan ekonomi, paranın devri hızındaki bir azalma gibi tahmin edilemeyen talep şoku durumuyla karşılaştığı zaman, talep eğrisi AD_0 ’dan AD_1 seviyesine doğru hareket edecektir. Bu değişen koşullar karşısında uzun dönemli iş sözleşmelerinin varlığı ücretlerin yeniden ayarlanması karşısında katı bir durum sergileyecektir. Dolayısıyla (W_0) seviyesindeki ücretler herhangi bir yer değiştirmeye uğramayarak ekonominin B noktasına gelmesine sebep olacaktır. Eğer ücretlerdeki bu katı durum olmasa kısa dönem arz eğrisi (W_0) seviyesinden (W_1) seviyesine hareket ederek denge noktasının değişmemesini sağlayarak tam istihdam durumunu koruyacaktı. Bu analizlerde iktisadi aktörlerin rasyonel davrandıkları varsayılmıştır. Buna rağmen aşağıda ayrıntılarıyla bahsedeceğimiz gerekçelerden dolayı bu ayarlanma gerçekleşmeyecektir. Fischer’in çalışmasına göre para politikalarının reel etkiler sonucu doğurmasının altında sadece sürpriz sayılabilecek ani değişikliklerin değil, iş sözleşmelerinin kapsadığı süre boyunca meydana gelebilecek tüm değişiklikler karşısında bu reel etkilerle karşılaşılacaktır (Snowdon, Vane, 2005).

Şekil 13'ün a panelinde ekonomi E_0 noktasında denge durumundadır. Karşılaşılan bir talep şoku karşısında toplam talep eğrisi bulunduğu AD_0 noktasından AD_1 noktasına hareket ederek dengenin E_1 noktasına kaymasına yol açar. Dolayısıyla üretim seviyesi de azalarak Y_1 seviyesine hareket eder. C Panelinde talep edilen işgücü miktarı L_0 'dan L_1 seviyesine doğru düşecektir. Bu modele göre yapışkan olan fiyatların P_0 seviyesinde sabit kalarak değişiklik göstermemesiyle birlikte toplam efektif talep eğrisi, NKL_1 eğrisi olarak kalacaktır (Kaya, 2011).

Şekil 13: Nominal Ücret Katılığı ve Piyasa Dengesi

Kaya, 2011. Keynesyen İktisatta Ücretlerin Katılığı Sorunu. *Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 223-236.

Nominal ücret katılıkları ile ilgili yapılmış çalışmalar başlıca iş sözleşmelerinin uzun dönemli olması, güven sorunu, işsizlik sigortası olarak ayırma tabi tutulabilir.

4.5.2.1. Uzun Dönemli İş Sözleşmeleri

Fischer ve Taylor iktisadi aktörlerin birbirleri arasında yaptıkları sözleşmelerin para otoritesince değişen durumlara ayak uyduramayacak kadar uzun süreli olduğunu ve hatta bu ayarlamaların kısa süreli yapılmasının yani sözleşmelerin sık bir şekilde değiştirilmesinin dezavantajları olacağını söylemişlerdir. Yeni Keynesyenler, ekonomideki tüm şokların talep şoku olmadığını bildikleri için sözleşmelerdeki bu ayarlamaların belli bir değişkene (örneğin ücretlerin enflasyona) endekslenmesinin zararlı olabileceğini savunmuşlardır. Tüm ekonomilerde ücretler uzun periyotlar için belirlenmektedir. Toplu iş sözleşmeleri uzun dönemleri kapsarken, para otoritesi para arzını daha kısa periyotlar için değiştirebilmektedir. Para politikasının uzun dönemde yansız olmasına rağmen bu senkronize olamama durumundan ötürü kısa dönemde para arzındaki değişikliklerin reel etkileri gerçekleşebilmektedir. İş sözleşmelerinin farklı şekilleri vardır. Bunlar Eşzamanlı ve Sendeleyen Sözleşme türleridir. Ülkelerde bunların farklı uygulamalarına rastlamak mümkündür. Shunto Sistemi olarak adlandırılan Japonya’da senelik iş sözleşmeleri eşzamanlı olarak biter ve eşzamanlı olarak tekrarlanır. Bu tip toplu sözleşmelerin sonucunda toplam talep eğrisindeki oynamalar, toplam arz tarafında hemen karşılık bulmakta ve konjonktürel işsizlik oranı minimuma inmektedir. (Sarıpek, Kesici, 2010)

Amerika Birleşik Devletleri’nde ise sendeleyeni sözleşme çeşidine bir örnek olarak 3 yılda yenilenen sözleşmeler söz konusu olmakta, sözleşmelerin bitiş tarihleri ise farklı zamanları kapsamaktadır. Bu da marjinal maliyet eğrileri yapışkanlaşan firmaların toplam talepte meydana gelen değişikliklere ayarlanmaları zorlaşmaktadır. Bütün bu gerekçelerden dolayı istihdam ve üretim düzeyi dalgalanma göstermektedir. Ayrıca Taylor’a göre işçilerin birbirlerinin bilgi setine duyarlı olmaları durumunda bu tip sözleşmelerin yapıldığı ekonomilerde para politikalarının, sözleşme dönemi sona erse dahi bir takım sonuçları olacaktır. Bu sözleşme tipinin ekonomi üzerinde olumsuz bir takım etkileri olmasına rağmen tarafların sendeleyeni sözleşmeleri tercih etmelerinin altında yatan sebepler Phelps’e göre; daha sık tekrarlayan sözleşmelerin ortaya çıkaracağı maliyet, grev riski ve talep şoklarının reel ücretlerdeki değişiklikler yaratması sonucunda ortaya çıkan yüksek işgücü devrinin doğuracağı maliyettir. (Sarıpek, Kesici, 2010)

4.5.2.2. Güven Sorunu

Güven sorunu, iş sözleşmesi yapılırken sözleşmede dile getirilmediği halde iş sürecini doğrudan etkileyecek unsurların hepsini içerir. Buna çalışanın göstereceği performans, süreç içerisinde kendini ne kadar güncelleyebileceği gibi sözleşmede detaylandırılması zor konular dâhildir. Güven sorunu sadece çalışanla ilgili değil işverenle ilgili de olabilir, şöyle ki, işçinin il kez edindiği bir yetenek karşısında ödenecek bir ekstra ücretin kazanılan diğer yetenekler karşısında da verileceğinin garantisi yoktur. Bu durum da zincirleme olarak çalışanın daha fazla yetenek edinebilmek için göstereceği çabayı kısıtlaması anlamına gelir. Buna ilave olarak işverenin, işçinin kazandığı ekstra becerilerin getirisini sadece kendine gelir sağlayacak bir şey gibi görmesi de güven sorunu yaratan güdülerden biridir. Eğer kazanılan bu yetenekler işverenin hanesine kar olarak yazılacaksa, işçinin kendini geliştirmesinin motivasyonu ne olacaktır? Tüm bu örneklerin her iki taraf için de geçerli olabileceğini gözden kaçırmamak gerekir. İşçinin de bir kere yükseltilem ücretinden sonra çabasını azaltması da güven sorununa örnek olabilecek bir davranıştır. (Sarıpek, Kesici, 2010)

4.5.2.3. İşsizlik Sigortası

Ülkedeki mevcut işsizlik oranı ücret pazarlıklarını doğrudan etkileyen en önemli parametrelerden biridir. İşsizlik miktarı artıka ücret seviyesi azalacaktır. Bu temelden hareketle işsizlik sigortası uygulaması olan ülkelerde bu mekanizma tamamen farklı bir şekilde işleyecektir. İşsizlik sigortası olmayan ülkelere kıyasla işsizlik sigortası olan ülkelerde işçi işveren karşısında masaya daha güçlü bir şekilde oturacak, ona teklif edilen her fiyat düzeyini kabul edecek kadar çaresiz olmayacaktır. Çünkü hayatını idame edecek bir işsizlik maaşını garantilemiş bir şekilde pazarlık masasına oturduğunun bilincindedir. Bu da bariz bir şekilde ücretlerin aşağı doğru katı olmasının sebeplerinden biridir. Daha gelişmiş ülkelerde belli bir süreyle limitlendirilmiş işsizlik sigortası süresinin tükenmesi durumunda bile ömür boyu faydalanabileceği yardım fonları mevcuttur. Böylesi ekonomilerde ücret düzeyindeki katılık oranı daha fazla artmaktadır. (Sarıpek, Kesici, 2010)

4.6. Reel Katılıklar

Yeni Keynesyenler piyasadaki aktörlerin rasyonel beklentilerle hareket ettiği ve makro değişkenleri tahmin edebilecekleri varsayılsa bile toplam talepteki oynamaların reel etkileri olduğu sonucuna varmışlardır. Akerlof ve Yellen'a göre nominal sözleşmelerin uzun bir dönemi kapsamaması durumunda ücretler ve fiyatlar uyumlu ve senkronize bir biçimde hareket

etmeyecektir. Çünkü örneğin nominal ücret sözleşmelerini ele alacak olursak, geçmiş dönemdeki veriler cari dönemdeki değerler üzerinde çıpa etkisi oluşturur. Gordon'a göre ise ücretler, sözleşmenin yapıldığı süre boyunca fiyatlar genel düzeyindeki değişikliklere tepki veremeyecek ve sonuç olarak toplam talepteki hareketlenmelerin reel tesirleri olacaktır. (Büyükkın, 2007)

Katılıkların sebeplerine yönelik çalışmalara yönelmiş olan Yeni Keynesyenler, bu katılıkların nominal, reel çeşitlerinin ve parasal ayarlamalardaki küçük sürtünmelerin bir kombinasyonu şeklinde ortaya çıkacağını göstermişlerdir. (Sarıpek, Kesici, 2010)

4.6.1. Reel Fiyat Katılıkları

Yeni keynesyen literatürde en önemli reel fiyat katılığı oluşturan unsur, mark-up fiyatlama dışındaki diğer reel fiyat katılığı yaratan unsurlar; Yoğun piyasa dışsallıkları, tüketici piyasaları, girdi-çıkı tablosu, sermaye piyasası aksaklıkları ve kalitenin fiyatla yargılanması olarak sıralanabilir.

4.6.1.1. Mark-up Fiyatlama

Satış fiyatının maliyetin üzerine belli bir kar miktarı konarak tespit edilmesine Mark-up fiyatlama denir. Mark-up fiyatlama nominal yapışkanlığın reel sonuçlarını gösteren önemli bir kavramdır. Talep esnekliği ile ters orantı ilişkisinde olan mark-up fiyatlama marjinal maliyet seviyesi düştükçe fiyat azalmaktadır.

4.6.1.2. Yoğun Piyasa Dışsallıkları

Herhangi bir piyasada tarafların buluşturulması kendi içinde bir araştırma maliyeti barındırır. Alıcıların piyasa araştırması yapmaları, satıcıların ise müşterilerin ürünlerine daha kolay ulaşmaları için katlandıkları reklam ve tanıtım maliyetleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Söz konusu maliyetlerin yol açtığı bir takım sınırlamalar olmaktadır. Bu maliyetler yüksek iş hacminin yaşandığı dönemlerde daha az, düşük ticari etkinlik durumlarında ise daha fazla olacaktır. Dolayısıyla durgunluk dönemlerinde marjinal maliyet seviyesi artacak, aksi durumlarda düşecektir. Bu durum açık bir şekilde reel fiyat yapışkanlığı meydana getirecektir. (Sarıpek, Kesici, 2010)

4.6.1.3. Tüketici Piyasaları

Tüketici piyasalarının yapılarından dolayı bir takım reel katılıklar meydana gelecektir. Reel katılıklar meydana getirecek piyasanın yapısal unsurlarını inceleyebiliriz. Öncelikle tüketiciler

açısından ürün ve piyasa araştırma seviyesi tüketim seviyesine göre daha azdır. Ürün yelpazesinin geniş olduğu piyasada hangi ürünün fiyatının daha düşük olduğu hakkında tüketici çok kısıtlı bir bilgi sahibidir, daha çok bilgi sahibi olması da büyük maliyetler içerir. Bu araştırma maliyetleri satıcılara monopol gücü sağlarlar. Diğer taraftan fiyat seviyesindeki artışlardan tüketiciler daha hızlı haberdar olacakken, aynı durum fiyat düşüşleri için geçerli olmayacak, diğer firmaların müşterilerine bu bilgi daha uzun bir sürede ulaşacaktır. Dolayısıyla fiyat değişimleri karşısında verilecek tepkiden dolayı bir katılık meydana gelecek ve fiyat ayarlamaları hemen olmayacaktır. Firmalar ise mevcut müşteri portföylerini elde tutmak isteyecektir. Bu amaç çerçevesinde ki politikalar da bir katılık sebebi olarak karşımızda durmaktadır (Bilgin, 2002).

4.6.1.4. Girdi-çıkı Tablosu

Piyasalar hem ürün, hem hizmet, hem de firma açısından oldukça zengin ve çeşitlilik içeren bir yapıya sahiptirler. Bu yapısal karmaşıklık karar alma durumunu kompleks bir hale getirecektir. Böylesi bir halde hiçbir iktisadi aktör konjonktür dalgalarından bağlantısız olarak yaşama şansı bulamayacaktır. Böyle bir ekonomik dünyada şoklar sonrasında ortaya çıkan değişiklikler hakkında bilgi sahibi olmak imkânsız hale gelecektir. Maliyetlerle ilgili bu durum ise bir fiyat katılığı meydana getirecektir. (Sarıpek, Kesici, 2010)

4.6.1.5. Sermaye Piyasası Aksaklıkları

Greenwald ve Stiglitz'e göre kredi piyasalarındaki aksaklıkların altında yatan sebep eksik bilgidir. Üretim kapasitesini artırmak isteyen firmalar ihtiyaç duydukları fazla sermayeyi borçlanma riskiyle karşılamaktadırlar. Bunun tersi düşünüldüğünde, resesyon durumunda tam aksi bir tutum sergilerler. Fiyatların katılığı varsayımını yapmadan da şokların ekonomi üzerinde kalıcı ve büyük etkileri olduğu kanıtlanabilir. Şöyle ki ihraç mallarının fiyat düzeylerinde bir düşüş olduğunu düşünürsek, bu durum ihracatçı firmanın reel gelirini dolayısıyla da arz miktarı ve girdi talebini de zincirleme olarak aşağı çekecektir. Bu firmaların tedarikçilerinin de aynı şekilde üretim miktarlarını azaltmak şeklinde bir hareketi olması durumunda ekonomideki durgunluk durumu bariz bir şekilde artacaktır. Bu örnek de bize reel veya parasal şokların ekonomi üzerinde reel etkiler oluşturabileceğini göstermektedir. (Büyükakın, 2007)

Sermaye piyasalarındaki tam temizlenmeme durumuna diğer bir mikro yaklaşım, şeffaf olmayan piyasalarda piyasadaki aksaklıklar faiz oranlarının değişmesini engellerler. Normal şartlarda bankaların artan kredi talebi karşısında hem faiz oranlarını yükseltmesi hem de kredi

arzını artırmaları beklenir. Ancak faiz oranlarındaki yükseliş beraberinde daha fazla risk de barındırdığı için kredi sağlayan kuruluşlar kredilerde tayinlama yoluna giderler. (Büyükakın, 2007)

Firmaların borçlanma yoluyla sermaye edinmede sınırlılıkları söz konusu ise başvurabilecekleri sermaye kaynağı olarak ellerinde sadece kendi bünyelerinde oluşturdukları nakit akımları kalacaktır. Bu nakit akımlarındaki hacmi büyütme olanakları çok sınırlı olduğu için arz veya talep karşısında meydana gelen değişimler karşısında hızlı reaksiyon veremeyeceklerdir. Bu durum da tam temizlenmenin mal piyasası için geçerli olmadığı anlamına gelir. (Büyükakın, 2007)

Firmaların finansmanlarını dış kaynaklardan sağlamalarının en büyük sonucu maliyetlerini yükselteceği ve bunun da bir fiyat katılığı meydana getireceğidir. (Sarıipek, Kesici, 2010)

4.6.1.6. Kalitenin Fiyatla Yargılanması

Daha önce bahsettiğimiz gibi tüketici piyasalarında tüketicilerin ürünle ilgili bilgi setleri her zaman kısıtlı olmakta, bilgi düzeylerini artırmanın ise yüksek maliyetler doğurmaktadır. Bu bilgiler ışığında kaliteli ürün algısını tüketiciler yüksek fiyatla özdeşleştirmektedir. Bu gibi yargıların olduğu piyasada söz konusu mal talebi azalsa bile fiyat aynı seviyede kalabilmektedir. Bunun sonucu olarak da fiyat katılığı ile karşılaşılır. (Sarıipek, Kesici, 2010)

4.6.2. Reel Ücret Katılıkları

Reel ücret katılıkları başlığı altında bu konu ile ilgili öncü çalışmalardan biri olan örtük sözleşmeler modeli incelenecektir. Ardından etkin ücret teorileri ve içerdekiler dışardakiler modelleri anlatılacaktır.

4.6.2.1. Örtük Sözleşme Modeli

Emek piyasasında taraflar arasında tesis edilen anlaşmalar açık ve örtük olmak üzere iki kısımda incelenebilir. Sözleşme türlerinin bu şekilde iki gruba ayrılmasının, daha doğrusu açık sözleşmeler dışında tarafları örtük sözleşmeler yapmalarına iten faktör açık sözleşmelerin kendi içlerinde barındırdıkları yüksek sözleşme maliyetidir. Yeni Keynesyen Literatürde hem ücret yapışkanlıklarının sebeplerinin araştırılmasında hem de işçi devrinin azalmasının altında yatan konuların araştırılmasında genelde sözleşmeler, özelde ise zımni sözleşmeler önemli yer tutar. İş sözleşmelerinin işle ilgili tüm detayları kapsamayı, olabilecek muhtemel anlaşmazlıkların tamamının öngörülerek sözleşmelerde detaylı bir biçimde kayıt altına

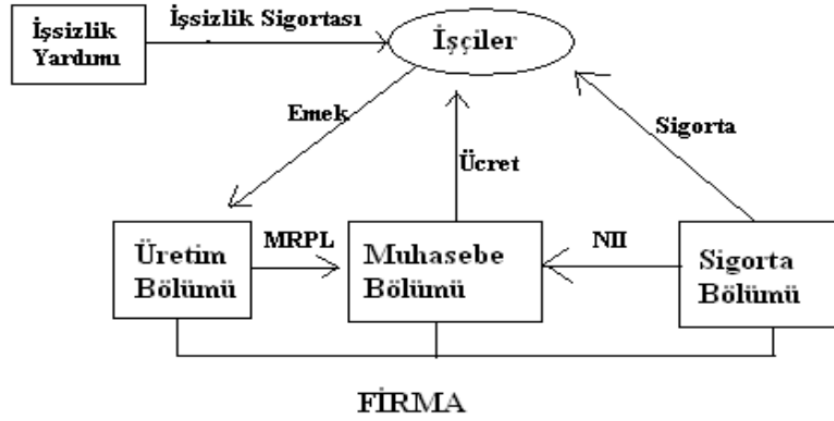
alınması hem zorluklar içerir hem de maliyeti yükseltir. Bu maliyetleri bertaraf etmek için hem olabildiğince uzun dönemli hem de örtük sözleşmeler tercih sebebi olarak karşımıza çıkar. Marjinal verimli olmaktan uzaklaşan ücretler, risk durumunda tarafsız pozisyon alan firmalar ile karşılaşacakları muhtemel riskleri minimize etmeye çalışan işçilerin olduğu bir emek piyasası ortaya çıkarır. Bu durumu özetleyecek olursak her iki tarafında uzlaştığı bir biçimde değişen koşullara göre yenilenen ücretler değil, uzun süreli ve güvenceli ücret tercih edilir. Bu tercih ise beraberinde ücret katılığı sonucu doğurur. (Sarıpek, Kesici, 2010)

Zımnî sözleşmeler, çalışanlara ödenen ücret düzeylerinin belli bir zaman periyodu için belirlendiği ve bu zaman boyunca da değiştirilmesinin mümkün olmadığı durumu ifade eder. Genelde kısa olmayan dönemleri içeren sözleşmeler, ekonomideki şartların değişmesi durumunda bile sabit kalarak ücretlerde yapışkanlık oluşmasını sağlarlar (Bilgin, 2002).

İşverenler daha çok risk alabilirlerken, işçiler bu duruma sıcak bakmazlar. Bu farklılığın altında işverenlerin işyeri ile ilgili tüm bilgiye sahip olmaları, tam tersine işçilerin ise eksik bilgiye sahip olmaları yatar. Bu tam da asimetric bilgi durumudur ve dolayısıyla optimal kararlar verilmesine engel olacaktır. (Genç, Kadah, 2017)

Örtük sözleşme modeli yaklaşımında karşılaşılan olumsuzluklardan bir tanesi resesyon dönemlerinde işçilerin geçici olarak işten çıkarılmalarının yerine çalışma paylaşımı tercih edilmesidir. Ayrıca bu teori bu gibi durumlarda neden daha düşük ücretlerle çalışmaya hazır işçilerin tercih edilmediğini açıklayamamaktadır. Örtük sözleşmeler teorisinin bu açıkları içerdekiler- dışarıdakiler modeli ve etkin ücret teorileri geliştirilmiştir. (Sarıpek, Kesici, 2010)

Rommer'a göre bu teori işsizlik sorununa bir açıklama getirmiştir. Ancak Klasik dikotominin geçersizliğini anlatmak konusunda yeterli değildir. Hâlbuki Klasik Dikotomi'nin geçersiz olduğunun ortaya konması ekonomideki dalgalanmaların açıklanması bakımından daha elzemdir. (Genç, Kadah, 2017)

Şekil 14: Örtük Sözleşmeler Teorisinin Şekille Açıklanışı

Saydam, 2009. Yeni Keynesçi Yaklaşımda Ücret Katılıkları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* , 239-262.

Şekil 14’te Azriadi ve Stiglitz’e göre firmalarda üretim planlaması yapılırken kullandıkları işgücünü marjinal ürün geliri (MRPL) göz önünde bulundurularak ücretlendirme yoluna giderler. Diğer taraftan söz konusu işgücünün sigortalanma süreci ise, ya net sigorta tazminatı (NII) ile sigortalatmakta veya net sigorta primi miktarınca borçlandırmaktadır. Firmanın üretim ve sigorta departmanlarının belirlediği bu veriler ışığında muhasebe departmanınca ücret ödemesi yapılır. MRPL değerinin yüksek bir seviyede olması durumunda NII değeri negatif olur ve ücret düzeyi MRPL’nin altında bir seviyede belirlenir. Tersisi durumun gerçekleşmesi halinde MRPL’den daha yüksek bir seviyede ücret ödemesi yapılır. Buradan çıkarılabilecek sonuç, çalışanlar emeklerini ortaya koyarlarken buna karşılık işverenler işçilere ücret öderler. Ancak eğer bu durum her iki taraf için gözlemlenebilir durumdaysa sözleşme hayata geçirilebilir (Saydam, 2009).

4.6.2.2. Etkin Ücret Teorileri

Etkin ücret, klasik iktisatta varsayılan emek arzı ve emek talebinin kesiştiği denge noktasındaki denge fiyat düzeyinin yerine, firmaların işverenlere verdikleri daha yüksek ücret düzeyidir.

İşçilerin verimliliğini etkileyen faktörler ücret seviyesi ve iş bulabilmedeki kolaylık derecesidir. Firma için en karlı durum çalışanlarının cari ücret düzeylerini, işsizliği yok edecek bir seviyenin üzerinde belirlemek olacaktır. Bu yaklaşım bize piyasada daha düşük ücretle çalışmaya razı bireyler olmasına rağmen, firmalar ücret seviyesini daha düşük bir düzeye çekme gereği hissetmemektedirler (Bilgin, 2002).

Her ne kadar Etkin Ücret kavramı yeni Keynesyen okulun gelişim sürecinde hayat bulmuş bir kavram olsa bile Etkin Ücret ile ilgili öncül çalışmalar klasikler tarafından dile getirilmişlerdir. Burada bu kavramı modellerine dâhil etmeyip sadece tanımlamakla yetinmiş olduklarını söylememiz gerekir. A. Smith'e göre çalışanların yeterli derecede gıda alabilmeleri durumunda verimlilik artacak ve ulusal gelir seviyesi de yükselecektir. Marshall ücret seviyesindeki artışla kişiliğin güçlenmesi arasında bir ilişki kurmuştur. J.S.Mill ücretlerdeki düşüşün emek maliyetini artıracığını söylemiştir. (Genç, Kadah, 2017) Klasik anlayış istihdam ile ücret düzeyleri arasında ters orantılı bir bağlantıya dikkat ederken, Yeni Keynesyenler ücretlerin verimlilik üzerindeki etkilerine odaklanmışlardır. Dolayısıyla ücretlerin yüksek bir seviyede olması verimlilik üzerinde olumlu bir etki oluşturacakken ücretlerin daha az bir seviyede belirlenmesi maliyetlerde bir yükselmeye neden olacaktır. (Sarıpek, Kesici, 2010) Klasik İktisat Okulu mensuplarının ücret yaklaşımı ile ilgili kuram, Doğal Ücret Kuramı olarak adlandırılır. Buna göre işgücünün maliyetini belirleyen faktör, onun yaşamak ve bedensel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ihtiyaç duyduğu ücret miktarıdır (Öztürk, 2005).

Greenwald-Stiglitz ve Mankiw'e göre kalıcı işsizliğin meydana geldiği durumlarla karşılaşılsa dahi firmalar işgücündeki verimliliğin düşmemesi için, çalıştıkları firmaya ve yaptıkları işe olan sadakatlerinin azalmaması için, kaytarma ve işgücü devrindeki artışın olmaması için ücretleri daha düşük seviyeye çekmezler. (Büyükkın, 2007)

Yeni Keynesyen yaklaşım içerisinde Etkin ücretle ilgili en önemli modellerden biri Shapiro-Stiglitz modelidir. Bu modelde cevaplanılmaya çalışılan konular, işsizliğin varoluşunun sebebi, iş arayanların ücret düzeyi üzerindeki etkisi, Klasik Öğreti'nin arzu edilmeyen işsizlikle ilgili bir çözüm üretip üretmediği, aynı özelliklere sahip kişilerin farklı ücret almalarının sebebi ve enformasyonun bu sektördeki mekanizmalar üzerindeki etkisidir. Modelle ilgili kabuller; fayda maksimizasyonu güdüsüyle hareket eden birçok işçi, kar maksimizasyonu ile hareket eden birçok firma, zamanın kesintisiz ve sürekli olması, modelin odak noktası kararlı durumdur. (Genç, Kadah, 2017)

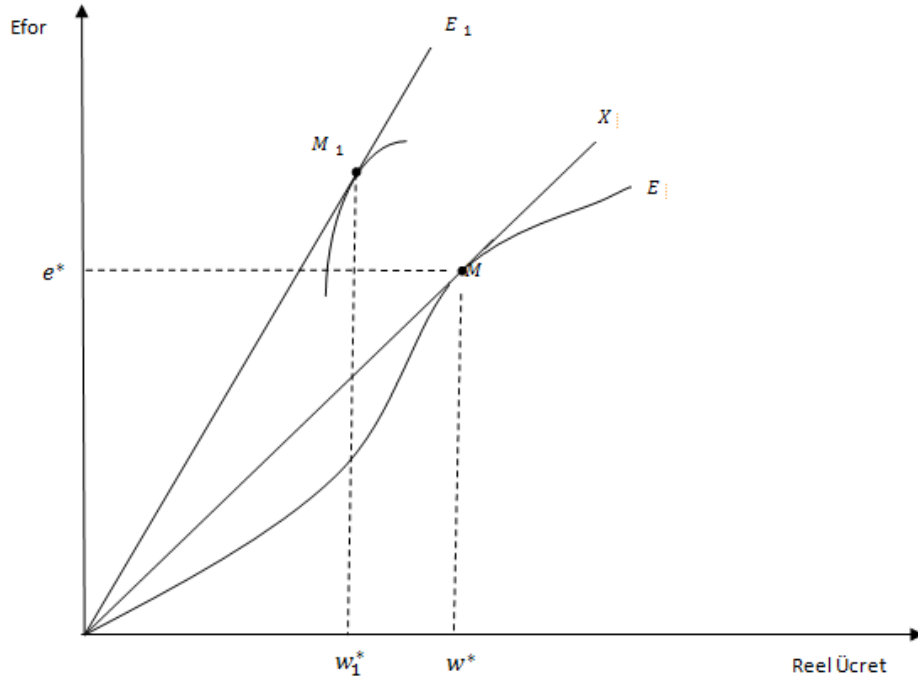
Shapiro-Stiglitz modelinin elde ettiği sonuçlar ise; diğer üretim faktörlerinin aksine emek kendi gücünü seçer, işçilerin göstereceği performansın tespitinin maliyeti yüksektir, resesyon dönemlerinde düşen ücretler karşısında emeğin verimliliği düşeceği için ekonominin eski seviyesine gelmesi için ücretler gerektiği kadar azalmayacaktır. Bu sonuçlar çerçevesinde piyasa dengesi, emek piyasasındaki denge noktasının üzerindeki bir etkin ücrette sağlanırsa emek arzındaki fazlalık istek dışı işsizlik meydana getirirse dahi denge sağlanabilecektir.

Denge noktası üzerindeki bu etkin ücret çalışanların çabalarını yükseltecek, işten kaytarma azalacak, daha iyi gıda alan çalışanlar daha verimli çalışacak, firmaya başvuran yetenekli işgücü oranı artacak ve firmanın seçim yelpazesini genişletecektir. (Genç, Kadah, 2017)

Etkin ücret modellerinin altında yatan en büyük dayanak efor ile ücret arasında kuvvetli bir korelasyon olmasıdır. Kar maksimizasyonu güdüsü ile hareket eden firmaların işsizliği bertaraf edecek ücret seviyesini hayata geçirmemelerinin sebebi de budur. Solow'a göre işveren için ücret katılığı önemli bir yer teşkil eder. Çünkü verimlilik ve maliyetleri etkilemektedir.

Firma çıktısının miktarını etkileyen faktörler, verimlilik, işgücü miktarı ve işgücünün sergilediği efor olarak formülize edilebilir. Bu, firmanın gelirini oluştururken gider kısmını ise ücret ve işgücü miktarı oluşturur. Firma elde edeceği karı gelir ve gider arasındaki farkın büyüklüğü olarak bildiğine göre burada ücret gelir tarafında verimliliği etkilerken gider tarafında ise maliyet kaleminin bir parçası olarak çift taraflı bir işlev görmektedir. Bu analizimizi Şekil 4 ve Şekil 5'te daha ayrıntılı olarak detaylandırabiliriz (Snowdon, Vane, 2005).

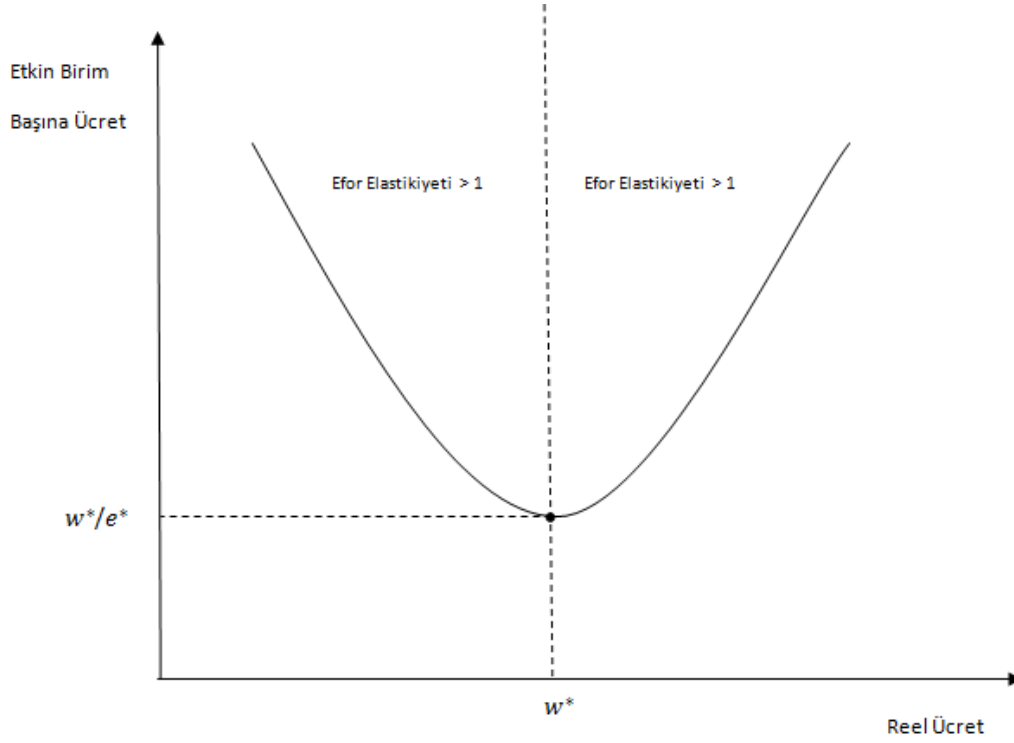
Şekil 15'teki grafiğin E eğrisi değişen ücretler karşısında çalışanların sergiledikleri eforu göstermektedir ve görüleceği üzere parametreler arasında doğru yönlü bir ilişkiyi ortaya koyar. Ücret oranı artıkça dalgalı bir seyir izleyen E eğrisindeki eğim w/e olarak ifade edilebilir ve en yüksek olduğu nokta M noktasıdır. X doğrusu bu noktadaki eğimi göstermektedir (Snowdon, Vane, 2005).

Şekil 15: Etkin Ücret

Snowdon, Vane, 2005. **Modern Makroekonomi Temelleri, Gelişimi ve Bugünü**. B. Kablamacı, Çev. Massachusetts: Efil Yayınevi.

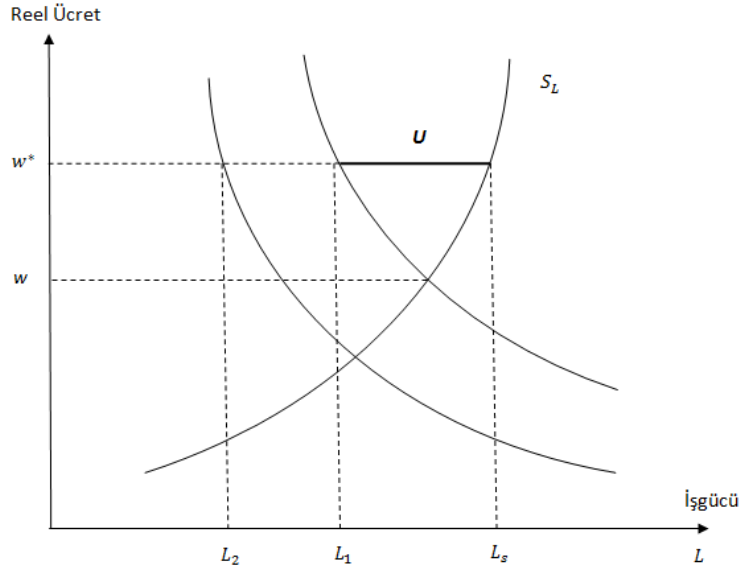
Şekil 15'teki grafik de ise reel ücret düzeyi eksenini aynı kalmak koşulu ile etkin birim başına ücret (w/e) arasındaki ilişki gösterilmiştir. Firma açısından elde edilecek karı en yüksek seviyeye getirmenin şartı, etkin ücret ile emeğin marjinal veriminin eşit olacağı seviyeye kadar firma alacağı işgücünü artıracaktır (Snowdon, Vane, 2005).

Şekil 16: Etkin Ücret Teorisinde Solow Koşulu

Snowdon, Vane, 2005. **Modern Makroekonomi Temelleri, Gelişimi ve Bugünü**. B. Kablamacı, Çev. Massachusetts: Efil Yayınevi.

Ancak firmanın karı açısından değerlendirilen etkin ücretin oluştuğu bu mekanizma piyasadaki emek arzı ve talebini belirleyen parametrelerden bağımsız olarak gerçekleşir. Şekil 17’de gösterilen işgücü miktarı ile ücret arasındaki ilişkiyi gösteren grafikte S_L emek arzını, D_L emek talebini göstermektedir. Buna göre firmanın belirlediği denge ücret düzeyi w^* iken piyasadaki işçiler tarafından arz edilen emek arz eğrisi ile firmaların emek talep eğrisinin kesiştiği nokta olan piyasa denge noktası w aynı noktada kesişmeleri beklenemez. Etkin ücret düzeyi şekilde de görüleceği üzere denge düzeyinin üzerinde kalarak U kadar bir emek arzı fazlası yani gayrı iradi işsizlik meydana getirecektir (Snowdon, Vane, 2005).

Şekil 17 Etkin Ücret Modelinde İstek Dışı İşsizlik

Snowdon, Vane 2005. **Modern Makroekonomi Temelleri, Gelişimi ve Bugünü**. B. Kablamacı, Çev. Massachusetts: Efil Yayınevi.

4.6.2.2.1. Ters Seçim

Ters seçim, eksik enformasyonun söz konusu olduğu durumlarda ortaya çıkan bir kavramdır. Ters seçim bilindiği aynı sürecin parçası olan birden fazla tarafın söz konusu olduğu piyasalarda bir tarafın diğer tarafa nispeten daha fazla bilgi sahibi olmasıdır. Emek piyasası homojen olmayan bir sürü çalışmaya istekli bireyler ile kar maksimizasyonu güdüsüyle hareket eden ve aynı zamanda iş arayanlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan firmalardan oluşmuştur. Burada firmaların stratejileri yüksek fiyatlar sunarak piyasadaki en verimli işçileri kendilerine çekmek şeklinde olduğu kabul edilir. En verimli çalışanları bünyesine katmayı başaran firmalar denetim faaliyetlerine dahi ihtiyaç duymadan maliyetlerini en az seviyeye indirerek karlılıklarını artıracaklardır. Sunulan yüksek ücretlerin firmaya sağlayacağı fayda sadece işe alım süreci ile sınırlı kalmayıp mevcut çalışanların da verimlilikleri üzerinde olumlu etkiler oluşturacaktır. Firmalar verimli çalışanlarını kaybetmemek için etkin ücret seviyesinin altında çalışmaya hazır işçiler olmasına rağmen bunları bünyelerinde istihdam etme eğiliminde olmayacaklardır. (Sarıpek, Kesici, 2010)

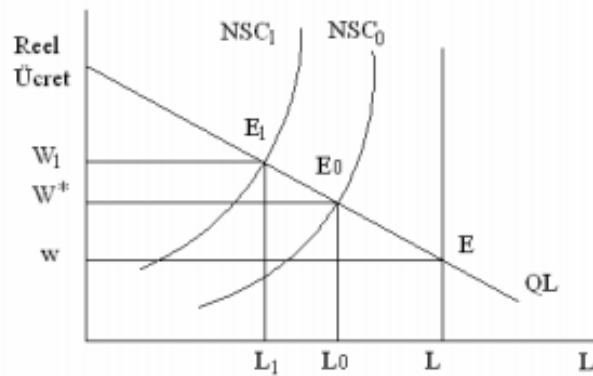
4.6.2.2.2. İşgücü Devri

İşgücü devri, firmalardaki işe alım ve işten çıkarma süreçlerinin ne sıklıkta olduğunu açıklayan bir kavramdır. İşgücü devrinin yüksek olması firmalara giren-çıkan işçi sayısının fazla olduğunu ifade ederken, işgücü devrinin düşük olması aksi durumu açıklar.

Yeni keynesyen yaklaşımın etkin ücret teorilerini açıklamakta kullandıkları modellerden bir tanesi de işgücü devri modelidir. Buna göre işgücü devrinin yüksek olması firmalar için yüksek maliyetler içerir. Bu maliyetleri azaltmak için firmalar etkin ücret uygulamasında bulunarak çalışanlarının işten ayrılmalarını engellemeye çalışırlar. İşgücü devri; işe alım sürecindeki ilan, mülakat, değerlendirme maliyetleri ile işe kabul edilen çalışanların eğitilmesi, işe hazır hale gelmesi gibi maliyetleri içerir. Firmalar etkin ücret ödedikleri zaman hem gerekli donanımına sahip olan ve işle ilgili eğitimleri almış, daha kalifiye işçilerin firma bünyesinde kalmasını sağlarlar, hem de yeni işçi alım sürecinde yukarıda bahsedilen maliyetlerden kaçınmış olurlar. Bu model işgücü piyasasının sabitleneceği denge noktasının istek dışı işsizlik ortaya çıkardığını iddia eder. Ayrıca işsizliğin yüksek olduğu dönemlerde işgücü devrini minimize etmek için ihtiyaç duyulan ücret seviyesi de düşük olacaktır. (Sarıpek, Kesici, 2010)

4.6.2.2.3. Görevden Kaçma (Kaytarma)

Bu modele göre işçiler fırsatçı olarak kabul edilirler. Ve kaytarma eğilimindedirler. Bunu önlemek için firmalar etkin ücret ödemeyi kabul ederler (Baştav, 2011). Kaytarma olgusunun altında yatan şey eksik bilgidir. İşverenler çalışanlarının ne derece verimli çalışacakları ile ilgili tam bilgiye sahip olmadıkları için çalışanlarının kaytarma durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bu sorunun üstesinden etkin ücret ödemeyle gelinebilir. Ancak çalışanlara firmanın ödediği daha yüksek ücret, diğer firmaların da ücretlerini yükseltmeleri sonucunu doğurur (Yüksel, 2006).

Şekil 18: Kaytarma Modeli

Yüksel, 2006. Kaytarma Modeli. İçerdekiler Dışardakiler Modeli ve Sendikal Etkiler . Denizli: **Pamukkale Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.**

Şekil 18’de kaytarma olmama kısıtı NSC ile ifade edilirken, QL eğrisi emek arzı doğrusunu göstermektedir. Başlangıçta L_0-w^* noktasında dengede olan emek piyasası piyasayı temizleyecek olan L noktasının üzerinde bir noktaya denk gelmektedir. Çünkü kaytarma olmama kısıtı, firmanın denge noktasının üzerinde vermeye hazır olduğu bir seviyededir. O halde piyasada L- L_0 kadar bir gayrı iradi işsizlik söz konusu olmaktadır. Firmanın izleme yoğunluğu miktarını düşürmesi veya devletin işsizlik parasını yüksek bir seviyeye çekmesi durumunda NSC eğrisi sola doğru hareket edecektir. Bu değişim caydırmayı önlemek için önerilen ücret seviyesinin yükselmesi sonucunu doğurur. Yeni denge noktası olarak ortaya çıkan E_1 noktası hem ücretleri daha yüksek bir seviyeye çekmiş, hem de gayrı iradi işsizlik miktarını daha çok yükseltmiştir (Yüksel, 2006).

4.6.2.2.4. Mutluluk Modeli

G.A. Akerlof’a göre; reel ücret katılıklarına yol açan etkin ücret teorisinin altında diğer unsurların yanında sosyoloji de önemli bir yer tutar. Bu modeldeki çıkış noktası diğer üretim faktörleri ile emek unsuru arasındaki farkların ortaya konmasıdır. Bu farklar; işçilerin duygulara ve tercihlere sahip olması, motivasyonlarının olması, asimetrik bilgi oluşturan verimliliklerinin derecesinin tahmin edilemiyor oluşu, stres, sağlık, grev gibi özelliklerinin olması, likidite içermemesi, daha riskli olması, eğitim ihtiyacı, sahiplenilememesi, fayda fonksiyonlarının birbirleriyle ilişkili olması olarak sayılabilir. Bu özelliklerin tamamı işçileri, makine ve sermaye gibi diğer üretim faktörlerinden farklı kılar.

4.6.2.3. İçerdekiler Dışarıdakiler Yaklaşımı

Bu modelde herhangi bir firmada çalışan işçiler içerdekiler, iş arama sürecinde olup da uygun bir iş bulamamış bireyler ise dışarıdakiler olarak adlandırılmıştır. Yeni Keynesyenlerin reel ücret katılıkları üzerine yaptıkları çalışmaları dayandırdıkları modellerden biri de içerdekiler-dışarıdakiler modelidir. Bu modelde bu iki grup arasındaki farklar incelenmiş, emek piyasasının bu yapısından dolayı ortaya çıkardığı katılıklar açıklanılmaya çalışılmıştır.

Genel kapsamda emek piyasası ve özel kapsamda da istek dışı işsizlik temelinde literatüre kazandırılmış olan içerdekiler dışarıdakiler modeli,

İçerdekileri dışarıdakilerden daha avantajlı kılan en büyük etken işgücü devir maliyetleridir. Bu maliyetler; iş ilanı süreci, iş başvurusu ve değerlendirilmesi, tazminat, atma maliyetleri gibi maliyet kalemlerini içermektedir. Bu maliyetler aynı zamanda dışarıdakiler için de bir dezavantaj teşkil etmektedir. Mevcut işgücünü muhafaza etmek firma açısından daha karlı bir hale gelmektedir. Diğer taraftan içerdekilere avantaj sağlayan başka bir faktör ise haklarının

sendikalar tarafından korunuyor olmasıdır. Bu minvalde sendikalar işgücü piyasasında önemli bir işlev görerek hem etkin ücret teorisinin hem de reel ücret katılıklarının oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Firmaların yüksek işgücü devrine sahip olmaları durumunda işçilerin firmayla kuvvetli bir bağ kurmaları için motivasyonları azalacaktır. Bu durum hem verimliliği önemli oranda düşürerek firma açısından bir maliyet oluşturacaktır. (Sarıpek, Kesici, 2010)

İçerdekiler, hem çalışanların hem de işe yeni başlayanların işi daha iyi yapmaları için gerekli eğitimi vermekle görevlidirler. Bunun yanında muhtemel selefleri olabilecek dışarıdakilerin kendilerinin altında bir ücret seviyesi ile çalıştırılmalarına razı gelmeyeceklerdir. Çünkü eğittikleri dışarıdakilerin, işverenle yapacakları iş görüşmelerinde ellerini zayıflatacaklarının farkındadırlar. Bu durumda içerdekilerin dışarıdakileri eğitmeye razı olabilecekleri tek durum ücretlerin herkese eşit oranda verilmesi olacaktır (Bilgin, 2002).

Bu modelde söz edilmesi gereken başka bir kavram ise içsel emek piyasaları kavramıdır. İçsel emek piyasası firma yönetiminin işleyiş, organizasyon, istihdam gibi kararlarının alındığı birimdir. Geleneksel iktisada göre işgücünün ücretlendirilmesi, dağılımı ve eğitimi gibi konular direkt olarak ekonomideki değişkenler tarafından tespit edildiği için bu durumlar dışsal işgücü piyasası olarak adlandırılır. Bu iki yaklaşımın birbiri ile karıştırılmaması gerekir. İçsel emek piyasasında vasıfsız kademeler için dışarıdan işgücü sağlanırken, üst pozisyonlar için firma bünyesindeki yeterli olduğu düşünülen tecrübeli işçiler tercih edilirler. Bu yaklaşımın altında yatan en önemli unsur eksik enformasyon maliyetini düşürmektir. Böylece verimli çalışanların firma bünyesinde kalması sağlanmış olur. (Sarıpek, Kesici, 2010)

Denis J. Dorion tarafından yapılan bir çalışmada sendikaların etkili olduğu şartlarda ücret seviyelerinin belirlenmesi ve iş sözleşmelerinin detaylandırılmasında sendikanın kararlarının süreci belirlediğini, sendikaların istihdamdan daha çok ücret düzeyleri üzerinde etkin olmaya çalıştığını, sendikaların hedeflerinin üyelerinin haklarını korumak ve yeni çalışanları sendikalaştırmak olduğu sonucuna varılmıştır (Kablamacı, 2011).

F. Huizinga ve F. Schiantarelli'nin yaptığı diğer bir çalışmada içerdekiler dışarıdakiler modeli ekonomide karşılaşılan küçük olmayan şoklar, genişleme ve durgunluk dönemleri arasındaki simetriyi önemli ölçüde bozmaktadır. Solow ve Mc Donald ise denge noktasında gerçekleşen ücret seviyesi dışsal şoklara karşı hassasiyet göstermemektedir. İşgücünün marjinal verimliliği reel ücret düzeyinde meydana gelecek ufak çaplı bir değişiklik neticesinde dahi istihdam üzerinde çok büyük değişimler gerçekleştirebilecektir (Kablamacı, 2011).

Greenwald ve Stiglitz'e göre bulundukları pozisyonlara göre gerekli donanıma sahip olan firma çalışanları (içerdekiler) ile alınacakları iş pozisyonuna tam olarak uygun bir donanıma sahip olmayan (dışarıdakiler) birbirlerinin tam olarak ikamesi değildir. Dışarıdakilerin kendilerinden daha az bir ücretle işe alınmaları gibi bir durum karşısında, içerdekiler reaksiyon gösterirler ve onların verimliliklerinde bir düşme gerçekleşir. Bu riskleri almayan firmalar daha az ücretle işçi alımına sıcak bakmazlar. Bu da emek piyasasında tam temizlenme durumunun önünde bir engel teşkil etmektedir. (Büyükakın, 2007)

C. Gollier'a göre sendikaların içerdekiler için istenilen düzeyde bir ücrette direktmesi ve dışarıdakiler için piyasayı temizleyebilecek bir ücret seviyesi teklif etmesi durumunda istek dışı işsizliği ortadan kaldırabilir. Dolayısı ile dışarıdakilerin ücret seviyesi istek dışı işsizlik konusunda en önemli parametredir (Kablamacı, 2011).

Lindbeck ve Snower devir oranı maliyetlerinin dışarıdakilerin içerdekilerle rekabet edebilme kapasitesini son derece sınırlandıracağını ve hatta yok edebileceğini ortaya koymuştur. Bunun nedenleri; asgari ücret uygulaması ve bunun denge fiyat düzeyinden daha yüksek bir seviyede tespit edilmesi, etkin ücretin altındaki fiyat düzeylerinde verimlilik kaybı olacağı, bunun yanında işgücü devir oranının getirdiği maliyetler ve içerdekilerin işveren üzerinde oluşturdukları baskılardır. Modelin varsayımları ise, firmaların kendi başına karşılamaları gereken işgücü devri oranının maliyeti, içerdekilerin ellerinde bulundukları yaptırım gücü, yeni katılan işçinin bir süre sonra içerdekilerin avantajlarını paylaşması ve istihdamla ilgili tasarrufun firmada olmasıdır (Kablamacı, 2011).

Lindbeck ve Snower'a göre iş gücü devir oranı maliyeti, işe alım- işten çıkarma ve içerdekilerin yeni işçilere karşı düşmanca tavır sergilemeleri durumunda ortaya çıkan maliyet olarak üç kategoride incelenebilir. Ayrıca işgücü devir oranı üretime ilişkin olan ve ranta ilişkin olan maliyetler olarak da ayrılabilir. Üretime ilişkin olanlar; işe yerleştirme, pozisyona göre eğitime ve iş öncesi araştırma maliyetlerini içerir. Ranta ilişkin olanlar ise; işten çıkarma, yasal koruma ve kıdem yasalarıdır (Kablamacı, 2011).

İşçi eforu ile işgücü devir oranı arasında da bir korelasyon söz konusudur. Tüm firma kadrosu üzerinde olumsuz bir tesiri olması ve neticede bununla bağlantılı olarak çalışanların göstereceği çaba miktarı olumsuz etkilenecek düşecektir. Bu ilişki ikame ve gelir etkilerine bağlı olarak açıklanabilir. İkame etkisi işçinin performansı üzerinde olumsuz bir etki bırakacakken, gelir etkisi işten atılma riskini bertaraf etmek için çalışanın daha fazla çaba sarf eder. (Kablamacı, 2011)

İçerdekiler-dışarıdakiler modeli aynı zamanda enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı olarak Türkçeleştirilmiş NAIRU kavramının açıklanmasında da kullanılmaktadır. Bununla ilgili ayrıntılara ilgili bölümde değinilecektir.

4.7. Koordinasyon Başarısızlıkları

Koordinasyon başarısızlığı, Yeni Keynesyen literatürde ücretlerdeki ve fiyatlardaki yapışkanlıkları açıklamada kullanılan önemli faktörlerden bir tanesidir. Bir firma bir ürünle ilgili fiyat belirleme sürecinde aynı veya benzer ürünü üreten diğer bir firmanın da fiyatını göz önünde bulundurmak zorundadır. Dolayısıyla bu yaklaşımdan hareketle, ekonomideki bir firmanın aldığı fiyat kararının tüm ekonomi üzerinde etkili olabileceğini söyleyebiliriz (Akarsu, 2017).

Ekonomide para arzında bir azalma olduğunu farz edelim. Bu değişikliğin sonucunda toplam talepte de düşüş yönünde bir değişim gerçekleşecektir. Fiyat ve ücretlerin katı olduğu varsayımından hareketle, süreç kendini toparlayamayacak ve üretim ve istihdamda düşüş devam ederek konjonktürel bir daralma sürecine girilecektir. İşte böyle bir durumda firmaların her birinin fiyatlarını aşağı çekerek üretim miktarlarını artırmaları yönünde bir motivasyonları olmayacaktır. Bu da katılıklardan dolayı kötüleşen ekonomi üzerinde daha kötü bir sonuç doğuracaktır. Firmaların bu yönde bir motivasyondan yoksun olmaları merkezi planlamanın olmadığı bir piyasada iktisadi birimlerin etkinliklerini başarılı bir şekilde koordine edememeleri ile sonuçlanır (Yay, 2012).

Ekonomik aktörlerin rasyonel karar alma davranışına sahip olmalarına rağmen karar alma süreçlerinde kendilerini güdüleyen sinyalleri toplam talepten değil, kendi maliyetlerinden ve fiyatlarından almaları koordinasyon başarısızlığıdır. Toplam talebin verdiği sinyali almamalarının diğer bir sebebi de diğer firmaların da kendileri gibi hareket etmeyeceklerine olan inançlarıdır. Koordinasyon başarısızlığı kavramı eksik rekabet piyasalarından kaynaklı bir başarısızlık olarak açıklanabilir. (Sarıpek, Kesici, 2010) Yeni Keynesyen İktisatçılardan bazısı en önemli makroekonomik problemin koordinasyon başarısızlıkları olduğunu dolayısıyla analizlerinin merkezine de onu almışlardır. Açacak olursak, ekonomideki aktörler kendi maliyetlerini ve fiyatlarını toplam nominal talepten daha çok kale alırlar. Buda onların ekonomideki diğer aktörlerin de kendilerine benzer reaksiyonlar vermeyeceğini düşünmediklerinden toplam talepteki hareketlenmeler karşısında çıktı üzerinde dalgalanmalar oluşturacaktır. (Büyükakın, 2007)

Koordinasyon başarısızlığı, gerek fiyat belirlemede gerekse de işgücü piyasasındaki ücretlerin belirlenmesi sürecinde söz konusu olabilmektedir. Sendikaların ücret görüşmeleri sırasında diğer sendikaların tutumlarını dikkate almaları, firmaların da yine fiyat belirleme sürecinde diğer firma davranışlarını takip etmeleri göz ardı edilemeyecek bir gerçek olarak karşımıza çıkar. Bu da tüm iktisadi birimlerin rasyonel hareket etmelerini varsaymamız durumunda bile fiyatlarda ve ücretlerde yapışkanlıkla karşılaşabileceğimiz sonucunu ortaya çıkarır (Sarıpek, Kesici, 2010).

Gordon'a göre koordinasyon başarısızlıkları makro ekonominin çözülmesi gereken en hayati sorunudur. Mankiw ise durgunlukların asıl kaynağının koordinasyon başarısızlığı olduğunu dile getirmiştir. (Sarıpek, Kesici, 2010) Ancak Romer bu modelin dalgalanmaları tatmin edici bir şekilde açıklayamadığını, sebebinin ise modelin nominal değişkenlikleri içermemesi olduğunu söylemiştir. (Büyüakın, 2007)

4.8. NAIRU

NAIRU kavramı İngilizce Nonaccelerating Inflation Rate of Unemployment kelimelerinin baş harflerinden oluşturulmuş bir kavram olup, Türkçe enflasyonun hızlanmasını engelleyerek kararlı bir durumda kalmasını sağlayan işsizlik oranı olarak ifade edilebilir. Bu yaklaşıma göre, işsizlik seviyesi NAIRU düzeyinin altında bir noktada ise, ekonomideki enflasyon oranı yükselme trendine girecek; tersi bir şekilde işsizliğin NAIRU'dan daha yüksek bir düzeyde gerçekleşmesi halinde enflasyon oranı azalma eğiliminde olacaktır (Yiğit, Gökçe, 2012).

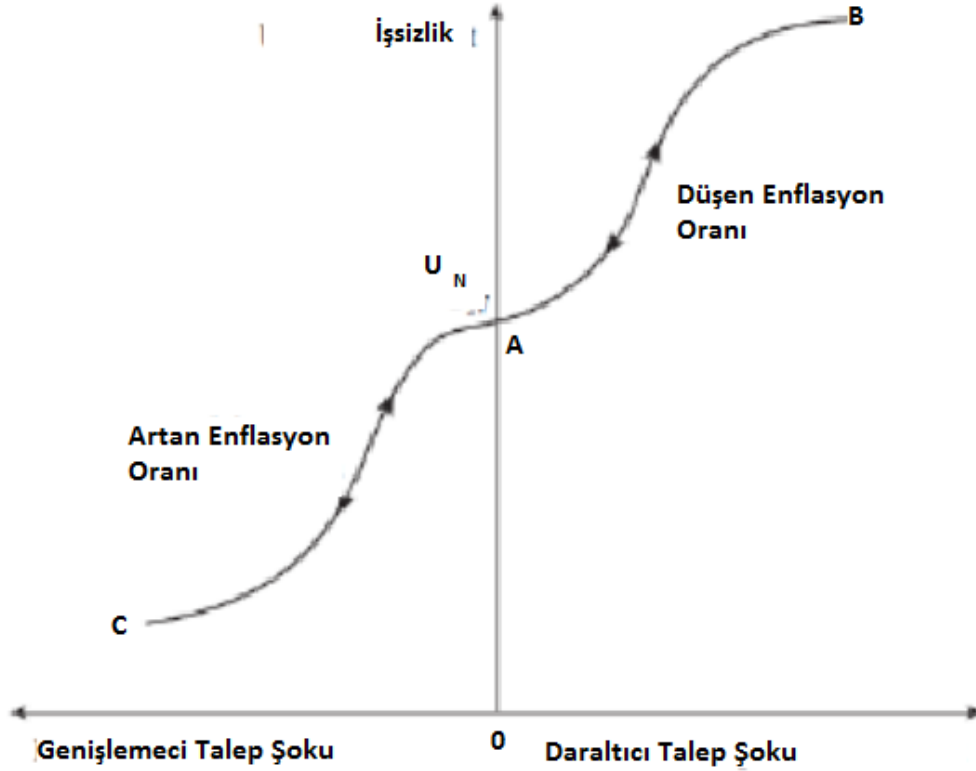
1958 Yılında Philips'in İngiltere Ekonomisi için yaptığı ve 1861 ile 1957 yıllarını kapsayan nominal ücretler ile işsizlik arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Philips Eğrisi, 1960 yılında Lipsey tarafından bu çalışmalara teorik alt yapı kazandırılmıştır. Samuelson ve Solow 1960'ta bu eğriyi işsizlik ile enflasyon arasındaki ilişkiyi gösteren bir hale dönüştürerek iktisat literatürüne kazandırmışlardır. Seyreden yıllarda gerçekleşen ekonomik değişiklikler Philips Eğrisinin geçerliliğini sorgulatmışsa da, Monetaristlerce kısa dönemde geçerli olsa bile uzun dönemde böyle bir ilişkinin kurulamayacağını savunmuşlardır. Uyarlanmış beklentiler hipotezine göre ortaya çıkmış bu yaklaşım, Muth'un rasyonel beklentiler hipotezini ortaya atmasıyla yeniden sorgulanmaya başlamıştır. 1975'te Modigliani ve Papdemos'un geliştirdiği NIRU (Noninflationary rate of unemployment) kavramından bir süre sonra 1980 Yılında ilk kez Tobin'in kullandığı NAIRU kavramı iktisat literatürüne kazandırılmıştır (Yiğit, Gökçe, 2012).

Doğal işsizlik oranı ile ilgili iki farklı yaklaşım gelişmiştir. Bunlardan ilki doğal işsizlik oranı hipotezi olarak adlandırılmakta ve bu yaklaşıma göre uzun dönemde doğal seviyesine ulaşan işsizlik seviyesi ücret artışı ile işsizlik arasındaki ilişkiyi ortadan kaldıracaktır. Ancak kısa dönem için Philips Eğrisindeki karşılıklı etkileşim gerçekleşmeye devam edecektir. İkinci yaklaşıma Histerisiz adı verilmekte ve buna göre ise; ekonominin karşılaştığı şokların işsizlik düzeyi üzerinde kalıcı etkileri olmaktadır. Dolayısıyla ekonomideki şokların büyüklüğü oranında işsizliğin doğal seviyesi de değişecektir (Şanlı, 2018).

NAIRU kavramı Doğal İşsizlik Oranı (NRU)'ya benzer bir kavram olsa da bir takım farklılıklar içermektedir. Birincisi; NRU Walrasyen genel denge ekseninde ortaya konmuş bir kavram olup, piyasaların temizlendiği varsayımını içerirken; NAIRU fiyatlardaki aşırı arz ve talep değerlerindeki oynamaların ortaya çıkardığı dengesizlik içeren bir kavramdır. İkincisi; NAIRU yeni keynesyen, NRU monetarist varsayımlar altında ortaya çıkmış kavramlardır. Ve üçüncü olarak; NRU emek piyasasının karakterindeki değişikliklerden kaynaklanan sabit ve uzun dönemli bir kavramken; NAIRU kısa dönemde dahi değişken olduğu varsayılan bir kavramdır (Şanlı, 2018).

NAIRU kavramında zaman içerisinde bir değişkenlik söz konusudur. Ancak iktisatçılar arasında bunun sebepleri konusunda bir uzlaşma gerçekleşmemiştir. Ball ve Mankiw'e göre bunun altında yatan sebep verimliliklerin değişmesidir. Verimlilikten kastedilen ise teknolojik gelişmeler, rekabetteki yükseliş, gün be gün küreselleşen ekonomi, dünya ekonomisiyle entegre olan ülke ekonomilerinin sayılarının artması ve yaygınlaşması olarak sayılabilir. Bu yaklaşıma göre verimlilik ve NAIRU arasında ters bir ilişki söz konusudur (Yiğit, Gökçe, 2012).

Ücretlerdeki ve fiyatlardaki değişim ile işsizlik arasında ters yönlü bir ilişki söz konusudur. İçerdekiler ekonomideki işsizlik oranını dikkate alarak hareket ederler. İşsizlik seviyesi yüksek bir durumda ise çalıştıkları firmadan yüksek ücretler talep etmekten kaçınacaklardır. Ancak eğer tersi bir durum söz konusuysa, yani işsizlik istikrarlı bir seyir izliyorsa daha fazla ücret talep etme yolunu tercih edebilirler. (Yıldırım, Lopcu, 2010)

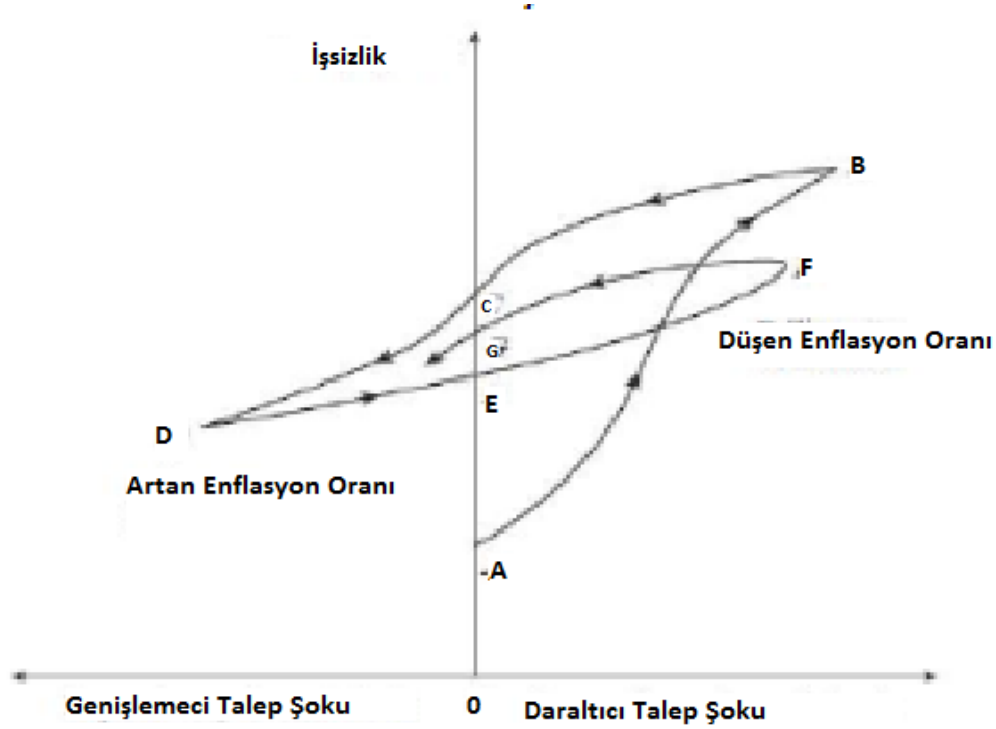

Şekil 19: Doğal İşsizlik Oranı'na Göre Ekonomideki Şokların İşsizlik Üzerindeki Etkisi

<https://www.studocu.com/de/document/universita-degli-studi-di-berghamo/macroeconomics-110001-eng/zusammenfassungen/cap-7-riassunto-modern-macroeconomics/1427113/view>. 28.05.2019

Şekil 19’da Friedman’ın Monetarist Doğal İşsizlik tanımına göre, Toplam talepteki bir şok karşısında doğal işsizlik oranı herhangi bir değişikliğe uğramayacaktır. Kısa dönemde işsizlik üzerinde geçici etkileri görülse bile uzun dönemde işsizlik seviyesi yine doğal oran seviyesine dönecektir. Yukarıdaki şekle göre U_N Doğal işsizlik seviyesidir. Ekonomide karşılaşılan herhangi bir talep şoku karşısında ekonomi B noktasına gelecektir. Diğer taraftan Genişlemeci bir talep şoku ile karşılaşıldığı durumda ise C noktasına hareket edecektir. Her iki durumda da ekonominin denge noktası yakalayıp istikrarlı hale dönmesi durumunda işsizlik doğal oran seviyesine geri dönecektir. Fakat ekonometrik araştırmalar doğal oran hipotezinin gerçeği yansıtmadığını ortaya koymuştur. Doğal oran hipotezinin geçerli olmamasının altında yatan sebepler; güçlü sendikalar, yüksek işsizlik tazminatları, asgari ücret uygulamaları, işsizlik sigortaları ve yüksek vergiler olarak sıralanabilir.

(<https://www.studocu.com/de/document/universita-degli-studi-di-berghamo/macroeconomics-110001-eng/zusammenfassungen/cap-7-riassunto-modern-macroeconomics/1427113/view>)
28.05.2019

Şekil 20: NAIU'ya G6re Ekonomide Karşılaşılan Bir Talep Şokunun İşsizlik zerindeki Etkisi

<https://www.studocu.com/de/document/universita-degli-studi-di-ergamo/macroeconomics-110001-eng/zusammenfassungen/cap-7-riassunto-modern-macroeconomics/1427113/view>, 28.05.2019

Şekil 20'da A noktasında olduğu kabul edilen bir ekonominin negatif bir talep şoku ile karşılaşması durumunda işsizlik oranının B noktasına geldiğini kabul edilmiştir. Ekonomi toparlanma sürecine girdikten histerisiz etkisi sebebiyle sonra tekrar A noktasına d6nmez. Bunun yerine ekonominin yeni NAIU noktası C noktası olur. Ekonomide pozitif y6nde bir talep şokuyla karşılaşılması durumunda işsizlik oranı D noktası seviyesine geriler. Ekonomi toparlanıp ikinci bir defa daha denge noktasına gelirse bu kez tıpkı negatif şokta gör6ld6đü gibi eski seviyesine d6nmek yerine histerisiz etkisi dolayısıyla işsizlik seviyesi E noktasında dengelenir. Bu durumu 6zetleyecek olursak; NAIU, ekonomide karşılaşılan bir şokun ortaya çıkardığı işsizlik seviyesinden etkilenir (<https://www.studocu.com/de/document/universita-degli-studi-di-bergamo/macroeconomics-110001-eng/zusammenfassungen/cap-7-riassunto-modern-macroeconomics/1427113/view>).

Burada değinilmesi gereken başka bir nokta ise enflasyon baskısının temel sebeplerinden biri olan işsizlik ağığı kavramıdır. Bu kavram ekonomide gör6len cari işsizlik oranı ile NAIU arasındaki farkı ile ifade edilir (Yiğit, G6ke, 2012).

1990'lı yılların üçüncü çeyreğinden itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nde NAIRU oranı yüzde 6 seviyesinin biraz altındaydı. Bu durum karşısında enflasyon seviyesinde bir herhangi bir yükselişle karşılaşılmamış olması bu teori ile ilgili ciddi şüphelerin gelişmesine sebep olmuştur (Bilgin, 2002).

4.9. Philips Eğrisi

İktisat Biliminin üzerinde çalıştığı konuların başında büyüme gelmektedir. Büyüme hedefinin gerçekleştirilebilmesinin olmazsa olmaz koşulları arasında enflasyon oranı, işsizlik seviyesi, kur-faiz- finans istikrarı, ödemeler bilançosu dengesi gibi kavramlar gelmektedir. Görüldüğü gibi iktisat politikalarının altında gerçekleştirilmesi planlanan ana hedeflerle, bunları sağlayacak ara hedefler bulunmaktadır. İşte enflasyon ve işsizlik ile büyüme hedefi arasındaki ilişkiler ilk olarak A. W. Philips tarafından 1958 yılında ortaya atılan Philips Eğrisi ile açıklanmaya çalışılmıştır (Yalçınkaya, Kaya, 2017).

Literatürde başlangıçta önemli bir yer tutan Philips Eğrisi, 1960'lı yıllarda karşılaşılan stagflasyon kavramı ile popülerliğini yitirmiştir (Korkmaz, 2010).

Philips Eğrisi'nin Türkiye ile ilgili yapılmış çalışmaları birçok çelişki barındırmaktadır. Bunların ana kaynağı, çalışmalar yapılırken ekonominin yapısal karakteristiğinin yeterince göz önüne alınmamasıdır (Erugur, 2011).

1980'li yıllarda yeniden canlanan Philips Eğrisi sadece işsizlik oranı ile enflasyon gibi genel kavramları dikkate alırken, tüketiciler ve firmalar arasındaki etkileşimleri dikkate almadığı için eleştirilmiştir. Keynesyen Rasyonel Denge Modellerine göre, fiyatların katılığı varsayımı altında fiyatlar ile işsizlik arasında ters yönlü bir etkileşim bulunmaktadır. Yeni Keynesyen Philips Eğrisi mikro temelli firma davranışları göz önünde bulundurularak güncellenmiştir. Yeni Keynesyen Philips Eğrileri, zamana bağlı olanlar ve şok karşısında enflasyon üzerinde kalıcı etki bırakan olmak üzere iki grupta incelenebilir (Ekren, Parasız, 2014).

Orjinal Philips eğrisi 1958 yılında iktisat yazınındaki yerini aldıktan sonra, ilerleyen zamanda Lipsey, Solow ve Samuelson tarafından geliştirildikten sonra sırasıyla; M. Friedman ve E. Phelps tarafından adaptif beklentiler ilave edilmiş Philips Eğrisi-Doğal oran hipotezi, R. Lucas tarafından Rasyonel beklentiler ilave edilmiş Philips Eğrisi-Eksik bilgi varsayımı ve son olarak Yeni Keynesyen iktisat tarafından nominal rijitlikler altında Philips eğrisi şeklinde yorumlanmıştır (Akkuş, 2018).

1980’li yıllarda Keynesyen cephede geliştirilen rassal denge modellerinin iktisat yazınındaki yerini almasıyla birlikte Philips Eğrisi yeniden makroekonominin gündeminde önemli yerini ele geçirmeyi başarmıştır. Söz konusu modellerde sadece işsizlik ve enflasyon arasındaki mikro değişkenler değil, bunun yanında yapışkan fiyatlar ve bunun talep düzeyine etkisi de ele alınmıştır. Bu modellerdeki varsayımların bir diğeri ise tekelci rekabet koşullarında çalışan firmaların fiyatları belirlmesidir. Bu firmaların optimizasyona yönelik davranışları Philips eğrisini şekillendirmektedir (Ekren, Parasız, 2014).

Yeni Keynesyen Philips eğrilerinin zamana bağlı olanlarında firmalar fiyatlarını belirlerken belirli zaman periyotlarında değişiklik yapma yoluna giderler. Bunun yanı sıra modele göre firmalar aynı anda fiyat değişikliği yaparlar. Bu şartlar altında ekonominin maruz kaldığı bir şok durumunda fiyatların eski denge noktasına ulaşmaları zor olmaktadır. Tekelci rekabet piyasasında çalıştıkları varsayılan firmaların varlığı ise yeni keynesyen Philips eğrisinin diğer özgün bir yanıdır. Şoklarla karşılaşılması durumunda ise cari enflasyonun beklenen enflasyonla eşit olması durumunda kısa dönemde potansiyel çıktı düzeyine ulaşılacaktır. Dolayısıyla enflasyon düzeyindeki herhangi bir değişiklik durumundan reel çıktı düzeyi önemli bir değişikliğe uğramayacaktır. Ancak başka bir yaklaşıma göre ise bir şokun çıktı düzeyi ve enflasyon üzerindeki etkisi, şok sona ermesine rağmen edecektir (Ekren, Parasız, 2014).

1973 ve 1979 yıllarında petrol fiyatlarının 4 katına ve ardından 2 katına çıkması sonucunda, mevcut emek ve sermaye miktarlarında herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen çıktı düzeyinde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Yaşanan bu arz şoklarının sonucu fiyatlar üzerinde etkisini göstermiştir. Söz konusu değişiklik emek piyasasındaki daralmadan veya ilerde gerçekleşmesi beklenen enflasyon değerlerinden tamamen bağımsız olarak ortaya çıkmıştır. Fiyatlardaki bu değişiklik ise gerek ithal edilen ürünlerin fiyatlarında meydana gelen artıştan, gerekse de emek piyasasındaki üretim getirisinin üzerinde kalan ücret oranlarından kaynaklanmaktadır. Sonuçta ortaya çıkan tablonun sebebi maliyet itişli enflasyon olarak gözükmüştür. Fiyat şoklarını (p), Philips Eğrisine eklemlememiz durumunda modern biçimi elde etmiş oluruz:

$$\pi = \pi^e - w(u - u_n)p$$

Anlaşılabacağı üzere Yeni Keynesyen Philips Eğrisi veya modern Philips Eğrisi fiyat ve ücretlerde görülen yapışkanlık durumunu da bünyesinde barındırmaktadır. Ücretlerin veya fiyatların esnek olması durumunda Philips eğrisi de o oranda dik olacak, tam esneklik

sözkonusu ise w çok büyük bir değer alacaktır. Buna karşın kısa dönem Philips Eğrisi düşey bir hal alacaktır. Sonuç olarak Yeni Keynesyen yaklaşıma göre eksik istihdam ile enflasyon arasında uzun dönem ya da kısa dönem değiş tokuşu söz konusu değildir (Ekren, Parasız, 2014).

4.10. Histerisis Kavramı

Histerisiz etkisi; ekonomide karşılaşılan bir arz veya talep şoku sonrasında işsizliğin artması, şok ortadan kalktıktan sonra ise işsizlik seviyesinin eski düzeyine dönememesi olarak tanımlanabilir. Bu tanıma göre şu anda ekonomide görülen işsizliğin altında geçmiş dönemde yaşanan işsizlik vardır denebilir (Sarıpek, Kesici, 2010). 1980’li yıllarda Avrupa’da yapılan ampirik çalışmalarda doğal işsizlik oranının cari işsizlik patikasını takip ettiği yönünde sonuçlar elde edilmiştir (Bilgin, 2002). Parasalcı ekolün temsilcileri tarafından sabit olduğu düşünülen doğal işsizlik oranı, cari işsizlik oranı tarafından kalıcı olarak ileri veya geri bir seyir izleyebilir (Sarıpek, Kesici, 2010).

Hysteria kavramı, sağlık bilimlerinde kullanılan ve ‘sinir bozukluğu’ anlamına gelen ruhsal bir rahatsızlık durumunu ifade eder. Ayrıca İngilizcede ‘aşırı heyecan, coşkunculuk’ gibi karşılıkları da vardır. Yine aynı terim yunanca ‘arkasından gelen’ anlamına gelir. İktisat literatüründe ilk kez Phelps tarafından 1972 yılında kullanılan bu terim, ekonomide görülen geçici şokların işsizlik düzeyi üzerinde etkileri olduğunu ifade etmek için kullanılmıştır. (Onur, 2011)

4.10.1. Histerisiz Kavramını açıklayan Modeller

Histerisiz kavramını açıklayan üç farklı model vardır. Bunlar; beşeri sermaye, içerdekiler dışarıdakiler ve kurumsal modellerdir.

4.10.1.1. Beşeri Sermaye Modeli

Bu modele göre herhangi bir şokla karşılaşan ekonomide karşılaşılan işsizlik sonucunda çalışırken işle ilgili bilgisini ve seviyesini belli bir oranda artırmış olan çalışanlar, işten çıkarıldıktan sonra işsizlik süreciyle karşılaşır. Eskiden kalifiye olan bu işçiler işsizliğe maruz kaldıkları süreç boyunca yeteneklerini ve bilgilerini tazeleyip güncelleyemeyecekleri gibi, üstelik bu özelliklerini kaybetmeye başlayacaklardır. Tabiri caizse beşeri sermaye toplamda bir aşınmaya uğrayacaktır. Daha sonra ekonominin düzeldiği ve eski seviyesine geldiği durumda sonradan işsiz kalmış ve yeteneklerinin büyük kısmını kaybetmiş bu kişiler

iş bulmada sıkıntılarla karşılaşacaklardır. Dolayısıyla doğal işsizlik seviyesi karşılaşılan işsizlik seviyesinin büyüklüğü oranında gerileyecektir.

Histerisiz kavramına getirilen temel açıklamalardan biri daha önce çalışıp da işsiz kalan bireylerin işle ilgili enformasyonlarının ve yeteneklerinin seviyesinde gerçekleşen azalmalardır (Bilgin, 2002).

4.10.1.2. İçerdekiler dışarıdakiler modeli

Önceden çalışan olarak nitelendirilen içerdekilerin bir kısmının resesyon döneminde işsiz kalması sonucunda işsizlik oranı artacaktır. Ekonominin eski seviyesine gelmesi sonrasında eskiden içerdekiler olarak adlandırılan şimdiki dışarıdakiler, mevcut içerdekilerin ücretlerini düşürmüş olmasından ve dışarıdakilerin işe girmesini engellediklerinden dolayı işe giremezler (Sarıpek, Kesici, 2010).

İşsizliğin uygun politikalarla düşürülmesi durumunda doğal işsizlik oranı, cari işsizliğin patikasını takip ettiği için, aşağı doğru bir seyir izleyecektir. Ekonomi daha alt seviyede bir noktaya varana kadar hayata geçirilen genişletici politikalar enflasyon yaratacaklardır. (Büyüakın, 2007)

4.10.1.3. Kurumsal Modeller

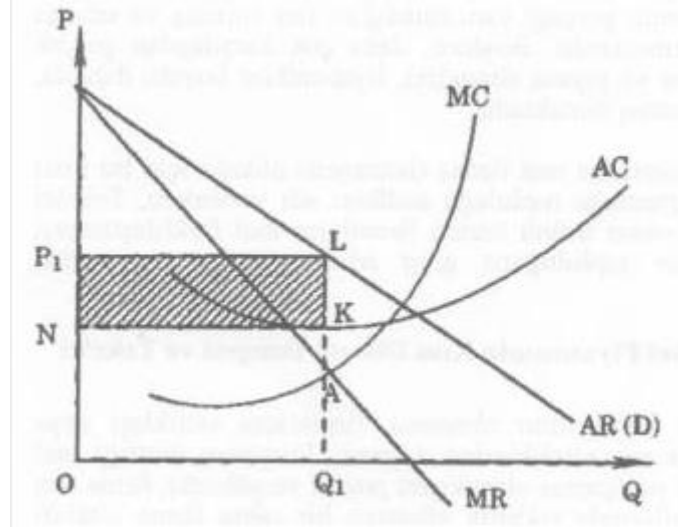
İşgücü piyasasının karakteristik ve yapısal özellikleri, ekonominin maruz kaldığı şoklar karşısında hemen reaksiyon vermemesine sebep olur (Sarıpek, Kesici, 2010).

4.11. Eksik Rekabet

Blanchard ve Kiyotaki gibi bir takım Yeni Keynesyenler dalgalanmaların sebebinin öncelikle eksik rekabet içeren piyasalar olduğunu toplam talep dışsallığından dolayı tekeli firmanın düşük çıktı seviyesi ile çalışacağını, bu dışsallığın ufak menü maliyetleriyle bir arada düşünüldüğünde çıktı oranının ve refahın üzerinde önemli bir işlevi olacağı sonucuna varılır. (Büyüakın, 2007)

Yeni Keynesyenler piyasa başarısızlığı yaklaşımını temellendirirken firmaların tam rekabet değil, monopolcü rekabet piyasalarında çalıştıklarını kabul etmişlerdir. Tam rekabet koşullarında çalışan bir firmanın piyasada oluşan denge fiyat düzeyi üzerinde bir fiyat ile ürününü satması olasılık dışındadır. Oysaki firmalar piyasa gücünü kullanmak yoluyla belirledikleri fiyatı maliyet seviyesinden daha yüksek bir fiyata satabilmektedirler. Yeni

keynesyenlere göre sosyal maliyetler, firmaların katlandıkları maliyetlerden daha düşüktür. Bu durum toplam talep dışsallığına yol açabilmektedir (Akarsu, 2017).

Şekil 21: Kısa Dönem Monopolcü Rekabet Piyasası Dengesi

Dinler, 2019. **Mikro Ekonomi**. İstanbul: Ekin Yayınevi

Firmanın sattığı malın ikamesinin zor olduğu bir durum söz konusuysa, firma tekolci olarak hareket edecektir. Böyle bir durumda firmanın elde edeceği kar aşırı kar olacaktır. Şekil 21’de marjinal gelirin marjinal maliyete eşit olduğu A noktasında firma Q_1 kadar malı P_1 fiyattan satabilecektir. Bu malın ortalama maliyeti ise K noktasına denk gelen N fiyat düzeyidir. Dolayısıyla taralı alana denk gelen $NKLP_1$ kadar bir aşırı tekolci karı ortaya çıkacaktır. Ancak bu karı fark eden firmaların piyasaya girmeleri veya bu mala eşdeğer malların üretilmesi ile birlikte zamanla bu aşırı kar azalacaktır. Yeni keynesyen modelde de piyasaların Yeni Klasiklerin varsaydığı gibi tam rekabet değil, eksik rekabet koşulları altında çalıştığı varsayılır (Dinler, 2019).

4.12. Asimetrik Enformasyon

Klasik İktisat ideal bir dünyayı betimlemektedir. Tam rekabet piyasası kabulü bunun bir örneğidir. Bunun yanında diğer bir kabul ise tüm piyasa aktörlerinin mevcut ekonomik koşullar ve piyasa şartları hakkında hem tam bilgi sahibi oldukları hem de tüm aktörlerin bilgi sahibi olma konusunda eşit olmalarıdır. Diğer taraftan bu varsayımların yanında bilgiye ulaşmanın da maliyet içermediği varsayılır. Bu varsayımların gerçek dünyada bir karşılığının olmadığı tartışılmazdır. İktisat teorisi bağlamında da bu gibi varsayımlar geçerliliğini yitirmişlerdir. (Genç, Kadah, 2017)

Gerçek dünyada tüm ekonomik faaliyetlerde ilgili tarafların sahip oldukları bilgilerin orantısız olması literatürde ‘Asimetrik Enformasyon’ olarak isimlendirilir. Bu konuyla ilgili çalışmaların başını çeken Joseph E. Stiglitz, George A. Akerlof ve M. Spence yaptıkları çalışmaların karşılığında 2001 Nobel Ekonomi Ödülü’nü almaya hak kazanmışlardır. Yeni Keynesyen Ekole mensup bu bilim insanlarının yaptığı çalışmaların neticesinde asimetrik enformasyonun yarattığı piyasadaki aksaklıklar karşısında devlet müdahalesi zorunlu hale gelmektedir. Teorisini ve ekonomiye müdahalenin gerekliliği konusunda asimetrik enformasyonu işaret eden Stiglitz’e göre asimetrik enformasyonun varlığı durumunda piyasaların etkin olması(Cournout-Nash Dengesi) ancak müstesna durumlarda söz konusu olabilmektedir. (Genç, Kadah, 2017)

Asimetrik enformasyon konusunda ilk çalışmalar A. Smith, Marshall, Weber, Sismondi ve Mill gibi klasikler tarafından da yapıldı. Ancak bunlar asimetrik enformasyona değinmelerine rağmen kendi ekonomik teorilerinde yer vermediler. Örneğin A. Smith sermaye piyasasında faiz oranlarının değişmesi durumunda risk paylaşımı yaparken taraflar arasındaki bilgi orantısızlığından söz etmiştir. Marshall emek piyasasında işe alım süreci ve çalışma hayatında bilgi eşitsizliği konularının varlığına vurgu yapmış olmasına rağmen modeli karmaşıktıracağı düşüncesi ile bunun çok aşırıya gitmemek şartıyla göz ardı edilebilecek bir faktör olduğunu söylemiştir. (Genç, Kadah, 2017)

Yirminci Yüzyılda Stigler, Hayek ve Arrow bu konu ile ilgili çalışmalar yapmışlardır. George Stigler enformasyon elde etmenin hesaplanabilir bir maliyeti olduğunu gündeme getirmiştir. Hayek bu sorunun piyasada sorun yaratması bir tarafa hiçbir politikayla bu aksaklık kaynağının telafi edilemeyeceğini iddia etmiştir. Keneth J. Arrow sigorta piyasasından örnek vererek sinyal verme veya ters seçim gibi modellerin aksine taraflar arasında bilgi eşitsizliği olduğunu, bunun da sigorta yaptıran müşterinin sigorta konusu hakkında sigorta şirketinden çok daha fazla bilgi sahibi olması ile açıklamıştır. Burada kullandığı kavram ‘Ahlaki Tehlike’ kavramıdır. (Genç, Kadah, 2017)

4.12.1. Ters Seçim

Akerlof otomobil piyasası üzerinde yaptığı çalışmalar neticesinde özellikle kullanılmış otomobil piyasasında enformasyona sahip olmanın külfetli olacağını, bunun sonucunda da ters seçim mekanizmasının işleyeceğini ortaya koymuştur. Piyasadaki kalitesiz paranın kaliteli olanı kovacağını söyleyen Grasham Yasası’nın otomobil piyasasında geçerli olacağını

kalitesiz arabaların kalitelileri piyasa dışına iterek dengesizlik meydana getireceğini iddia etmiştir. (Genç, Kadah, 2017)

Sigortacılık da Ters Seçim ile karşılaşılabilir bir aktördür. Burada sigorta şirketi müşterisine oranla daha az bir bilgiye sahiptir. Sigorta prim oranının artırıldığını varsayarsak, sigortalatacağı şeyin düşük risk içerdiği müşteriler bu durumun farkında olduğu için fazla maliyete katlanma gereği hissetmeyecek ve sigortalatmaktan vazgeçecektir. Yüksek riskli müşteri ise karşı karşıya kaldığı riskin sigorta priminin artan maliyetinden daha fazla olduğunu bildiği için yüksek prim tutarını kabul edecektir. (Genç, Kadah, 2017)

Akerlof'a göre piyasadaki ürünlerin kaliteleri konusunda müşteriler eksik bilgi sahibidirler. Bu sorunun üstesinden gelmek için üretici firmalar garanti sistemleri geliştirmişlerdir. Bunun yanında 'markalar' kalite garantisi verebileceği gibi müşterinin olumsuzlukla karşılaştığı bir durumda bu markayı tercih etmeyerek bir misilleme avantajı da sağlar. Bu gibi durumların önüne geçmek için üretici firmalar veya marka sahipleri sertifika alma veya lisans edinebilir. (Genç, Kadah, 2017)

4.12.2. Mesleki Sinyaller

Michelle Spence iş başvuru sürecini incelemiş, adayın başvuru öncesinde işyeri ilgililerine sunduğu kişisel bilgilerini içeren CV, sertifika ve diploma gibi belgeler sunarak bir sinyal vermiş olur. Bu gibi durumlarda işveren, adaya oranla çok daha az bilgi sahibidir. Bu da işe alım sürecindeki izlenimleri değerli kılar. (Genç, Kadah, 2017)

4.12.3. Ayırt etme

Rotschild ve Stiglitz ayırt etme problemi ile ilgili kayda değer çalışmalar yapmışlardır. Sigorta sektörü ile ilgili yaptıkları çalışmada sigorta şirketlerinin maruz kaldıkları riskleri bertaraf etmek için bir takım farklı tarifeler uyguladığını ve hatalı bilgi veren müşterilerin için bazı müeyyidelere maruz kalacağını söylemişlerdir. Curnout-Nash dengesi hedefleyen Rotschild-Stiglitz modeli farklı fiyat sepetleri sunulmasının risk oranında düşüş sağlayabileceğini iddia etmiştir. (Genç, Kadah, 2017)

Bu modeli emek piyasasına da uygulayabiliriz. Şöyle ki; işverenin işçinin gerçek durumu ile ilgili karşı karşıya kaldığı riski azaltmak için, tek bir iş sözleşmesi yerine farklı özelliklere karşın farklı ücret uygulamalarını barındıran sözleşmeler hazırlanır. Buradaki amaç çalışmak isteyen ve işe başvurmuş adayın bu çeşitlendirilmiş sözleşmelerden kendi özelliklerine uygun olanı seçmesidir. Bu durumda işveren kendi riskini adayla paylaşmış olmaktadır. Tek

sözleşmenin olması durumunda işveren yegâne seçici durumunda olup tüm riski kendi üzerine alırken, bu şekilde işçi adayına seçme şansı verilerek işverenin maruz kaldığı risk paylaşılmış ve dolayısıyla azaltılmış olmaktadır. (Genç, Kadah, 2017)

Stiglitz asimetrik enformasyon sorunu karşısında devlet müdahalesinin gerekliliğini savunmuştur. Piyasanın bu aksaklıklara rağmen kendi kendine dengeye gelmesini istisnai bir durum olarak görürken hangi durumlarda nasıl müdahale edilmesi ve hangi durumlarda müdahalenin gerekli olmadığı konusunun ise zamana ve yere bağlı olarak değişeceği şeklinde açıklık getirmiştir. Şuna da bir açıklık getirmek gerekir ki Stiglitz'in müdahaleden kastettiği durum piyasa başarısızlığını kabul eden iktisatçıların önerdiği optimal politikaların çok daha ötesinde politikalarlardır. (Genç, Kadah, 2017)

4.13. Özelleştirme ve Kamu Müdahaleleri

Özelleştirme dar anlamda, yönetimi veya mülkiyeti kamunun olan bir iktisadi birimin özel sektöre devredilmesi olarak tanımlanırken, geniş anlamıyla devri gerçekleştirilen yapının mülkiyetinin ve yönetiminin devredilmesinin ötesinde serbest piyasa koşulları altında çalışacak koşullara büründürülmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılmasını içermektedir. Özelleştirme yapmanın temel sebebinin altında kamusal alanın elindeki kaynakları etkili ve verimli kullanamıyor oluşu yatmaktadır. Bunu doğuran sebepler; devletin temel sorumluluklarını yapmaya engel teşkil etmesi, kamusal alanın aşırı büyümesi, siyasi baskıların oluşması, kaynakların etkin dağıtılamaması ve ekonomik tıkanmalar olarak açıklanabilir. Özelleştirme yukarıda sayılan durumları ortadan kaldırmak için başvurulmuş bir yöntemdir (Orkunoğlu, 2010).

Sappington ve Stiglitz, geleneksel olarak iki ayrı sektör olarak algılanan kamu sektörü ve özel sektör arasındaki yapısal ilişkileri incelemişlerdir. Yaptıkları araştırmalarda genel olarak bu iki sektörün sınıflandırılmasında ve ayrıştırılmasında aslında yer değiştirebilir unsurların olduğu ve katı bir ayırmadan söz edilemeyeceği sonucuna varmışlardır. Örneğin kamusal mal olarak adlandırılan birçok makine, teçhizat ve savunma sanayi ürünlerinin ve sağlık, eğitim gibi hizmetlerin özel sektör tarafından üretildiğini vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra devletin ise özel sektörün ürettiği mal ve hizmetler üzerinde hatırı sayılır bir etkisi vardır. Bunlar üretim standartlarını belirlenmesi, üretim sürecinin çevre üzerindeki sınırlandırılmaları, denetim basamakları olarak örneklendirilebilir. (Genç, Kadah, 2017)

Buradaki özel-kamu ayrımını belirleyen esas faktör, devletin sürece yapacağı müdahalenin doğuracağı işlem maliyetlerinin içerdiği farklılıklardır. Çıkış noktamızı kamu otoritesi olarak alırsak, devletin en kolay müdahalede bulunabileceği yapılanma tipi kamusal iken, özel sektöre müdahale etmesi nispeten daha çok zorluklar barındıracaktır. Bunun yanında kamu sektörü nispeten hantal ve verimsiz bir yapı sergilerken, özel sektör hem esnek hem de verimli bir süreç sağlayacaktır. İşte bütün bu farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda ne tür bir yapılanma sergileneceğine yapılacak işin karakterine göre karar verilmelidir. Bu arada Arrow'un ahlaki tehlike kavramına bir örnek olarak kamusal işletmelerin başındaki yöneticiler kamu otoritesinin ihtiyaç duyulması halinde gerekli sübvansiyonun yapılacağını bildikleri için yeteri efor sarf etmeyecekleridir. (Genç, Kadah, 2017).

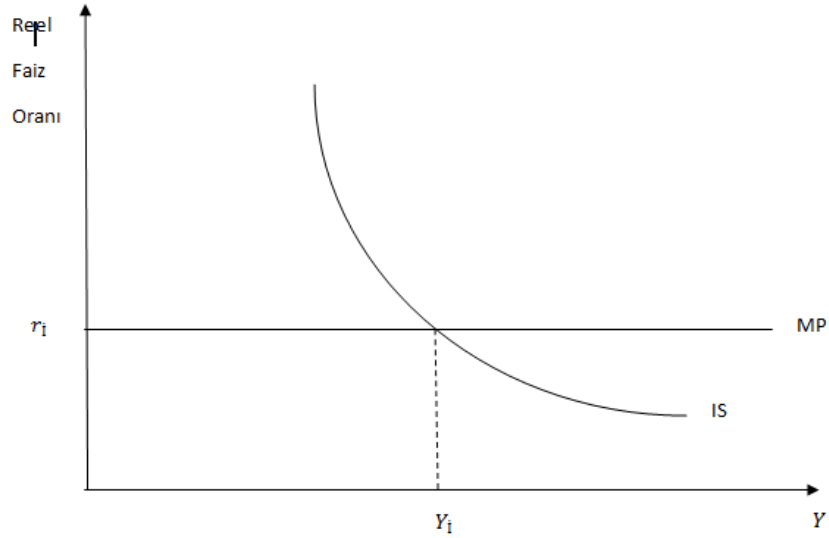
4.14. LM Eğrisiz Makro Ekonomi

Özellikle Keynesyen iktisatçıların sıklıkla başvurdukları IS-LM eğrisi, Yeni Klasik ve Monetarist cepheden yoğun eleştirilere tabi tutulmuştur. Diğer taraftan LM eğrisinin merkez bankalarının para tabanlarını baz almaları ve gelişen ekonomiyle birlikte çeşitlenen likidite karşısında çok küçük oranlarda kalması, parasal hedefleme esaslı olan IS-LM yaklaşımını geçersiz kıldı. Bilindiği üzere çıktı ve faiz oranı değişkenleri üzerine kurulu olan bu analize göre, IS mal piyasasının denge durumunu temsil eder. Yüksek faiz oranlarında mal talebi azalırken, düşük oranlarda artar. LM ise para piyasasını temsil ederken, çıktı miktarı ile faiz oranı arasında doğrusal bir ilişki durumunu gösterir. LM eğrisini para arzı sağa kaydırırken, IS eğrisini sağa kaydıran etmenler; kamu harcamalarında yükselme, vergi oranlarının indirilmesi ve bekleyişlerdeki iyimserlik olarak sıralanabilir. Bu modelde tıpkı 1960'lı yıllarda reel ekonomide olduğu gibi fiyat düzeninin sabit olduğu varsayılmıştır. Ancak özellikle 1970'li yıllardan itibaren ekonomi üzerinde önemli bir etki göstermeye başlayan enflasyon kavramı ile birlikte bu analizin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmiştir (Ekren, Parasız, 2014).

4.14.1. D. Romer Yaklaşımı

Sabit fiyat düzeyi varsayımı altında oluşturulan IS-LM modeline enflasyon kavramı da eklenerek AS (Toplam Arz Eğrisi) ile birlikte incelenmeye başlanmıştır. Bu yeni yaklaşımda analize dâhil edilen kavramlardan ilki, para arzının içsel oluşudur. Buna göre merkez bankaları para arzını belirlerken bankalar arası faiz oranlarını dikkate alarak hareket ederler. Diğer taraftan modele dahil edilen faiz oranı nominal değil, reel faiz oranıdır. Reel faiz oranı kuralı enflasyona endekslenmiş bir kuraldır. Merkez bankası daima yüksek çıktı - düşük

enflasyon gerçekleştiren faiz oranını tercih edecektir. Klasik LM eğrisi para piyasası dinamiklerinden türemişken, merkez bankasının enflasyon bazlı belirlediği faiz oranı başka bir eğri ortaya çıkarmaktadır. Buna MP eğrisi denir. Bu eğri merkez bankası kararına bağlı olduğu için yatay eğimli bir doğrudur.

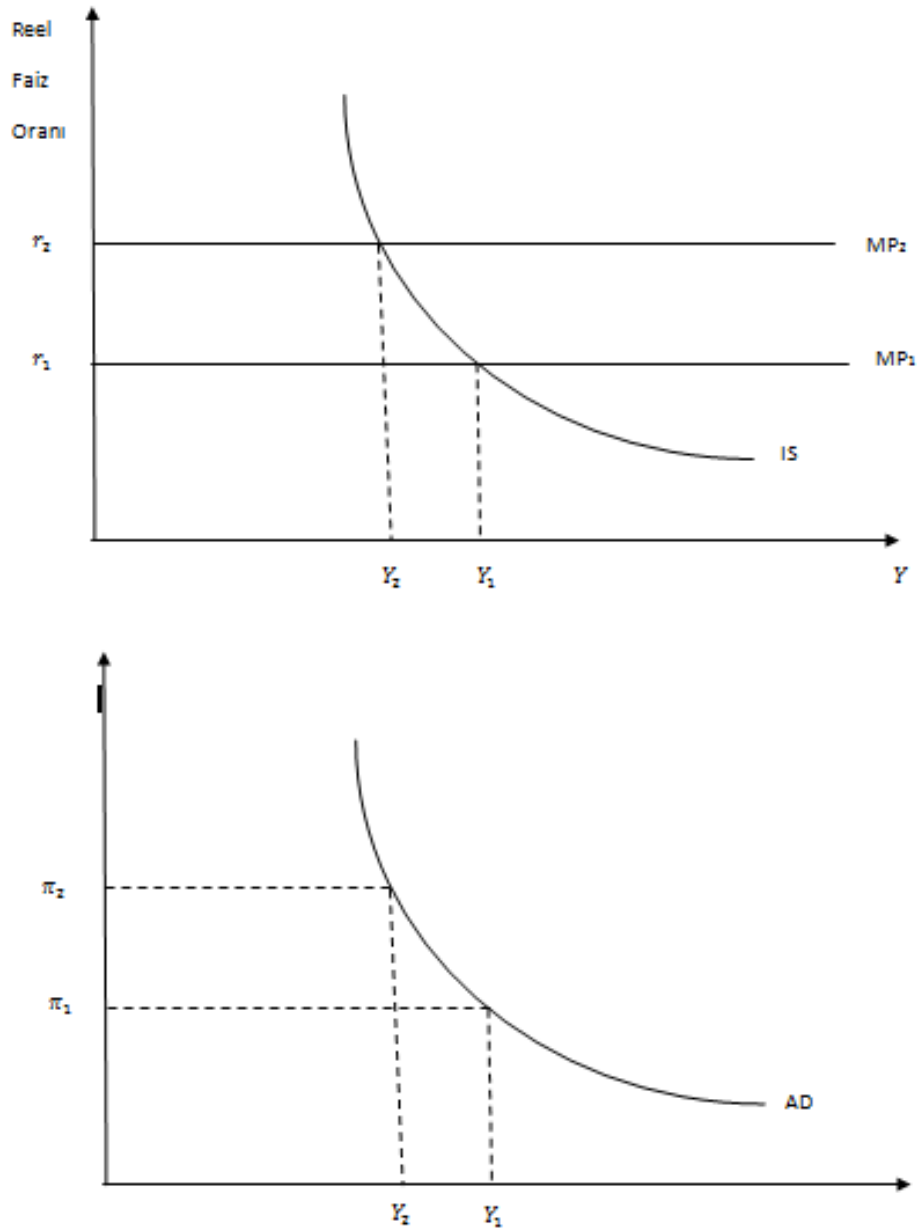

Şekil 22: IS-MP Eğrisi

Ekren, Parasız, 2014. **Bugünkü Makro Ekonomi**. Bursa: Ezgi Kitabevi

Şekil 22’de görüleceği üzere Üretim hacmi – Reel faiz oranı ekseninde MP eğrisi merkez bankasının belli bir enflasyon oranına göre belirlendiği için yatay eksene paralel konumlanmaktadır.

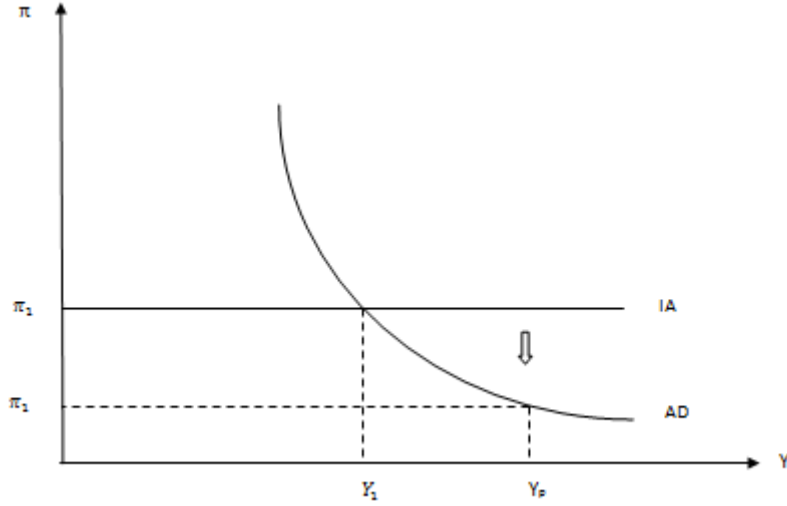
Enflasyonun artması durumunda merkez bankası reel faiz oranını yükseltme yoluna gidecektir. Bu Şekil 23’te üst paneldeki MP_1 eğrisinin MP_2 seviyesine yükselmesi olarak görünür. IS eğrisi üzerinde hareket eden ekonomideki çıktı oranı da bu değişikliğe karşın Y_1 seviyesinden Y_2 seviyesine geriler. Şeklin alt panelinde ise merkez bankasının faiz oranını belirlerken gerçekleşen enflasyon oranları ile çıktı seviyelerinin birleşmesiyle birlikte toplam talep eğrisi olan AD eğrisi elde edilir.

Şekil 23: MP Eğrisinin Yer Değiştirmesi ve Toplam Talep Eğrisi

Snowdon, Vane, 2005. **Modern Makroekonomi Temelleri, Gelişimi ve Bugünü**. B. Kablamacı, Çev. Massachusetts: Efil Yayınevi

Şekil 24'te Toplam arz eğrisinin bu modelde nasıl şekillendiği gösterilmektedir. Kısa dönem arz eğrisi burada enflasyon ayarlama hattı olarak isimlendirilir ve belli enflasyon oranında tüm çıktı düzeyleri için yatay bir seyir izler. İki eğrinin kesişim noktası ise bize çıktı düzeyini ve enflasyon oranı bileşenini verir. Ancak grafikteki bu bileşimi veren Y_1 noktası doğal çıktı oranının altında bir seviyede kalmaktadır. Böylece IA eğrisi doğal çıktı oranına ulaşacak seviyeye kadar aşağı inecektir.

Şekil 24: Kısa Dönem Toplam Arz Eğrisi - Enflasyon Ayarlama Hattı

Ekren, Parasız, 2014. Bugünkü Makro Ekonomi. Bursa: Ezgi Kitabevi.

4.14.2. Taylor Kuralı

Para politikası alanında en çok rağbet gören yaklaşımlardan biri olan Taylor Kuralı Merkez bankasının belirlemiş olduğu bir faiz oranının piyasada görülen enflasyon sapması ile, çıktı açığı arasında kurulmuş olan ilişkiyi ifade eder. Bu temelden hareketle Taylor Kuralı gerek şu an gerçekleşen, gerekse de gelecekte gerçekleşmesi muhtemel iktisadi değişkenler karşısında merkez bankasının göstermesi gereken reaksiyonun nasıl olacağını ortaya koymaktadır (Sümer, 2018). 1990’lı yıllardan başlayarak günümüze kadar gelen süreçte merkez bankalarının uyguladıkları para politikası stratejisinin altında enflasyon hedeflemesi yatmaktadır (Tokucu, 2010).

Taylor kuralına göre reel faiz oranı; para politikası, politika faiz oranı, enflasyon açığı ve çıktı açığı bir arada değerlendirilerek belirlenir. Enflasyon ve çıktı açıklarının her biri belli bir yüzdelik ağırlık olarak belirlenir (Ekren, Parasız, 2014). Örneğin ABD için reel faiz oranının %2 kabul edilmesi durumunda Taylor Kuralı şu şekilde olmaktadır:

$$r = 2.0 + \frac{1}{2} (\pi - \pi^T) + \frac{1}{2} (Y - Y^P)$$

Taylor kuralında reel değil, nominal faiz oranları dikkate alınır. Reel faiz oranı ile enflasyonun toplamı, nominal faiz oranını verdiğine göre

$$i = r + \pi$$

yazıp, Taylor kuralı eşitliğinde her iki tarafa π enflasyon oranını eklersek eşitliğimiz aşağıdaki şekli alır:

$$i = \pi + 2.0 + \frac{1}{2}(\pi - \pi^T) + \frac{1}{2}(Y - Y^P)$$

Bu eşitlikte π^T hedef enflasyonu, Y^P Potansiyel çıktıyı göstermektedir.

Günümüz dünyasında birçok ülkenin merkez bankaları, fiyat istikrarını dengede tutmaya yönelik tutum sergilerler. Cari enflasyon oranının hedeflenenden uzaklaştıkça, merkez bankası aradaki farkı kapamak için politika faiz oranını düşürme yoluna gidecektir. Aynı durum potansiyel çıktı oranı ile cari değer arasındaki farkın artmasında da geçerlidir. Çıktı düzeyi potansiyel değerine çıktıkça politika faiz oranı artırılmakta, tersi durumda ise azaltılma yoluna gidilmektedir. Amerikan Merkez Bankası (FED) gibi enflasyon hedeflemesi uygulamayan ülkelerde ise bu kural tepki fonksiyonu olarak kullanılır. Tepki fonksiyonunda kısa dönem için potansiyel çıktıyı ve hedeflenen enflasyon oranının sabit olduğu kabul edilirse, nominal faiz oranı ile reel çıktı düzeyi arasında doğru yönlü bir değiş tokuş olduğu sonucunu doğurur. Bu durumu aşağıdaki şekilde gösterebiliriz:

$$i = i \left(\frac{+}{Y}, \frac{+}{\pi} \right)$$

Şimdi merkez bankalarının Taylor Kuralı çerçevesinde vermiş oldukları nominal faiz kararlarının nasıl reel değere dönüştürüldüğü üzerinde duralım. Yukarıdaki nominal faiz oranı eşitliliğini reel değer için ele alacak olursak:

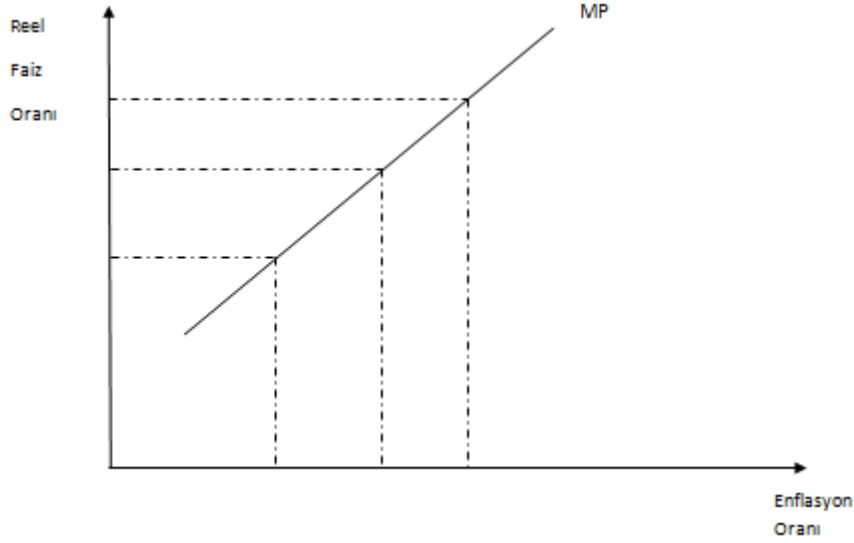
$$r = r \left(\frac{+}{Y}, \frac{+}{\pi} \right)$$

Şekline dönüştürebiliriz. Çünkü reel faiz oranının genel yazımı şu şekildedir:

$$(1 + r) = (1 + i) / (1 + \pi^e)$$

Bu eşitliğe göre çok özel koşullarla karşılaşılması durumunda, beklenen enflasyon oranı reel faiz oranı ile aynı oranda azalıp artacaktır. Bu koşullar göz önüne alındığında nominal faiz oranı denkleminde yola çıkarak aynı bağlantıyı reel faiz için de yazabiliriz. Reel faiz oranı ile reel gelir ve enflasyon oranı arasındaki ilişkiyi gösteren eğri para politikası eğrisi olarak isimlendirilerek MP şeklinde ifade edilir (Ekren, Parasız, 2015).

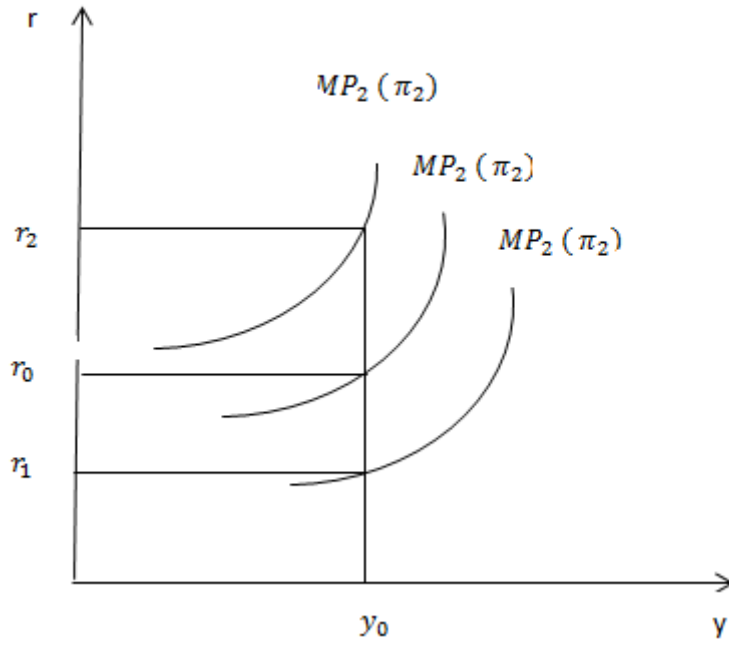
Para politikası eğrisi boyunca gerçekleştirilen değişikliklerin dışında, merkez bankası para politikasında otonom değişiklikler de yapabilir. Bu değişiklikler sonucunda aşağıda şekil 17’de görülen MP eğrisi paralel olarak yer değiştirir (Ekren, Parasız, 2014).

Şekil 25: Para Politikası Eğrisi

Ekren, Parsız, 2014. **Bugünkü Makro Ekonomi**. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Şekil 25’de para politikası eğrisinin değişen enflasyonla birlikte reel faiz oranları için oluşan farklı değerler karşısında nasıl kaydığını göstermektedir. Grafikten de anlaşılacağı üzere enflasyon oranının artması ile birlikte π_0 ’dan π_2 ’ye yükselen enflasyon değeri, para politikası eğrisinin MP_0 ’dan MP_2 seviyesine yükselmesine sebep olmuştur. Aksi durumda ise mekanizma tersine işleyecek ve eğri MP_0 ’dan MP_1 seviyesine kayacaktır. Buradaki MP eğrisi LM eğrisinin yerini almıştır. Ayrıca bu eğrinin pozisyonunu merkez bankasının aldığı kararlar belirlemektedir.

Şekil 26 : Para Politikası Eğrisi

Ekren, Parasız, 2015. **Parasal Ekonomi Teori ve Politika**. Bursa: Ezgi Kitabevi

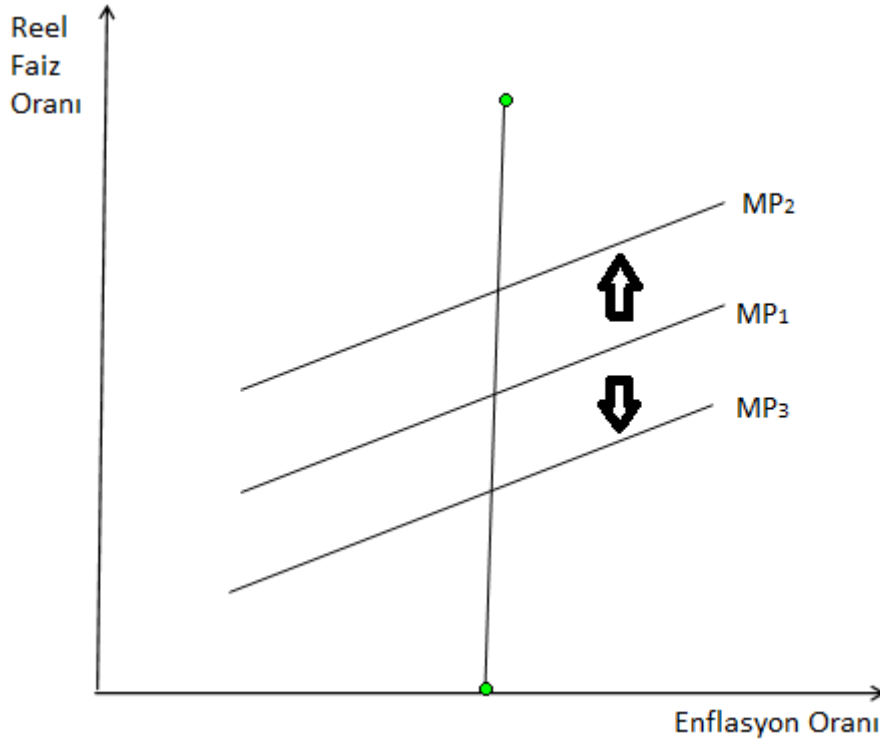
Konuyu Taylor Prensibi çerçevesinde ele alacak olursak, enflasyon ile reel faiz oranı arasındaki ilişki aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

$$r = r_0 + \lambda \pi$$

Yukarıdaki eşitlikte r_0 reel faiz oranı belirlenirken olası otonom değişiklikleri ifade eder ve tamamen merkez bankası tarafından belirlenir. λ ise reel faiz oranındaki değişimin enflasyon karşısındaki hassasiyetini ifade eder. Bu bağlamda MP eğrisini yukarı doğru eğimli kılan şey, merkez bankasının fiyat düzeyini istikrarlı bir düzeyde tutmak için enflasyondaki yükselme durumunda reel faiz oranını artırmasıdır. Taylor Prensibine uygun hareket eden birçok merkez bankasının bu prensibin aksine hareket ederek enflasyon yükselmesine rağmen reel faiz oranının düşmesine olanak verdiğini varsayarsak, enflasyondaki bu yükselme kendiliğinden reel faiz oranını düşürecek. Bu durum karşısında toplam çıktı düzeyi azalacak, bu durum reel faiz oranındaki düşüşü daha fazla artıracak, izleyen süreçte çıktı düzeyi daha da artacaktır. Bu mekanizmanın gerçekleşmesi durumunda enflasyon kontrol edilemeyecek derecede artmaya devam edecektir (Ekren, Parasız, 2015).

Az önce değinildiği gibi, MP eğrisindeki otonom kaymalar merkez bankası alınan kararlar yoluyla gerçekleşir. Burada birbirinden ayırt etmemiz gereken husus, para politikası yoluyla gerçekleşen para politikası eğrisinin kaydırılması ile Taylor Prensibi çerçevesinde faiz

oranlarının otomatik ayarlanması ile eğri üzerindeki hareketlenmeyi birbirinden ayırmaktır. Otonom kaymalar daha çok yüksek faiz oranları uygulandığında para politikasındaki sıkılaştırma ve düşük faiz oranlarında para politikasındaki gevşemeler olarak genellenebilir.

Şekil 27: Para Politikasındaki Kaymalar

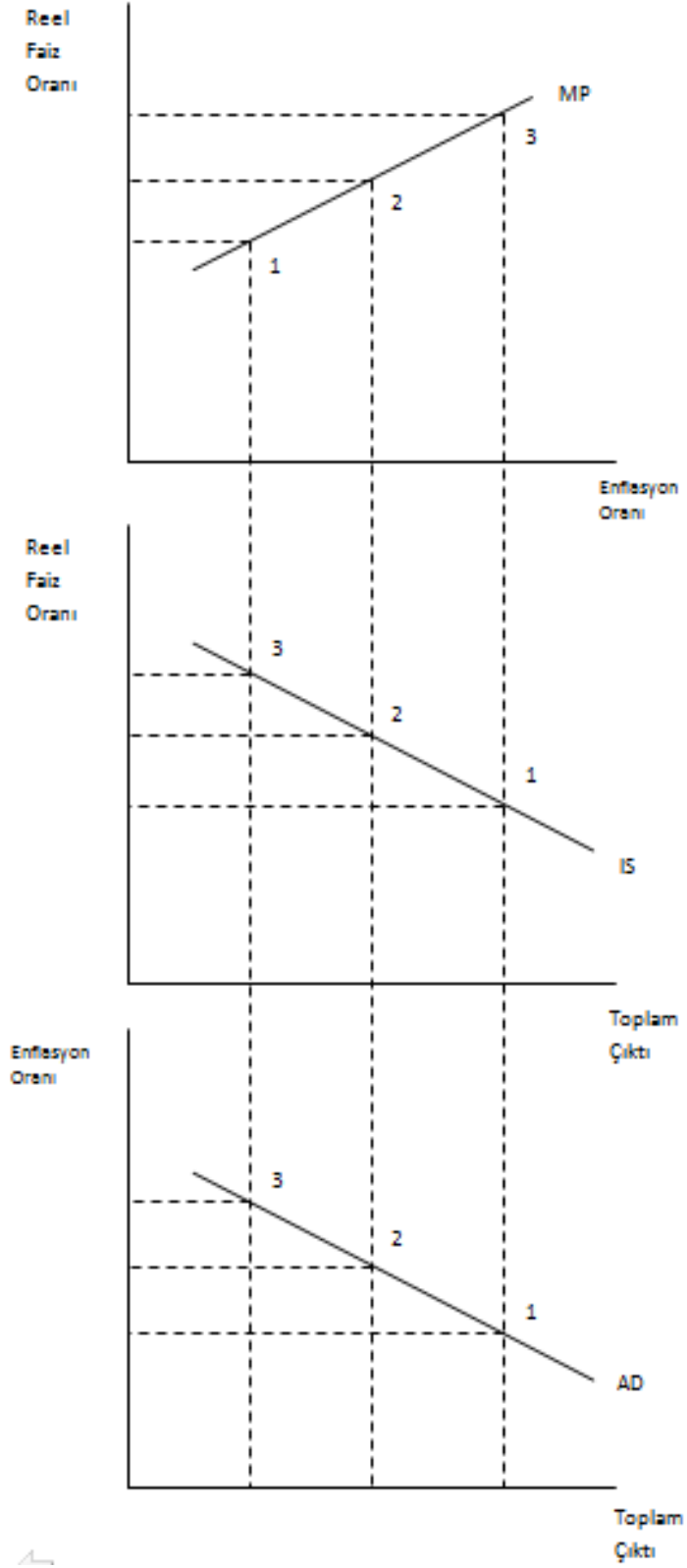
Ekren, Parasız, 2015. **Parasal Ekonomi Teori ve Politika**. Bursa: Ezgi Kitabevi

Yukarıdaki şekil 27’da merkez bankasının para politikası eğrisindeki otonom kaymaları nasıl yaptığı açıklanmaktadır. Örneğin enflasyon oranı düşürülmek istenirse, otonom reel faiz oranı artırılmalıdır. Böylece bu işlem para politikasında otonom sıkılaştırma olarak adlandırılır. Yukarıdaki şekilde bu durum MP_1 eğrisinin MP_2 seviyesine çıkması ile gösterilir. Bu işlemin sonucunda enflasyon oranı düşecek, buna karşın ekonomide bir daralma söz konusu olacaktır. Eğer ekonomi bir resesyon riski ile karşı karşıya ise, merkez bankaları reel faiz oranlarında bir azaltma yönünde hareket edeceklerdir. Bu durumda hem ekonomide bir canlanma meydana gelecek hem de enflasyonun azalması engellenmiş olacaktır. Bu durum ise MP_1 eğrisinin MP_3 seviyesine inmesi ile gösterilebilmektedir. Yine bu mekanizmanın işleyişinde Taylor Prensibi çerçevesinde hareket edildiği zaman eğri üzerinde hareket edilmek, para politikasındaki değişikliklerin ise eğriyi kaydırmak suretiyle para politikası eğrisi üzerinde etki gösterdiğini vurgulamak gerekir. Yukarıdaki açıklamalardan da

görülebileceği üzere aslında Taylor Prensipleri ile söz konusu otonom değişiklikler birbirine ters düşmektedir (Ekren, Parasız, 2015).

4.14.3. MP – IS Eğrisi ve Toplam Talep

Şekil 28’de para politikası eğrisi enflasyon oranı ile merkez bankasının veri enflasyon düzeyine göre değerlendireceği faiz oranı arasındaki ilişkiden ortaya çıkmıştır. IS eğrisi ise merkez bankasının belirlediği reel faiz oranı üzerinden çıktı oranına göre mal piyasası dengesini ortaya koyar. Son olarak bu iki eğriden hareketle, enflasyon oranı ile toplam çıktı düzeyini birbiriyle bağlantılandırmaktadır. Enflasyon oranı dışındaki faktörlerin değişmesi toplam talep eğrisini kaydırmaktadır. Bu faktörler aynı zamanda IS eğrisinin de yer değiştirmesine sebep olacaktır. Bunlar; otonom tüketim ve otonom yatırım harcamaları, kamu kesiminin satın almaları, vergi oranlarındaki değişimler, otonom net ihracat, beklentilerdeki değişiklikler olarak sıralanabilir (Ekren, Parasız, 2014).

Şekil 28: Toplam Talep Eğrisinin Türetilmesi

Ekren, Parasız, 2014. **Bugünkü Makro Ekonomi**. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Yukarıda elde ettiğimiz toplam talep eğrisini elde ederken kullandığımız IS eğrisini kaydıran faktörleri sıralayacak olursak; otonom tüketim ve yatırım harcamaları, kamunun satın alımları, vergi oranları, otonom net ihracat, bekleyişler olarak sıralanabilir. MP eğrisindeki hareketlenmelerin sebeplerine bir önceki konuda ayrıntılı olarak değinmiştik. Bu değişikliklerin MP eğrisi üzerinde nasıl bir oynama meydana getirdiği üzerinde kısaca duralım. Merkez bankasının para politikası üzerinde bir sıkılaşmaya gittiğini farz edelim. Bu aynı zamanda reel faiz oranında bir artış demektir. Bu durumda MP eğrisi sola doğru kayacaktır. IS eğrisi üzerinde değişen denge ile birlikte tüketim, yatırım ve net ihracatın azalmasıyla birlikte çıktı düzeyi düşük bir seviyeye çekilir. Bu da AD eğrisinin sola kayması ile sonuçlanır. Nihai olarak, para politikasındaki bir otonom sıkılaştırma durumunun reel faizlerde artışa sebep olarak toplam talep eğrisini sola kaydıracağı ifade edilebilir (Ekren, Parasız, 2015).

4.15. Yeni Keynesyen Model

Yeni Keynesyen Teorinin parasal politika çözümlemesi DSGD paradigmasını kullanmaktadır. Buna göre model; hane halklarının optimizasyon davranışını içeren toplam talep fonksiyonu, firmaların kar maksimizasyonunu içeren toplam arz fonksiyonunu ve politik erkin sosyal kaybı azaltma amacını içeren politika kuralından oluşmaktadır. Toplam talep ve enflasyon denklemleri iktisadi aktörlerin dönemler arası optimizasyon kararlarından oluşturulmuştur. Parasal politikanın yansız olmamasının altında yatan sebep firmaların fiyatlarını, çalışanların ise ücretlerini belirlerken karşılaştıkları sınırlamaların ortaya çıkardığı yapışkanlıklardır.

$$\pi_t = \delta E_t \pi_{t+1} + (1-\delta)\pi_{t-1} + \lambda y_t + \varepsilon_{AS,t} \quad (1)$$

$$y_t = \mu E_t y_{t+1} + (1-\mu)y_{t-1} - \varphi(r_t - E_t \pi_{t+1}) + \varepsilon_{IS,t} \quad (2)$$

$$r_t = \alpha_{MP} + \rho r_{t-1} + (1-\rho)[\beta E_t \pi_{t+1} + \gamma y_t] \varepsilon_{MP,t} \quad (3)$$

1 Numaralı denklem toplam arz denklemini, 2 numaralı denklem toplam talep denklemini ve 3 numaralı denklem parasal politika kuralını göstermektedir. (Yıldırım, Lopcu, 2010)

Toplam arz denkleminde π_t t dönemindeki mevcut enflasyon oranını, π_{t+1} gelecek dönem enflasyon oranını, π_{t-1} geçmiş dönem enflasyon oranını, y_t üretim miktarını, $\varepsilon_{AS,t}$ arz şokunu, λ Philips Eğrisi Katsayısını göstermektedir. Toplam talep denkleminde y_t cari çıktı açığını, y_{t+1} gelecek dönem çıktı açığını, y_{t-1} geçmiş dönem çıktı açığını, φ reel faiz oranı katsayısını, $\varepsilon_{IS,t}$ ise talep şokunu temsil etmektedir. Parasal politika kuralı denklemindeki

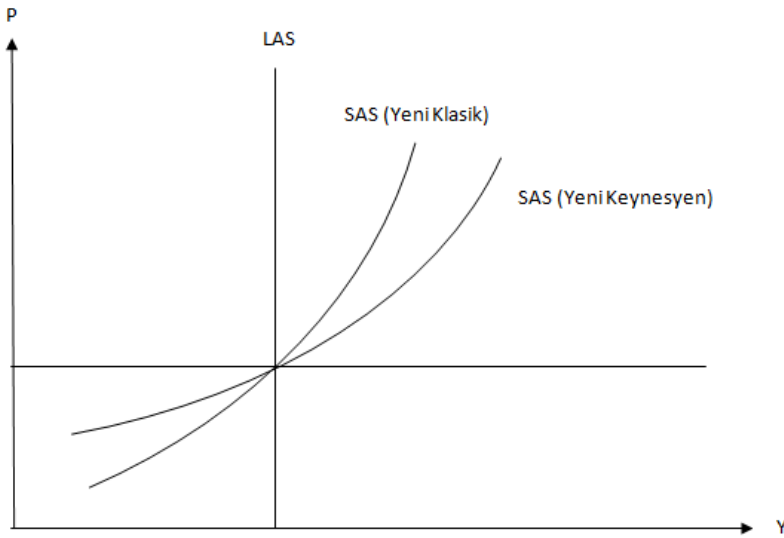
merkez bankasının beklenen enflasyona verdiği cevap katsayısını, γ merkez bankasının çıktı açığına olan reaksiyonunu, ρ katsayısı ise faizdeki değişimin merkez bankası tarafından ne kadar yumuşatıldığını göstermektedir. Yukarıda formülleştirilmiş modele göre, cari enflasyon oranı gelecekte olması beklenen enflasyon ile üretim miktarının bir fonksiyonudur. Bu modele göre fiyat belirleyen iktisadi aktör gelen sinyallere göre değiştirmektedir. Ancak belli bir zaman dilimi içerisinde aktörlerin belli bir kısmı fiyatını değiştirmektedir. İlk denkleme göre Philips Eğrisi hem geçmiş hem de gelecekte olması beklenen enflasyonu dikkate almaktadır. İkinci denklemden çıktı açığı t dönemindeki faizin ve gelecekte beklenen tüketimin bir fonksiyonudur. Tüketim alışkanlıklarının Yeni Keynesyenler arasında içsel mi yoksa dışsal mı kabul edileceği konusunda bir uzlaşma yoktur. Üçüncü denklem Taylor'ın parasal kuralıyla benzerlik teşkil eder. Orijinal Taylor ile farkı faiz oranının aşamalı olarak ayarlanmasıdır. (Yıldırım, Lopcu, 2010)

4.16. Yeni Keynesyen Konjoltürel Dalgalanma Modeli

Yeni Keynesyen yaklaşıma göre ekonomide dalgalanmaları meydana getiren şokların kaynağı hem arz hem de talep yönlü olabilmektedir. Önemli olan husus şokların kaynaklarından çok onlara karşı nasıl bir reaksiyon gösterileceğidir. Bu dalgalanmalardaki yeni keynesyenlerin yaklaşımı iki farklı ekseninde değerlendirilebilir. Birincisi nominal katılıkları ön plana çıkaran yaklaşımdır. Diğerisi ise Keynes'in teorisine daha yakın bir yaklaşım olup, ücretlerde ve fiyatlardaki esneklikten kaynaklanan istikrarsızlık sebebidir (Snowdon, Vane, 2005).

Yeni Keynesyen Literatürde konjonktür dalgalarını açıklamaya çalışan iki farklı yaklaşım vardır. Birinci yaklaşım koordinasyon başarısızlıklarını temel alarak dalgalanmalara açıklama getirmeye çalışır. Şöyle ki; ekonomide para arzında aşağı yönlü bir düşüş olduğunu ele alalım. Bunun sonucunda toplam talepte de aynı yönde bir düşüş gerçekleşecektir. Fiyat ve ücretlerin katı olduğu varsayımından hareketle, süreç kendini toparlayamayacak ve üretim ve istihdamda düşüş devam ederek konjoltürel bir daralma ile karşı karşıya kalınacaktır. Böyle bir durumda firmaların her birinin fiyatlarını aşağı çekerek üretim miktarlarını artırmaları yönünde bir teşvikleri olmayacaktır. Bu da katılıklardan dolayı kötüleşen ekonomi üzerinde ikinci bir baskı oluşturarak daha kötü bir sonuç oluşturacaktır. Firmaların bu yönde bir teşvikten yoksun olmaları merkezi planlamanın olmadığı bir piyasada iktisadi aktörlerin etkinliklerini başarılı bir şekilde koordine edememeleri karşılaşmamıza neden olur (Yay, 2012).

İkinci Yeni Keynesyen Yaklaşım ise Greenwald ve Stiglitz'in yapmış olduğu araştırmaların başını çektiği, Tobin'in fiyat ve ücret katılıkları üzerinde fazlaca durmasını eleştiren, fiyatların ve ücretlerin esnek olması durumunda da üretimin ve dolayısı ile istihdamın istikrarlı olmaktan uzaklaşabileceğini savunan yaklaşımdır. Şöyle ki; bu yaklaşımın hareket noktası, firmaların risk almayı sevmeyen iktisadi aktörler olmaları, asimetrik bilgi ile karşı karşıya oldukları için finansman ihtiyacı duymaları halinde aktif pasif dengelerini bozmamak için dış finansman yolunu tercih ederler. Bu eğilimlerinden dolayı iflas riskiyle karşı karşıya olmaktan sakınamazlar. Bütün bu yapının sonucu olarak, ekonomide bir toplam talep daralması yaşanması durumunda, dış finansman yoluyla borçlanmış olan firmalar, fiyatlardaki belirsiz duruma üretim miktarlarını kısırarak cevap vereceklerdir. Firmaların bu yaklaşımı neticesinde toplam arzda da bir düşüle karşılaşılacaktır. He toplam talepte hem de toplam arzda yaşanan düşüş doğal olarak fiyatlar genel seviyesinin sabit bir noktada kalmasını sağlarken diğer taraftan üretim ciddi miktarda düşüslere sebebiyet verecektir. Bunun yanında bankalarında bu gibi ekonomik durgunluğun yaşandığı dönemlerde sundukları kredi miktarlarını daraltarak firmaların talep ettikleri kredileri daha yüksek seviyeden vermeleri kriz durumunu daha da derinleştirmektedir (Yay, 2012).

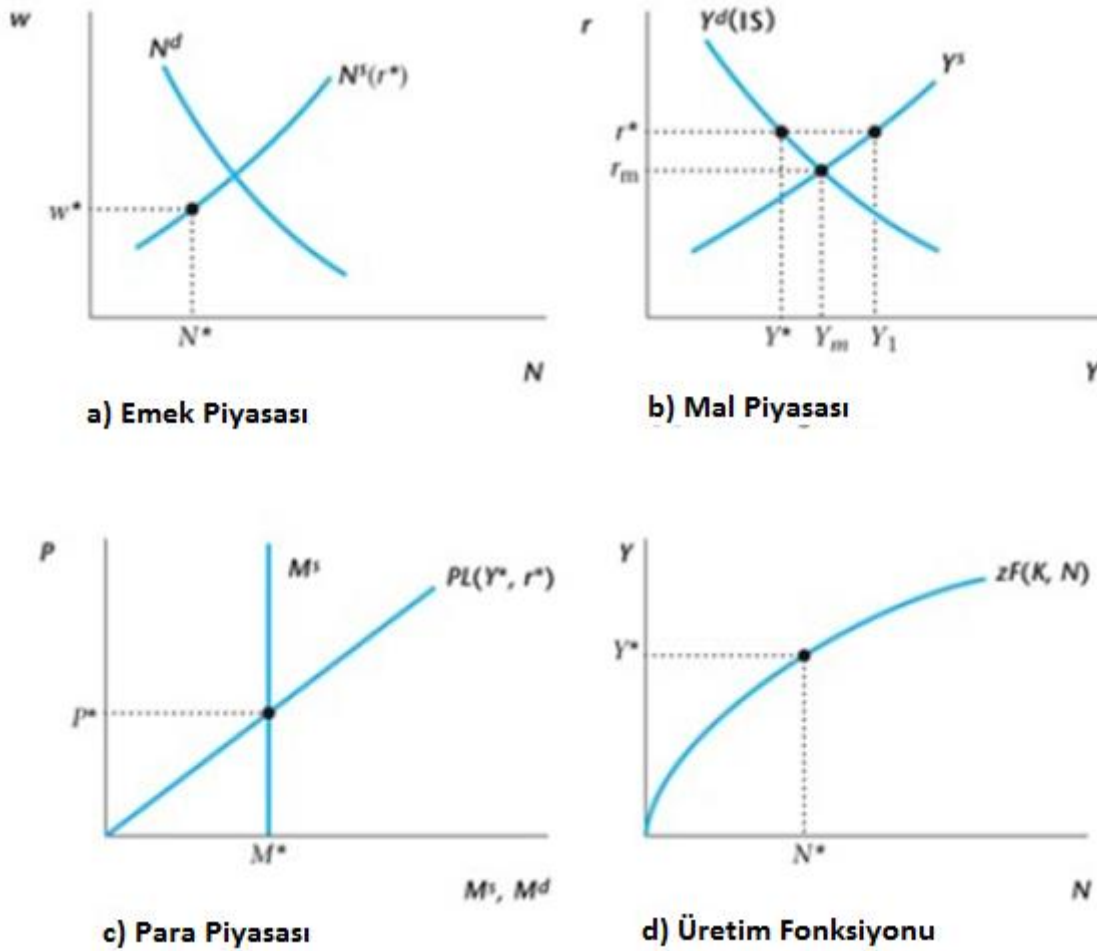
Şekil 29: Yeni Klasik ve Yeni Keynesyen Kısa Dönem Arz Eğrilerinin Mukayesesi

Ekren, Parasız, 2014. **Bugünkü Makro Ekonomi**. Bursa: Ezgi Kitabevi

Şekil 29'da Yeni Klasik yaklaşım ile yeni keynesyen yaklaşım arasında kısa dönem arz eğrilerinin farkı görülmektedir. Toplam talepteki bir düşüşle ilgili yeni keynesyenler yeni klasiklere oranla daha kötü bir durumla karşılaşılacağını söylerler. Tersisi durumda da toplam

talebin yükselmesi halinde yeni klasik yaklaşıma göre çok daha iyi sonuçlar doğuracağı rahatlıkla görülebilir. Bu iki iktisadi akım arasında benzerlikler söz konusudur. Ancak ayrıldıkları nokta örtük sözleşmeler teorisidir (Ekren, Parasız, 2014). Bu konu ilgili bölümde ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

Aşağıdaki Şekil 30'da gösterildiği gibi, Firmalar kısa dönemde talep edildiği kadar ürünü sabit bir fiyat üzerinden satarlar. Para politikası modelinin hedeflendiği faiz oranı, buna uygun bir şekilde ayarlanmış para arzı tarafından desteklenir. İstihdam ise üretilmek istenen ürün miktarı kadar gereken işgücü ile belirlenir.

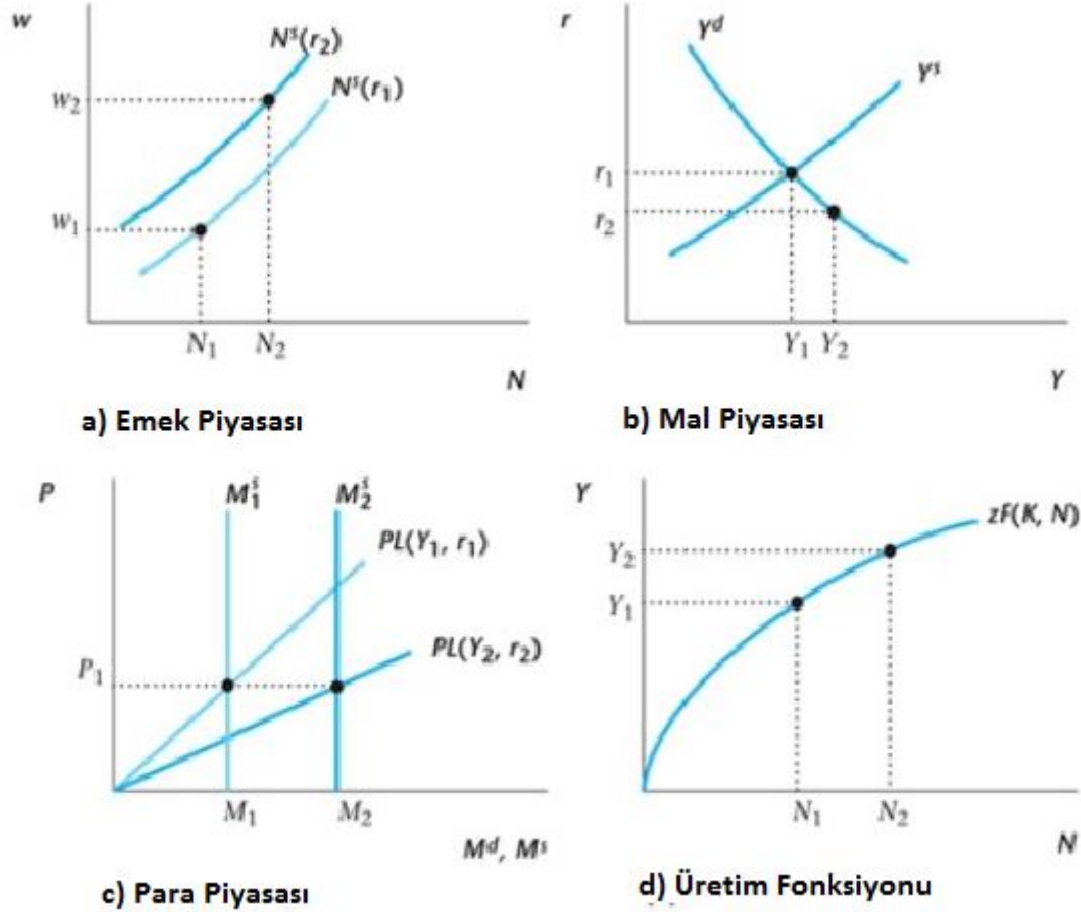

Şekil 30: Yeni Keynesyen Model

Ekren, Parasız, 2014. Bugünkü Makro Ekonomi. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Başlangıçta mal piyasasında denge noktasının Y^* üretim düzeyinde ve buna karşılık gelen r^* faiz düzeyinde belirlendiğini varsayalım. Bu noktanın denge noktası olan Y_m üretim düzeyinin altında olmasının sebebi, yukarıda da anlatıldığı üzere hedeflenen bir faiz oranı olmasıdır. Yine bunlara paralel olarak üretim fonksiyonu denkleminde Y^* çıktı düzeyine karşılık gelen N^* kadar istihdam ihtiyacı olacaktır. Bu istihdam düzeyine karşılık gelen ücret seviyesi w^*

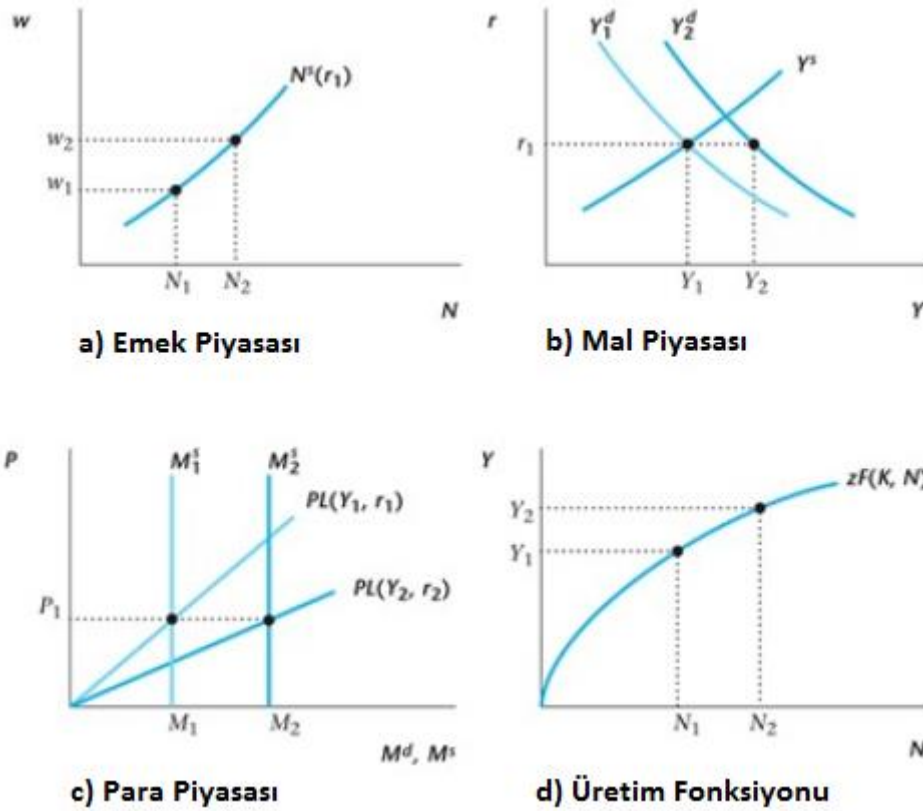
olup piyasada emek arzı ve talebinin kesiştiği noktanın altında bir yerde gerçekleşir. Para piyasasındaki para arzı M^s miktarı ise hedeflenen faiz oranı ile uyumlu bir şekilde belirlenir ve bu P^* ücret düzeyine denk gelen seviyede fiyatlar genel düzeyi meydana gelir (Williamson, 2013).

Şekil 31: Merkez Bankası Hedef Faiz Oranında Düşüş Olduğunda Yeni Keynesyen Model

Williamson, 2013. **Macroeconomics**. London, UK: Pearson Education Limited

Şekil 31’de Merkez Bankasının hedef faiz oranı neticesinde gerçekleşen değişikliğin piyasalar üzerindeki etkisi yeni keynesyen model çerçevesinde gösterilmiştir. Mal piyasası grafiğinde mallara olan talep miktarı Y_2 düzeyinde gerçekleşecektir. Üretimde gerçekleşen bu artışa karşılık üretim fonksiyonu grafiğinde piyasanın ihtiyacı olan işgücü oranı seviyesi de N_2 düzeyine çıkacaktır. Faiz oranındaki düşüşle birlikte sola kayan reel ücret arz eğrisi yeni denge noktasını N_2 noktasına denk gelen w_2 seviyesinde oluşturacaktır. Son olarak para piyasası da faiz oranlarında yaşanan bu değişiklik karşısında (Y_1, r_1) seviyesindeki denge noktasını (Y_2, r_2) noktasında oluşturacak, aynı şekilde para arzı eğrisi de buna uygun olarak M_1^s Seviyesinden M_2^s seviyesine kaydırılacaktır (Williamson, 2013).

Şekil 32: Yatırım Mallarına Olan Talep Artışı Durumunda Yeni Keynesyen Model

Williamson, 2013. **Macroeconomics**. London, UK: Pearson Education Limited

Şekil 32'nin b panelinde talepte meydana gelen bir artış çok durumunda mal piyasasında talep eğrisinin Y_1^d seviyesinden Y_2^d seviyesine hareket ettiğini gösterir. Bunun Üretim fonksiyonundaki karşılığı üretim miktarının Y_1 'den Y_2 'ye yükselmesiyle dolayısıyla da talep edilen işgücü miktarının ise N_1 'den N_2 'ye yükselmesiyle sonuçlanır. Bu durum ücret seviyesinin w_2 'ye yükselmesi sonucunu doğurur. Bu değişikliklere paralel olarak para talep eğrisi yeni keynesyen modele göre PL_2 yönünde kayar. Para otoritesi ise fiyatlar genel seviyesini dengede tutmak için para arzını M_2 düzeyine çekerek yükseltir.

Yeni Keynesyen Modeller ayrıntılı bir şekilde ele alındıktan sonra bir sonraki bölümde Yeni Keynesyen İktisat'ın ortaya attığı kavramlar çerçevesinde hayata geçirilmesi önerilen politikalar özetle ele alınacaktır.

5. POLİTİKA ÖNERİLERİ

Paranın yansız olması, para arzı ile ilgili hareketlenmeler karşısında ekonomideki aktörlerin öngörüye sahip olmaları durumunda uygun fiyat değişikliklerine gidebilmesidir. Aksi durumda fiyat değişiklikleri önünde bir takım engeller var ise bu da paranın yanlı olduğu ve para arzındaki değişiklikler reel sonuçlar doğuracak demektir. Ayrıca tek bir firmanın optimal tepki vermesi diğer firmaların böyle bir davranışta bulunmaması durumun da anlamsız kalacaktır. Greenwald ve Stiglitz'e göre fiyat ayarlamalarının barındırdığı risk vurgulanarak bu durumun menü maliyetlerinin farklı bir versiyonu olduğu söylenebilir. (Büyükakın, 2007)

Ekonomide gözlemlenen istikrarsızlıklar serbest piyasa ekonomisinin önündeki en büyük engellerden biridir. Ortaya çıkacak muhtemel dalgalanmalar karşısında ekonomiyi kendiliğinden dengeye ulaştıracak mekanizma mevcut değildir. Bu sebepten dolayı dalgaların yumuşatılarak, ekonominin dengeye gelmesini sağlayabilecek otorite devlettir. Dalgalanmaların arkasında yatan en büyük sebep tasarruftaki ve yatırımdaki planlanan miktarların uyumlu olmayışıdır. Bunun yanı sıra ekonomide gerçek anlamda bir tam rekabet piyasasının varlığı da oldukça tartışmalıdır (Unay, 2001).

Yeni Keynesyenler, Yeni Klasiklerin aksine iktisat politikalarının reel çıktı düzeyinde etkileri olacağını, bunun sebebinin ise fiyatlardaki ve ücretlerdeki yapışkanlıklar olduğunu savunmuşlardır. Ayrıca para politikalarının aktörlerin portföylerindeki para miktarı yoluyla değil, potansiyel kredi miktarlarını etkilemek yoluyla etkin oldukları sonucuna varmışlardır. Bunun yanında rasyonel beklentiler hipotezinin geçerli olduğu varsayımı altında dahi toplam talep seviyesindeki hareketlenmelerin reel sonuçları olacağını söylemişlerdir. Böylece politika etkinsizliğinin olmadığını vurgulayarak Keynesyen makro iktisadın en büyük eksikliği olarak düşünebileceğimiz mikro açıdan temellendirilmesi sonucuna büyük katkılarda bulunmuşlardır. Ancak Yeni Keynesyenlerin Keynesgil iktisada yaptıkları bu katkıların çıkarımda bulundukları politikalar ele alındığında Keynesgillikten çok Neo-Klasik iktisada daha yakın olduğunu söylemek yanlış olmaz (Büyükakın, 2007).

Zaman tutarsızlığı para otoritelerinin ilan ettikleri politika karşısında pozisyon alan ekonomik aktörler, bu politikanın gerçekleşmesini beklediklerinde otoritenin ilan ettiği politikadan vazgeçme durumunu ifade eder. Bunun sonucunda ekonominin içinde bulunduğu ikinci en iyi

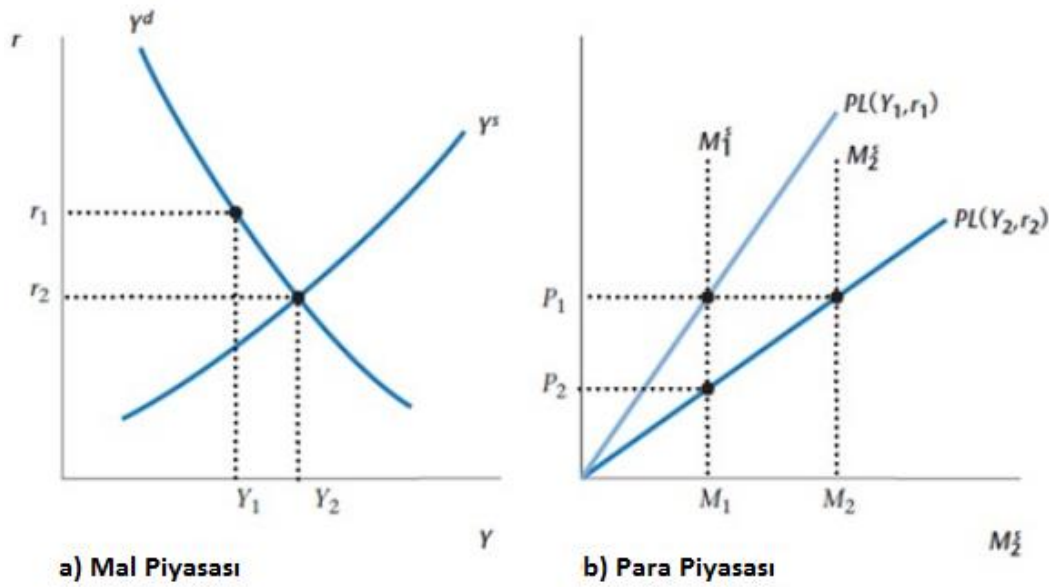
noktadan birinci en iyi noktaya gitmek hedeflenmişken neticede varılan noktanın üçüncü en iyi seviyesine inilmesidir. İktisat politikalarına zaman tutarsızlığı açısından bakacak olursak; Yeni Keynesyenlere göre optimal sayılabilecek aktivist politikalar, optimal olmayan sonuçlar doğurabileceklerdir. Bu gerekçelerden dolayı Yeni Keynesyenlerin politika önerisi takdire dayalı politikalardan ziyade belli bir kurala dayalı olmasıdır. (Büyükakın, 2007)

5.1. Para Politikası

Goodfriend ve King'e göre, para politikalarının ekonomi üzerinde oynadıkları rolün bir takım sonuçları olmaktadır. Bunlar; yeni keynesyenlerin önerdiği para politikasındaki dereceli ayarlama durumunun ekonominin reel unsurları üzerinde sürekli ve kalıcı sonuçları ortaya çıkması, reel ve parasal değişkenler arasında özellikle uzun dönemde karşılıklı bir etkileşim bulunması, enflasyonun refah üzerinde olumsuz etkilerinin olması ve politikanın güvenilir olmasının elde edilecek sonuçlar açısından çok önemli olmasıdır (Snowdon, Vane, 2005).

Hem para hem de maliye politikası için yeni keynesyen teorisinin yaklaşımının temelinde ücret ve fiyatlardaki katılıklar yatmaktadır. Özel sektör kendi kendine denge durumunu bu sebeplerden dolayı sağlayamaz. Ücretler ve fiyatlar piyasayı temizleyecek kadar hızlı hareket edemezler. Para ve maliye politikaları yeterince hızlı bir şekilde hükümet veya para otoritesi tarafından yeni duruma ayarlanmalı ve şoklardan dolayı ekonomide ortaya çıkan dalgalamalar yumuşatılmalıdır. Kaynakların tahsisi özel sektörde ve kamu sektöründe uygun bir şekilde dağıtılmalıdır (Williamson, 2013).

Yeni Klasiklerin para politikası ile ilgili savundukları politika etkinsizliğine karşı yeni keynesyenler politikanın etkin olduğu durumları üç başlık halinde ortaya atmışlardır. Birincisi; asimetrik bilginin olmasıdır. Politika etkinsizliğinin gerçekleşebilmesi için tüm iktisadi ajanların ve tarafların aynı ve eşit bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Ancak özellikle kamu kesimi para arzı, üretim miktarı, fiyat düzeyi gibi konularda bunların ilan edilmesinden önce haberdar olma durumuna sahiptirler. Bu da kamunun halkta ve özel sektöre oranla asimetrik bilgiye sahip olması sonucunu doğurur. Bu avantaj hem bilgi yönünden hem de zaman yönünden ortaya çıkar. Diğer bir durum ise özel sektördeki bazı grupların diğerlerine oranla asimetrik bilgi yönünden avantajlı durumda olmalarıdır. Diğer bir problem ise halkın aynı bilgi setine sahip olsa bile bu bilginin tam değil kısmi olması durumudur. Ayrıca döviz kuru, faiz oranları gibi bilgiler sürekli yayınlanıyor olsa bile, para arzı, fiyatlar ve üretim ile ilgili bilgiler belli aralıklarla ve kesintilerle ilan edilirler. Tüm bu sebeplerden ötürü para politikasının etkinliği durumu ortaya çıkmaktadır (Yay, 2012).

Şekil 33: Ekonominin Para Politikası Kullanılarak Dengelenmesi

Williamson, 2013. **Macroeconomics**. London, UK: Pearson Education Limited

İkinci olarak, vergi gelirleri ve sosyal güvenlik ödemeleri gibi otomatik dengeleyicilerdir. Bu parametrelerde gerçekleşen değişiklikler otomatik olarak sisteme uyum sağlarlar. Bu durum gerek yasal değişikliklerle otoritelere sağlanan bilgi avantajı ile gerekse de oluşturdukları mikro etkilerle üretim üzerinde yaptıkları değişikliklerle olur. Üçüncü politika etkinliği yaratan faktör ise uzun dönem sözleşmelerin varlığıdır (Yay, 2012).

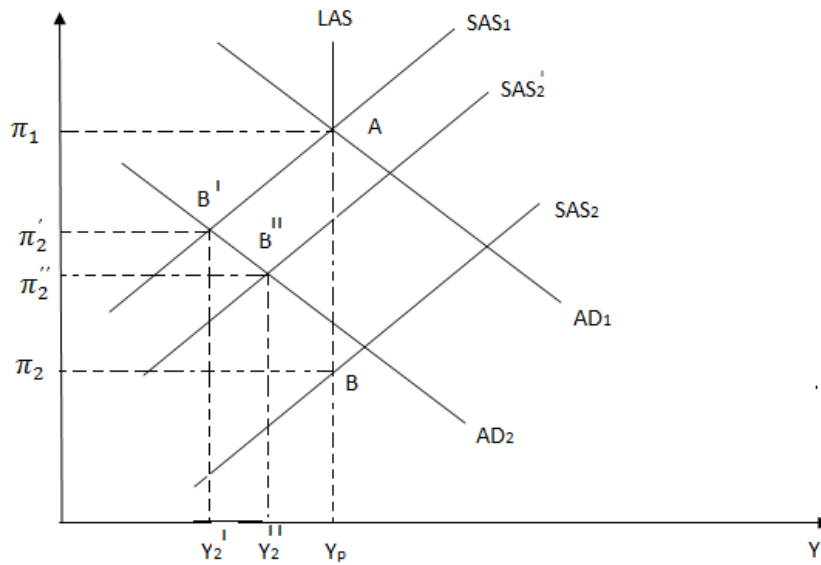
5.2. Maliye Politikası

Yeni Keynesyen makro iktisat teorisinin mikro alandaki çalışmalarının hatırı sayılır bir bölümü, ücret ve fiyat katılıkları üzerine kurulmuştur. Bu katılıklardan dolayı fiyatların ve ücretlerin otomatik olarak ekonomide gerçekleşen değişiklikler karşısında yeni duruma uyarlanmaları çok zordur. Diğer taraftan fiyatların ve ücretlerin esnek olduğu varsayımı altında dahi, piyasadaki koordinasyon hatalarından dolayı ekonomide meydana gelen dalgalanmaları kontrol altına almak için toplam talep politikalarının uygulanması gerekmektedir (Bocutoğlu, 2013).

Ekonomide gerçekleşen dalgalanmaların neredeyse tamamen yok edilmesine yönelik izlenen müdahaleci politikalar literatürde ‘İnce Ayar’ olarak tabir edilirler. Genelde toplam talep politikaları kullanılarak gerçekleştirilen ince ayar, Yeni Keynesyenlerin dalgalanmaların etkisini söndürmek için kullanılacağını tavsiye ettikleri bir yöntem değildir. Çünkü

dalgalar düzenli olmadıkları gibi aynı zamanda önceden tahmin edilmeleri de zordur. Bunun yanında daima değişen koşullar altında çalışan ekonomiye sürekli ve sabit bir ekonomi politikası uygulamanın da doğru olduğunu düşünmezler. Bunun yerine, ekonomide büyük makro problemlerin bertaraf edilmesi için kaba ayar yapılabileceğini söylemişlerdir. ‘Kaba ayar’ tabiri aktivist toplam talep politikaları kullanılarak, büyük düzeyli ekonomik problemlerin ortadan kaldırılması için kullanılan iktisat politikaları için kullanılır (Bocutoğlu, 2013).

5.3. Enflasyon Karşıtı Politikalar

Şekil 34: Yeni Keynesyen Enflasyon Karşıtı Politikalar

Ekren, Parasız, 2014. **Bugünkü Makro Ekonomi**. Bursa: Ezgi Kitabevi

Şekil 34'te Yeni Keynesyen model çerçevesinde enflasyona karşı geliştirilen politikalar anlatılmaktadır. Buna göre en başta A noktasında dengede olan ekonomi, toplam talep eğrisinin D2 noktasına kayması ile birlikte SAS1 Eğrisi kısa dönemde hareket etmeyecektir. Böylece ekonomi B' noktasına hareket edecektir. Eğer bu süreçte enflasyon karşıtı bir politika beklentisi hakim ise SAS1 eğrisi SAS2 Noktasına hareket edecektir. Eğer ücretler ve fiyatlar tam esnek olmuş olsaydı, gelinecek nokta B'' olacaktır. Enflasyon karşıtı bir politikanın beklenmemesi durumunda ise, ekonomi daha alt bir seviyede denge bulacaktı. Enflasyon karşıtı politikalarda merkez bankasının güvenilirliği çok önemlidir (Ekren, Parasız, 2014).

6. YENİ NEO-KLASİK SENTEZ

Yeni Neo-Klasik Sentez Yeni Keynesyen ekonomi teorisi ile Neo-Klasik Reel Konjonktür teorisinin birlikte ortaya çıkardıkları bir sentezdir. Bilindiği üzere Eski Neo-Klasik Sentez IS-LM analizi üzerine şekillenmiş, Monetaristler tarafından önemli katkılarla zenginleşmiştir. Eski uzlaş, para ile toplam talep arasında güçlü bağların olduğunu, gerek fiyatların oluşumunda gerekse de reel genişleme üzerinde kayda değer etkileri olduğunu göstererek günümüz dünyasında dahi güçlü etkilerini hissettirmeye devam etmektedir. Gözlemlenen bu reel etkilerin aslında katılıklardan kaynaklandığı, diğer taraftan cari enflasyon ile efektif enflasyon arasındaki ayarlanmanın gecikmeli bir şekilde gerçekleştiği de bu iddiaları doğrulamaktadır. Ayrıca merkez bankalarının faiz ayarlama sürecinde reel ve nominal ayırımını dikkate alarak karar verdiklerini de belirtmek gerekir (Ekren, Parasız, 2015).

Yeni sentez ise kar ve fayda maksimizasyonu dürtüsüyle hareket ettiği kabul edilen iktisadi birimlerin ele alındığı Yeni Keynesyen çalışmaların sonucunda ortaya çıkmıştır. Modele fiyat ve ücretlerdeki yapışkanlıkların da dahil edilmesiyle birlikte zenginleşme görülmektedir. 1990'lı yılların sonunda Yeni Klasikler, Reel Konjonktür Teorisi ve Yeni Keynesyenler arasında bir fikir birliği veya yakınlaşması olmuştur. Bu yakınlaşmanın arka planında çok farklı iktisat ekollerine sahip iktisatçıların iştirak ettikleri 1999 yılında Kansas'ta FED tarafından organize edilen toplantıda taraflar arasındaki teorik uzlaşmanın önemli bir katkısı olmuştur (Ekren, Parasız, 2014).

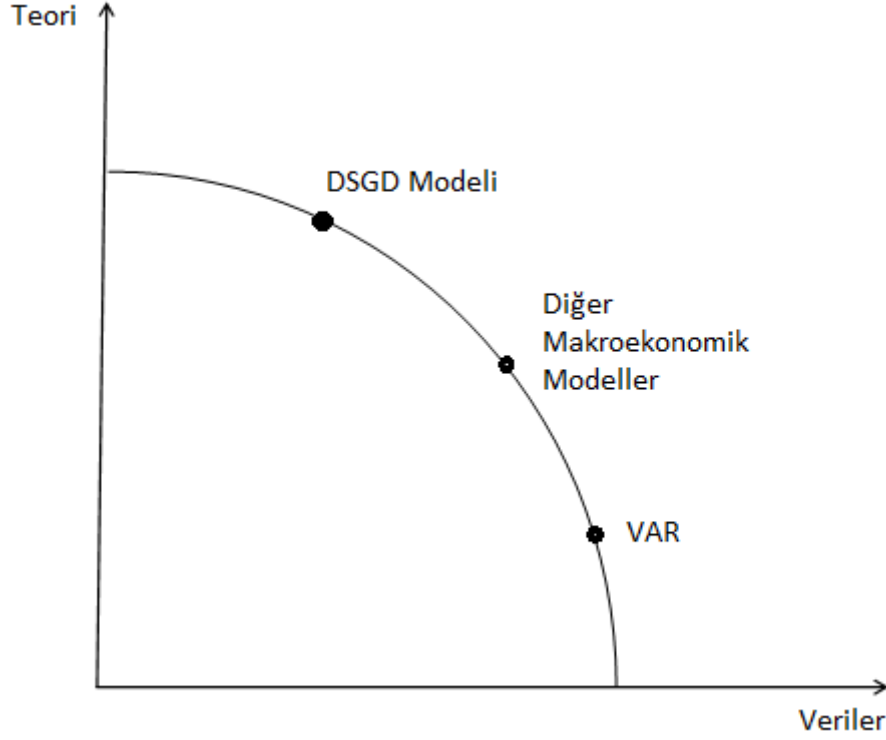
Reel Konjonktür Modellerin varsayımları; ekonomik birimlerin optimum hedefler doğrultusunda hareket etmeleri, tam rekabet piyasasının geçerli olması ve ne ücret ne de fiyat katılığının söz konusu olmamasıdır. Yeni Keynesyen modele göre ise; Reel Konjonktür modellerinde olduğu gibi optimum hedefli ekonomik birimler, monopolcü rekabet piyasası ve hem reel hem de nominal katılıkları içeren bir sistemin söz konusu olmasıdır. Dinamik Stokastik Genel Denge modeli için ise Reel Konjonktür Modellerinin yapışkan fiyatlar varsayımını kabul eden bir versiyonu diyebiliriz (Ekren, Parasız, 2015). Aslında DSGD modellerinin geliştirilmesinin ardında rasyonel bekleyişler ve fiyat ücret yapışkanlıkları gibi varsayımları bünyesinde barındıran Monetaristlerle Yeni Keynesyenler arasındaki uzlaşma yatmaktadır (Ekren, Parasız, 2014).

Yeni uzlaşya göre Yeni Klasikler modellerine piyasadaki aksaklıkları dahil ederken, Yeni Keynesyenler DSGD modellerini analizlerine eklelemektedirler. Potansiyel değerlerde oluşan kopuşlar ücretlerin ve fiyatların ayarlanmasında bir takım gecikmelere sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla uzun dönemin göz ardı edildiği modellemelerde daha çok kısa dönem analizlerine yer verilerek, ücretlerdeki, fiyatlardaki ve potansiyel çıktı düzeyindeki değişimler üzerine yoğunlaşmıştır (Ekren, Parasız, 2014).

Uzlaşılan konuları kısaca açıklayacak olursak; zamanlar arası genel denge çözümlemelerinin makroekonomik analizlerde kullanılması konusunda uzlaşılmıştır. Bunun yanında her iki kanadın da metodolojik tavırları sağlam temeller üzerine oturtulmuştur. Mikro ve makro analizlerin prensiplerindeki farklılıklar kabul edilmiştir. Piyasalardaki aksaklıkların modele dahil edilmesi koşuluyla makro modellerde genel denge analizinin kullanılacağına fikir birliği sağlanmıştır. Son zamanlarda teknikte gözlemlenen gelişimlerden faydalanılarak, stokastik simülasyon modellerinin kullanımı üzerinde durulmuştur. Bekleyişler içsel olarak alınmıştır. Ekonomik dalgalanmaların altında yatan önemli bir unsurun reel değişiklikler olduğu saptanmıştır. Ve son olarak para politikasının enflasyon üzerindeki kontrolü sağlamada önemli bir rol aldığı konusu kabul edilmiştir (Ekren, Parasız, 2015).

Dinamik Stokastik denge modelleri temsili ajan, heterojen ajan ve ardışık kuşakların para talebi gibi modelleri kullanıyor olup, kurgusunda şu unsurları barındırmaktadır. Öncelikle ekonomide rol alan bireylerin sayısı, tercihleri, kamu ve rassal şokların tespiti belirlenir. İkinci olarak birimlerin optimizasyon hedefiyle hareket ettikleri kabul edilir. Üçüncü aşamada rassal şoklar göz önüne alınarak modele katılır. Son olarak denge koşulları ortaya konur. DSGD modelleri, simülasyonları kullanılabilir kıldıkları için, yapısal değişikliklerin altında yatan mekanizmayı açıklayabildikleri için, politika değişikliği yapıldığı takdirde ne gibi sonuçlarla karşılaşıldığına dair fikir verdikleri için, alternatif politikaların sınanmasına izin verdikleri için ve son olarak politikaların ilgili periyot sonunda bir değerlendirmesini sunma imkanı verdikleri için tercih edilmektedirler (Ekren, Parasız, 2015).

Yeni Keynesyenlere göre; VAR analizlerinin ortaya koyduğu gibi kısa dönem için para politikası reel sonuçlar ortaya çıkarır, piyasa başarısızlıklarından dolayı temizlenme sağlanamaz, eksik rekabet söz konusudur, fiyat ve ücret katılıkları bu sürecin kritik temel açıklayıcısıdır ve makro ekonomik istikrar politikaları üzerinde dikkatle değerlendirme yapılması gerekir (Ekren, Parasız, 2014).

Şekil 35 Farklı Modellerin Karşılaştırılması

Ekren, Parasız, 2014. **Bugünkü Makro Ekonomi**. Bursa: Ezgi Kitabevi

VAR Modelleri iktisat teorisi tutarlılığına güvenmeme yönüyle eksiklik içerir. Ayrıca tarihsel veriler üzerine temellenmesi, biçim modeller kullanılarak model parametreleri araştırır. Bu modeli kullanan bir araştırmacının anlaşmazlığa düşmesi durumunda, geçmiş verilerdeki regresyon sürecindeki sınırlı kısıtlama konulması ve arka plandaki mekanizmayı ifade etmesi güçlük içerebilir (Ekren, Parasız, 2015).

Politika yapım sürecine değinecek olursak; geleneksel süreç girdilerin kullanılarak varsayımlar ve risk değerlendirmesi yaptıktan sonra standart makroekonometrik modeli kullanır. Ayarlama yapma aşamasında modele öngörülerini katarak yargıda bulunma aşamasında risk ve politika karar dengesi kurar. Ancak DSGE süreci de geleneksel süreçte olduğu gibi girdileri kullanıldıktan sonra varsayımları ortaya koyup risk değerlendirmesi yaptıktan sonra, önceden planlamaları, senaryo değerlemesini ve politika tecrübesini içeren modeli kullanır. Ayarlamalar ve yargılar aşamalarında yine geleneksel modellerle benzerlik gösterir (Ekren, Parasız, 2015).

DSGE modelleri; bireysel rasyonellik varsayımı ile hareket etmesi, iktisadi birimlerin heterojenliği üzerinde durmamış olması, bazı varsayımlarda bulunurken çok fazla

basitleştirme yoluna gitmiş olması ve doğrusal yaklaşımlara başvurması yönleriyle bazı zayıflıklar içerir (Ekren, Parasız, 2014).

Yeni Neoklasik Sentez, Keynes sonrası ortaya çıkan Klasik Sentez ilk olarak kabul edilirse, Klasik ve Keynesyen yaklaşımların ikinci bir uzlaşısı olarak tanımlanabilir. Her iki tarafında oluşturdukları modellerin ortak kullanımı ile ciddi politikalar ve çıkarımlar meydana getirmişse de diğer Keynesyen okullar tarafından Keynesyen çizgiden uzaklaşıldığı ve Klasik iktisat modellerinin kabul edildiği gerekçesiyle ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak 2008 küresel ekonomik krizi, önerilen politikaların krizi önlemeye yetmemesi sebebiyle Yeni Neoklasik Sentezin ciddi anlamda gözden geçirilmesine yol açmış ve bu sentezin geleceğiyle ilgili soru işaretleri meydana getirmiştir.

7. SONUÇ

Bu çalışmanın giriş kısmı 2008 küresel finansal krizinin 1929 ekonomik buhranı ile karşılaştırmalı olarak yapılan incelemesi ile başlamıştır. Özellikle 2008 krizi ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde ilginç bir takım sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Şöyleki; öncelikle gelişmiş ekonomilerin ve demokratikleşmiş devletlerin ekonomik kurumsal yapıları açısından diğer ülkelere oranla daha sağlam olduğu inancı üzerinde ciddi şüpheler uyanmıştır. Özellikle Birleşik Devletlerde gerek düzenleyici kuruluşların uygulamalarındaki aksaklıklar gerekse de kredi derecelendirme kuruluşlarının krizi öngörmek yerine aksi tutum takınmaları ileri derecede geliştiği düşünülen ekonomilerin de her zaman krizle karşı karşıya olabildiğini ortaya koymuştur. Ayrıca dünya ekonomisinde önemli yer tutan bu gibi ekonomilerde yaşanabilecek aksaklıkların küresel çapta sorunlar doğurabileceği de aşıkardır.

Krizle ilgili çıkarılabilecek diğer bir sonuç; özellikle finansal sistemin ve kredilendirme sisteminin kontrolsüz büyümesi durumunda finans piyasasını kötü etkilediği gibi reel ekonomi üzerinde de ciddi sorunlar doğurabileceği açık bir şekilde görülmüştür. Sadece kredi hacmini büyütürken daha fazla kazanma dürtüsüyle hareket eden finans kuruluşlarının ciddi ve disiplinli bir şekilde denetlenmesi sonucunda ağır ekonomik hasarlarla karşılaşmıştır.

Krizin sonuçlarının görüldüğü ülkelerin tamamında özellikle finans piyasaları ile ilgili ciddi yapısal değişikliklere ve reformlara gidilmiştir. Bu değişikliklerin kalıcı ve etkili olup olmayacakları zamanla görülebilecektir.

Bu çalışmada ayrıca Yeni Keynesyen Teori çatısı altında yapılmış çalışmalar toplu bir biçimde verilmiştir. Yeni Keynesyenlerin genel makro iktisada en büyük katkıları Keynesgil iktisadın makro anlamda savunmasına rağmen temellendiremediği mikro sebepleri sistematik bir şekilde ele alarak önemli katkılarda bulunmuşlardır. Tüm varsayımlarını Yeni Klasiklerin rasyonel beklentiler yaklaşımını kabul ederek model geliştirmelerinin onlara büyük bir avantaj sağladığı su götürmez bir gerçektir. Ancak gerek bu durum gerekse de politika önerileri bakımından diğer Keynesgil okullardan ve Keynesyen cepheden uzaklaşıldığı şeklinde ciddi eleştirilere maruz kalmıştır.

Yeni Keynesyen İktisat'ı önemli kılan birçok sebep vardır. Bilindiği gibi iktisat teorisi evirildiği gibi reel ekonomide sürekli bir şekil değişimle karşı karşıyadır. İktisat teorisindeki yenilikler, ampirik olarak reel ekonomiyi uyumlu bir şekilde ifade edip etmediğini anlamak için test edilmektedir. Ekonomik gerçekliğe uymayan teoriler yaşam şansı bulamamaktadır. Yeni Keynesyen iktisat nispeten genç bir akım olmasından dolayı geçmişteki yanlışlar üzerine tesis edilmemiş ve güncel gelişmelere uygun modeller geliştirmiştir. Ayrıca diğer ekolleri önyargılı bir şekilde dışlamayarak sentez oluşturma konusunda bir fikri zorluk meydana getirmemiştir. Bütün bunların neticesinde hem iktisat teorisine hatırı sayılır katkılar sunarak, hem de uygun iktisat politikaları önererek önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

Günümüzde ülkelerin bir çoğu özellikle para politikası anlamında ekonomi yönetimi konusunda yeni keynesyen bir model benimsemiştir. Yeni Keynesyen modelin politika çıkarımları günümüz dünya devletlerinin iktisat politikalarında olduğu gibi Türkiye'de de karşılık bulmuştur. Bu karşılığı özellikle 2001 krizi sonrası çıkarılan yasa ile görmekteyiz. Buna göre Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın görevi 'fiyat istikrarını sağlamak' olarak tanımlanmıştır.

Politika önerileri bakımından ise ne yeni klasiklerin devlet müdahalesinin olmaması ne de keynesyenlerde olduğu gibi sürekli müdahale durumundan bağımsız olarak, yeni keynesyenler önceden belirlenmiş bir politikanın değil, ekonominin o günkü şartlarına uygun bir müdahale tezini savunmaktadırlar.

Özellikle içerdeki dışarıdaki model çerçevesinde sendikaların ekonomide oynadıkları role atıfta bulunarak, onlar için optimum davranışın ne olacağı konusuna dikkat çekmişlerdir.

Yukarıda NAIRU konusunda ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı üzere, bu kavram monetarist doğal işsizlik oranına bir alternatif olarak geliştirilmiştir. Buna göre NAIRU olarak isimlendirilen kavram, işsizlik oranının bunun altında olması durumunda enflasyonun hızlanacağını öngörür. Oysaki Amerika Birleşik Devletlerinde 1990'ların ikinci ve üçüncü çeyreklerinde gerçekleşen işsizliğin NAIRU oranının altında olmasına rağmen, modelin öngördüğünün aksine enflasyon oranında bir yükselme görülmemiştir. Karşılaşılan bu durum NAIRU kavramının ciddi biçimde gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

Yeni Keynesyenlerin üzerlerinde yoğun bir şekilde çalıştıkları emek piyasasında ücretlerin katılığı durumu vurgulanmasına rağmen kriz dönemlerinde işçi çıkarmaların yanı sıra firmaların ödedikleri ücretlerde de kesintiye gitme yolunu tercih etmeleri söz konusu olmaktadır. Örneğin 2001'de Türkiye'de yaşanan krizde buna benzer bir durumun yaşandığı

bilinmektedir. Reel ekonomide yaşanan bu durumlar Yeni Keynesyenlerin açıklamalarının doğruluğunu sorgulatacak niteliktedir. Piyasadaki gönülsüz işsizlik olduğu kabul edilebilir, ancak bunun sebebinin sadece ücretlerdeki rijitlikler olup olmadığı sorgulanması gereken bir durumdur. Yine de işgücü piyasasındaki istihdam sorunu ekonominin çözülmesi gereken başlıca sorunlarından biri olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akarsu, Yağmur, Nur Dilbaz Alacahan. 2017. Keynesyen ve Yeni Keynesyen Ekonomi Politikaları Üzerine Bir Çalışma. **MSBAD Ulusal Multidisipliner Hakemli Sosyal Bilimler ve Araştırmalar Dergisi** c.3 s.4: 93-108.
- Baştav, Leyla. 2011. An Empirical Study on The Wage And Price Stickness of US Economy 1990-2009. **Banking Regulation and Supervision Agency** c.6.s.2: 1-25.
- Bilgin, Mehmet Hüseyin. 2002. Yeni Keynesçi Yaklaşımda Ücret ve İstihdam. **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi** c.8.s.4 135-145.
- Bocutoğlu, Ersan. 2013. **Karşılaştırmalı Makro İktisat, Teoriler ve Politikalar**. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Snowdon, Brain, Howard R. Vane. 2005. **Modern Makroekonomi Temelleri, Gelişimi ve Bugünü**. Çev. Barış Kablamacı Massachusetts: Efil Yayınevi.
- Büyükkın, Tahir. 2007. Yeni Keynesyen İktisat mı, Yeni Neo-Klasik Sentez mi? **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** c.7.s.4: 22-36.
- Daldal, Şule. 2009. Kapitalizmin Bütünsel Bir Analizi . **Toplum ve Demokrasi** c.3.s.6: 41-66.
- Dinler, Zeynel. 2019. **Mikro Ekonomi**. İstanbul: Ekin Yayınevi.
- Sarıipek, Doğa Başar, Mehmet Rauf Kesici. 2010. Yeni Keynesyen İktisat ve Emek Piyasaları. **Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**. c.6.s.2: 17-38.
- Ekinci, Aykut. 2016. Küçük Menü Maliyetleri ve Toplam Talep Dışsallıkları İktisadi Kavramların Kavramsal ve Teorik Analizi . **KTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c.5.s.9

- Ekinci, Aykut, Ersan Bocutoğlu. 2009. Genel Teori, Küresel Krizler ve Yeniden Maliye Politikası. **Maliye Dergisi**.s.156: 66-82.
- Ekren, Nazım, İlker Parasız. 2014. **Bugünkü Makro Ekonomi**. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Yıldırım, Erhan, Kenan Lopçu, Selim Çakmaklı, Özlem Özkan. 2010. Yeni Keynesyen Makro Ekonomik Bir Model: Türkiye Uygulaması. **Ege Akademik Bakış**. c.10.s.4: 1269-1277.
- Eruygur, Ayşegül. 2011. The New Keynesian Phillips Curve: In Search of Improvements for Adaptation to The Turkish Ecnomy. **Ekonomik Yaklaşım**. c.22.s.79: 1-20.
- Homburg, Stefan, Bernhard Felderer. 2005. **Makro İktisat ve Yeni Makro İktisat**. Köln: Efil Yayınevi.
- Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti [05.25.2019]. Türkiye İstatistik Enstitüsü. http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Hia_2006/turkce/metaveri/tanim/index.html
- Vane, Hare. **Raissunto Modern Macroeconomics** [28.05.2019]. Universita Degli Studi di Bergamo <https://www.studocu.com/de/document/universita-degli-studi-di-bergamo/macroeconomics-110001-eng/zusammenfassungen/cap-7-riassunto-modern-macroeconomics/1427113/view>.
- Kablamacı, Barış. 2011. İçerdekiler Dışardakiler Teorisi Üzerine Bir Değerlendirme. **Sosyal Bilimler Dergisi** . c.21.s.4: 54-62
- Kaya, Ali Tarhan, Muhammet Veysel. 2011. Keynesyen İktisatta Ücretlerin Katılığı Sorunu. **Kırıkklae Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi** .s.31: 223-236.
- Korkmaz, Suna. 2010. Yeni Keynesyen Philips Eğrisi'nin Türkiye'ye Uyarlanması. **Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**.c.6.s.11: 141-162.
- Onur, Sara. 2011. Türkiye Ekonomisinde İşsizlik Histerisi. **Sosyal Bilimler Metinleri**. s.4: 2-30.
- Orkunoğlu, Işıl Fulya. 2010. Özelleştirme ve Alternatifleri. **Akademik Bakış Dergisi**. s.22: 1-22.

- Yalçınkaya,Ömer, Vedat Kaya. 2017. Doğal İşsizlik Oranı mı, Yoksa İşsizlik Histerisi mi?: OECD Ülkeleri İçin Yeni Nesil Panel Birim Kök Testlerinden Kanıtlar. **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi** c.17.33: 1-18.
- Yiğit, Özlem, Atilla Gökçe. 2012. Türkiye Ekonomisi İçin NAIRU Tahmini. **Ekonomik Yaklaşım**. c.23.s.83: 69-91.
- Öztürk, Nazım. 2005. Ücret Kuramında Yeni Yaklaşımlar. **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. c.7.s.1: 29-49.
- Saydam, İpek. 2009. Yeni Keynesçi Yaklaşımda Ücret Katılıkları. **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**. c.33.s.1: 239-262.
- Genç, Sema Yılmaz, Hamza Kadah. 2017. Yeni Keynesyen Piyasa Etkinliği ve Joseph Eugene Stiglitz. **Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. s.33: 444-471.
- Peker, Osman, Ayşegül Ladin Sümer. 2018. Yeni Keynesyen Yaklaşım Perspektifinde Optimal Taylor Kuralı : Türkiye Örneği. **Bankacılar Dergisi**. s.107: 77-96.
- Şanlı, Devran. 2018. Makro Ekonomik İstikrarsızlıklar ve Doğal İşsizlik Oranı: 1980 ve 2016 OECD ve Türkiye Ekonomisi Örneği . **Bulletin of Economic Theory and Analysis** c.3.s.3: 159-174.
- Fisunoğlu, Mahir, Bilge Köksal Tan. 2009. Keynes Devrimi ve Keynesyen İktisat. **Ekonomik Yaklaşım**.c.20.s.70: 31-60.
- Tokucu, Erkan. 2010. Kriz ve Para Politikaları: Para Politikalarının Başarısızlığı Üzerine. **Ekonomik Yaklaşım Association**. c.23.s.1.2: 31-54.
- Akkuş, Ömer, Seher Gülşah Topuz. 2019. İşsizlik Histerisinin Geçerliliği: Gelişmekte Olan En Kırılgan Beşli. **Sosyoekonomi**. c.27.s.39: 69-80.
- Taş, Seyhan, Burak Uğur. 2017. Türkiye İçin İşsizlik Histerisi mi, yoksa Doğal Oran Hipotezi mi Geçerlidir? **Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi**. c.21.s.1: 25-40.
- Unay, Cafer. 2001. **Ekonomik Konjonktür**. Bursa : Ekin Kitabevi Yayınları.
- Williamson, Stephan. 2013. **Macroeconomics**. London, UK: Pearson Education Limited.

Yay, Gülsün Gürkan. 2012. **Para ve Finans Teori Politika**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yüksel, Mustafa Batur. 2006. Kaytarma Modeli. İçerdekiler Dışardakiler Modeli ve Sendikal Etkiler . Denizli: Pamukkale Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

ÖZ GEÇMİŞ

1980 Ağrı İli'nin Doğubeyazıt İlçesi'nde Dünyaya gelmiş. İlk ve orta eğitimini Doğubeyazıt'ta tamamladıktan sonra Erzincan Fen Lisesi'nde eğitimine devam etmiştir. Daha sonra sırasıyla İstanbul Üniversitesi Teknik Bilimler MYO Makine Bölümü, Yıldız Teknik Üniversitesi - Kimya Metalürji Fakültesi – Metalürji ve Malzeme Mühendisliği, Anadolu Üniversitesi - İktisat Fakültesi – İktisat Bölümü'nden mezun olmuştur.

2006 Yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Öğrenci Konseyi Başkanlığı'na seçilmiş, 1 yıl boyunca bu görevi başarıyla yerine getirmiştir.

İyi derecede İngilizce ve Arapça, orta derecede Rusça bilmektedir.